

ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
ევროპეისტიკის დეპარტამენტი

ნათია დოლიძე

კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროების დინამიკა
და მათი ენობრივი უზრუნველყოფა
(საზღვაო დისკურსის თარგმანის მაგალითზე)

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად წარმოდგენილი
დ ი ს ე რ ტ ა ც ი ა

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:
ასოც. პროფ. ქეთევან სვანიძე

ბათუმი

2021

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი.....	3
თავი I. კომუნიკაციის ლინგვოკულტუროლოგიური ბუნება	
I.I კომუნიკაციის კულტუროლოგიური ასპექტი.....	7
I.II კომუნიკაციის ვერბალური და არავერბალური ასპექტები.....	28
I.III კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროები. დიალოგი, მონოლოგი, როლებრივი პარტიტურა კომუნიკაციაში.....	63
თავი II. საზღვაო კომუნიკაცია როგორც კულტურათაშორისი ურთიერთობის სპეციალიზირებული (კოდიფიცირებული) სფერო	
კულტურათაშორისი კომუნიკაცია საზღვაო სფეროში.....	69
თავი III. კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროების ფრაზარიუმი, მისი დინამიკა და მთარგმნელობითი ანალიზი	
III.I საზღვაო ფრაზარიუმის მთარგმნელობითი ანალიზი.....	77
III.II კომუნიკაციის უზრუნველყოფის ანალიზი სამგზავრო გემის უსაფრთხოებისათვის.....	87
დასკვნა.....	92
გამოყენებული ლიტერატურა.....	94

როგორც წარმოდგენილი სადისერტაციო ნაშრომის ავტორი, ვაცხადებ, რომ ნაშრომი წარმოადგენს ჩემს ორიგინალურ ნამუშევარს და არ შეიცავს სხვა ავტორების მიერ აქამდე გამოქვეყნებულ, გამოსაქვეყნებლად მიღებულ ან დასაცავად წარდგენილ მასალებს, რომლებიც ნაშრომში არ არის მოხსენიებული ან ციტირებული სათანადო წესების შესაბამისად.

სახელი, გვარი, ----- (ხელმოწერა)

(თარიღი) -----

შესავალი

თანამედროვე სამყაროში საკომუნიკაციო სფეროები დინამიკას განიცდიან. ეს პროცესი ახალი სამეცნიერო მიმართულებების ფორმირებას იწვევს. რასაკვირველია, ნებისმიერი ახალი მიმართულება საკუთარ ტერმინოლოგიურ ბაზას, ანუ იმ რესურსებს აყალიბებს, რომლებიც მას პროფესიულ საქმიანობაში ესაჭიროება. საქართველო პირველ ნაბიჯებს დგამს კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროების მიმართულებით და ეს ნაბიჯები დაკავშირებულია პროფესიული საქმიანობის ახალ სფეროებთან, რომლებიც ადრე ან არ არსებობდა, ან არსებობდა რაღაც ფორმით ერთგვარ მეორეულ განზომილებაში, იმდენად რამდენადაც მთელი პოლიტიკა ტრანსპორტის, და არა მხოლოდ ტრანსპორტის სფეროში დაკავშირებული იყო სწორედ რუსულ ენასთან.

დღეს, როცა პროფესიული ურთიერთობის ეროვნულ საფუძველზე ხდება გადასვლა, აუცილებელია მყარი ტერმინოლოგიური ბაზის ჩამოყალიბება, რომელიც უზრუნველყოფს პროფესიონალთა კომუნიკაციას. ამ თვალსაზრისით აქტუალურია საზღვაო კომუნიკაციის არსებული ლინგვისტური ბაზის განახლება, გადამუშავება, მისი შევსება და სრულყოფილი სახით ჩამოყალიბება.

აქედან გამომდინარე, **აქტუალურად** და მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია სადისერტაციო ნაშრომში კომუნიკაციის, ზოგადად, და პროფესიული კომუნიკაციის, კონკრეტულად, სტრუქტურის გაანალიზება, მისი ფორმების ტიპოლოგიზირება, კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროების გამოკვეთა, მათი დინამიკის გაანალიზება.

ნაშრომში **მიზნად** დავისახეთ:

- ✓ კომუნიკაციის ერთი მხრივ ლინგვისტური, მეორე მხრივ კი, საზღვაო კომუნიკაციის ინტერნაციონალური, კულტურათაშორისი სპეციფიკის გათვალისწინებით, კულტურული ბუნების ურთიერთმიმართების კვლევა;
- ✓ საზღვაო კომუნიკაციის როგორც კულტურათაშორისი ურთიერთობის სპეციალიზირებული (კოდიფიცირებული) სფეროს აღწერა და გაანალიზება, მისი

ვერბალური და არავერბალური არხების ეროვნული და ინტერნაციონალური ასპექტების გაანალიზება;

✓ კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროების ფრაზარიუმის გამოკვეთა და მისი დინამიკის აღწერა/შეფასება და მთარგმნელობითი ანალიზის განხორციელება.

აღნიშნული მიზნების მისაღწევად შემდეგი **ამოცანების** გადაჭრა დაგეგმეთ:

✓ შევისწავლოთ და აღვწეროთ კომუნიკაციის ლინგვისტური და კულტურული სპეციფიკით განპირობებული არსების ურთიერთმიმართება;

✓ გავაანალიზოთ პროფესიული (საზღვაო) კომუნიკაციის ვერბალური და არავერბალური ასპექტები;

✓ გამოვავლინოთ და აღვწეროთ კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროები;

✓ განვსაზღვროთ სოციალური იერარქიითა თუ სხვა ურთიერთმიმართებით განპირობებული როლებრივი პარტიტურა პროფესიულ (საზღვაო) კომუნიკაციაში;

✓ აღვწეროთ და შევაფასოთ პროფესიული ჩარჩოებით განსაზღვრული კულტურათაშორისი კომუნიკაცია საზღვაო სფეროში;

✓ შევისწავლოთ საზღვაო კომუნიკაციის კოდიფიცირებული ვერბალური და არავერბალური ხერხები და მათი ეროვნული (ნაციონალური) და საერთაშორისო (ინტერნაციონალური) ასპექტები;

✓ განვახორციელოთ საზღვაო კომუნიკაციის მთარგმნელობითი ანალიზი;

✓ მოვახდინოთ კომუნიკაციის უზრუნველყოფის ანალიზი სამგზავრო გემის უსაფრთხოებისათვის.

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია ასევე ჩვენს მიერ საკვლევად შერჩეული **ობიექტი**, ჩვენი კვლევის საგანი - ნაშრომში ჩვენ შევისწავლით - აღვწეროთ და გავაანალიზებთ ქართულს საზღვაო ლექსიკურ კორპუსსა და ფრაზარიუმს (დღეისათვის არსებული სახით), ვეძიებთ მისი გარდაქმნის/სრულყოფის შესაძლებლობებს; განვსაზღვრავთ ქართული საზღვაო ტერმინოლოგიის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანის პერსპექტივებს.

იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო დამოუკიდებელი ქვეყანაა, სადაც უახლოს მომავალში იგეგმება საზღვაო ფლოტის ფორმირება. გამომდინარე აქედან, უნდა შეიქმნას ბაზაურუსი, რომლითაც ქართველი მეზღვაურები ერთმანეთში ისაუბრებენ. ბრძანებები და მათი ეკვივალენტები უნდა მოიძებნოს. გემი არის ფაქტიურად სამხედრო სისტემით იერარქიულად დაკომპლექტებული მექანიზმი, იქ არის წოდება - უფროსი და უმცროსი. კომუნიკაცია მოითხოვს სტანდარტულ ფორმებს, ყველასთვის უნდა იყოს ბრძანების ფორმა მისაღები. უნდა შევთანხმდეთ იმ ფაქტზეც, რომ რაც ლექსიკონშია არ არის აუცილებელი მუშაობდეს პრაქტიკაში. სწორედ აღნიშნულიდან გამომდინარე, უნდა მოხდეს საზღვაო კომუნიკაციის ლინგვისტური ბაზის განახლება და სრულყოფილი ჩამოყალიბება.

ქართული საზღვაო ლექსიკური კორპუსის ამჟამინდელი მდგომარეობა ხასიათდება:

- ✓ ლექსიკური მარაგის სიმცირით;
- ✓ ლექსიკოგრაფიულ წყაროებში არსებული სიტყვათა კორპუსის მეტწილად მოძველებულობით (ლექსიკონების შევსების წყაროები თარიღდება გასული საუკუნის ბოლო მეოთხედით);
- ✓ სიტყვათა წარმოქმნის მექანიზმების ერთგვარი ერთფეროვნებით (იგიუმრავლეს შემთხვევაში წარმოდგენილია კალკირებით);
- ✓ არსებული განმარტებების ხშირი შეუსაბამობა თანამედროვე საზღვაო ინფრასტრუქტურის რეალობასთან.

საკვლევი პრობლემის **სამეცნიერო სიახლე**, ვფიქრობთ, მდგომარეობს იმაში, რომ ჩვენს კვლევაში, მოცემულ თემატიკაზე შექმნილი ნაშრომებისგან განსხვავებით, განხორციელებულია საზღვაო კომუნიკაციის როგორც კულტურათაშორისი ურთიერთობის სპეციალიზირებული (კოდიფიცირებული) სფეროს ეროვნული და ინტერნაციონალური ასპექტების ურთიერთმიმართების ანალიზი. ასევე, მასში სამეცნიერო ბაზაზე და ემპირიული მასალის ანალიზის საფუძველზე გამოვლენილი და შესწავლილია კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროების დინამიკა და მათი ენობრივი უზრუნველყოფა;

წარმოდგენილი ნაშრომის **პრაქტიკულ მნიშვნელობაზე**, უდავოდ, მეტყველებს, ის ფაქტი, რომ ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემია

<https://old.bsma.edu.ge/main/page/1736/index.html>) ჩართულია კვლევით პროექტში (სამუშაო დასახელება „ინგლისურ-ქართული საზღვაო ტერმინოლოგიის ნაბეჭდი და ელექტრონული თარგმნით/განმარტებითი-ილუსტრირებული ლექსიკონი“), რომელიც მიზნად ისახავს ქართული საზღვაო ტერმინოლოგიის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანას. აკადემიასა და სახელმწიფო ენის დეპარტამენტს შორის გაფორმებული ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმის ფარგლებში განხორციელდა კვლევითი პროექტის მოსამზადებელი ეტაპი. შექმნილია სამუშაო ჯგუფი, რომელიც დაკომპლექტებულია უცხო ენათა დეპარტამენტის და დარგის სპეციალისტებით. პროექტის მოსალოდნელი შედეგია ასევე ლექსიკოგრაფიული, საგანმანათლებლო და საკანონმდებლო ბაზის სტანდარტიზაცია საერთაშორისო მოთხოვნების შესაბამისად. ჩვენი ჩართულობა აღნიშნულ პროექტში მართლაც მნიშვნელოვანია ჩვენივე სადისერტაციო ნაშრომისთვის მეტი სიახლის და აქტუალობის მხრივ. მოცემული ეტაპისთვის დავამუშავეთ კოლრეგის (ზღვაში გემების შეჯახების თავიდან აცილების შესახებ საერთაშორისო წესები) ტერმინოლოგია (Convention on the International Regulations for Preventing Collisions at Sea, 1972 (COLREGs)) და ვგეგმავთ გადავიდეთ სხვა კონვენციების ტერმინოლოგიის შესწავლასა და დამუშავებაზე. ყოველივე ზემოთთქმული, უდავოდ, მეტყველებს საკვლევი პრობლემისა თეორიულ და პრაქტიკულ მნიშვნელობაზე.

ჩვენი სადისერტაციო ნაშრომი წარმოდგენილია **104 ნაბეჭდ გვერდზე**. იგი შედგება შესავლის, სამი თავის (შვილი ქვეთავის), დასკვნისა და გამოყენებული ლიტერატურის ნუსხისაგან.

თავი I. კომუნიკაციის ლინგვოკულტურული ბუნება

I.I. კომუნიკაციის კულტუროლოგიური ასპექტი

“კომუნიკაცია” ერთ-ერთია იმ მრავალ უცხო სიტყვათაგან, რომლებიც დღეისათვის ფართოდ გამოიყენება ენაში. იგი წარმოიშვა ლათინური სიტყვისაგან “communico”, რაც ნიშნავს “საერთოს ვხდი, ვაკავშირებ, ვურთიერთობ”.

საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ სხვადასხვა მეცნიერი განსხვავებულად განსაზღვრავს სიტყვას “კომუნიკაცია”. ყოველგვარი კომუნიკაცია წარმოადგენს ორ ასპექტს: შინაარსის და ფორმის ურთიერთობას, სადაც მეორე შეიცავს პირველს, კომუნიკაციის შინაარსს კი წარმოადგენს ინფორმაცია, მისი მიზანია შეტყობინების გადაცემა, იგი გამოიყენება როგორც სიტყვა “ურთიერთობის” სინონიმი (Макаров 2003:13). ე.ი. კომუნიკაცია არის ურთიერთობა, კავშირი. ადრე კომუნიკაციის ნაცვლად იყენებდნენ სიტყვა “ურთიერთობას”, რომელიც მოიცავდა ადამიანთა შორის არსებული უშუალო კონტაქტების ყველა ფორმას, დღეს კი კომუნიკაციამ თითქმის სრულად შეცვალა სიტყვა “ურთიერთობა”, დაიმკვიდრა მისი ადგილი და წარმოადგენს განსაკუთრებული შესწავლის საგანს სხვადასხვა მეცნიერებაში.

კომუნიკაცია განიხილება როგორც ინტერაქციის ერთ-ერთი კერძო შემთხვევა, „სადაც კოორდინაციის ფოკუსში კომუნიკაციური ინტენციები ხვდება, ვინაიდან სწორედ ინტენციები წარმოადგენენ ურთიერთობის მთელი პროცესის ამოსავალ პუნქტს, გამოხატავენ რა ადამიანთა შინაგან მდგომარეობას“ (Макаров 1998:42).

სხვა მნიშვნელობით ტერმინი კომუნიკაცია მოიაზრებს შეტყობინების გზებს, სატრანსპორტო კავშირებს, მიწისქვეშა კომუნალურ ქსელებს. მაგალითად, ისეთებს, როგორცაა მიწისქვეშა, საჰაერო და სხვა კომუნიკაციები, საკომუნიკაციო სისტემა. ჩვენი კვლევის ობიექტი არის *კომუნიკაცია* თავისი თავდაპირველი მნიშვნელობით, იმდენად რადგანაც ჩვენი შესწავლის მიზანს სწორედ კონკრეტული პროფესიული (საზღვაო) სფეროს წარმომადგენელთა შორის ურთიერთობა წარმოადგენს. ამ მნიშვნელობასთანაა

დაკავშირებული ტერმინის ცნების მეცნიერული განსაზღვრაც. მოცემული ლინგვისტურ ენციკლოპედიურ ლექსიკონში „კომუნიკაცია ადამიანთა ურთიერთქმედების სპეციალური ფორმაა მათი შემეცნებით - შრომითი მოქმედების. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ მწერები, ფრინველები, ცხოველები ინფორმაციის გაცვლის მდიდარ ბგერით და კინეტიკურ (მოძრაე) საშუალებებს ფლობენ, თუმცა მათ შორის ურთიერთქმედებას მეცნიერები უწოდებენ “ბიოლოგიურად მიზანმიმართულ ქცევას, მიმართულს ადაპტაციისაკენ და რეგულირებულს ნაწილობრივ სიგნალიზაციით” (Гоїхман 2005:6).

ენობრივი კომუნიკაციის მთავარი მიზანია სხვადასხვა სახის ინფორმაციის გაცვლა. ცხადია, რომ ურთიერთობა ხორციელდება არამარტო ენის საშუალებით. უძველესი დროიდან ადამიანთა საზოგადოებაში გამოიყენებოდა ურთიერთობისა და ინფორმაციის გადაცემის დამატებითი საშუალებები, რომელთა უმრავლესობაც დღემდე არსებობს. მაგალითად, აფრიკის ძირეული მოსახლეობა იყენებს სტვენის, სიგნალების, დაფდაფების, ზარების, გონგისა და სხვა ამის მსგავს ხმებში როგორც ურთიერთობის საშუალებებს. “ყვავილთა ენა” გავრცელებულია აღმოსავლეთში, აგრეთვე იმ ინფორმაციის გამოხატვის საშუალებას წარმოადგენს, რომელთა გადმოცემა ზოგ შემთხვევაში სიტყვებით შეუძლებელია. მაგალითად, ვარდი სიყვარულის სიმბოლოა, საპოვნელა - ხსოვნის და ა.შ. საგზაო ნიშნები, შუქნიშნის სიგნალები, სიგნალების გადაცემა ალმების მეშვეობით, და ა.შ. ყველა მათგანი ინფორმაციის გადაცემის საშუალებაა, რომელიც ავსებს ადამიანთა ურთიერთობის ძირითად საშუალებას - ენას.

თანამედროვე კომუნიკაციური სივრცე საკმაოდ რთული სისტემაა, რომელშიც ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ადგილი კომუნიკაციის სხვადასხვა ტიპს უჭირავს. ადამიანი ამა თუ იმ სიტუაციაში განსხვავებულად იქცევა და ადამიანებთან განსხვავებულ ურთიერთობას ამყარებს. გარდა ამისა, კომუნიკაციის ბუნებასა და თავისებურებებს განსაზღვრავენ ინფორმაციის გადაცემის საშუალებების მიხედვით, კომუნიკაციის სუბიექტებით და ა. შ. კომუნიკაციის სახეების რაოდენობა სხვადასხვა წყაროში საკმაოდ განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ამავე დროს ამ საკითხთან ფუნქციური მიდგომა საშუალებას იძლევა

გამოვყოთ კომუნიკაციის შემდეგი სახეები: ინფორმაციული, ფუნქციონალურ-შემფასებლური, რეკრეაციული, დამაჯერებელი და სარიტუალო.

ინფორმაციული კომუნიკაცია წარმოადგენს ინფორმაციის გადაცემის პროცესს გარე სამყაროს შესახებ, რომელშიც ცხოვრობს კომუნიკატორი და რეციპიენტი. ინფორმაციული შეტყობინება არის შეხედულება განხილულ ფაქტორებზე, კომუნიკაციის ამ სახეობას განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა, ვინაიდან ჩნდება ახალი ინფორმაციული წყაროები, რომელთა შორის ყველაზე გლობალურია ინტერნეტი. ინტერნეტის წყალობით ხელმისაწვდომი ხდება მსოფლიო სამეცნიერო ბიბლიოთეკა, ნებისმიერი გაზეთი, უკანასკნელი სიახლეები.

აფექტურ-შემფასებლური კომუნიკაცია ემყარება დადებით ან უარყოფით გრძნობებს სხვა ადამიანებთან მიმართებაში. კომუნიკაციის ამ სახეობაში არ არის ფაქტები ობიექტურად ჩამოყალიბებული, აქ არის სუბიექტურობა. ყველა ეს ფორმა არის აფექტურ-შემფასებლური კომუნიკაცია. ეს კომუნიკაცია წარმოადგენს შესაძლებლობას გააძლიეროს ან შეასუსტოს შეფასება და გრძნობების გამოხატვა, რაც ინფორმაციული კომუნიკაციის შემთხვევაში შეუძლებელია. აფექტური კომუნიკაციის მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს ემპათია. ემპათია გამოიხატება ორ ფორმაში: პირველ რიგში, ის არის უნარი გრძნობების ვერბალური და არავერბალური გამოხატვისა; მეორედ, ის არის ემოციაზე პასუხის გაცემა იმგვარად, როგორც ეს საჭირო და შესაძლებელი იქნება მოსაუბრისათვის.

რეკრეაციული კომუნიკაცია ურთიერთობის სხვადასხვა ფორმას მოიცავს, რომელიც მოსაუბრეს განტვირთვისა და დასვენების საშუალებას აძლევს. ამგვარ კომუნიკაციას ადამიანები ქმნიან წარმოსახვით სიტუაციებში, როდესაც აწვდიან ერთმანეთს ინფორმაციას, ყვებიან ამბებს, ანეგდოტებს და ა.შ. რეკრეაციული კომუნიკაციის მეტ-ნაკლებად გავრცელებული ფორმებია: სხვადასხვა სახის დისკუსია, კონკურსები, ოლიმპიადები და ა. შ. დამაჯერებელი კომუნიკაცია წარმოადგენს კომუნიკაციის ისეთ სახეობას, რომელიც მიმართულია რომელიმე მოქმედების სტიმულირებისაკენ. ის გამოიხატება ბრძანებაში, თხოვნასა და რჩევაში. ამგვარ კომუნიკაციაში მონაწილეები ზემოქმედებენ ერთმანეთზე. კომუნიკაციის ამ ფორმათაგან ერთ-ერთი ცნობილი არის რეკლამა. მასში ყველაზე

მნიშვნელოვანი მანიპულაციის ელემენტია სხვა ადამიანებთან ურთიერთობისას გადასვლა. მნიშვნელოვანია კულტურული დიალოგის ლექსიკაც. მაგალითად, საუბრისას ჩვენ ვიღივებით ან ვამბობთ “გთხოვთ” ან “მადლობა”, არ ვაჩვენებთ მოსაუბრეს ჩვენს განწყობას. გარეგნული მხარეც ასევე დამაჯერებელ ფუნქციას ასრულებს. მოუწესრიგებელი, უსუფთაო შესახედაობით ჩვენ განზრახ უკუვაგდებთ სხვებს. მოწესრიგებულობით კი პირიქით, ვცდილობთ ჩვენ მიმართ კარგად განვაწყოთ ისინი, ვისზეც დამოკიდებულია ჩვენი წარმატება. ფერთა პალიტრა ასრულებს როგორც აფექტურ-შემფასებლურ, ასევე დამაჯერებელ როლებს, რადგანაც გვეხმარება ზეგავლენა მოვახდინოთ პარტნიორზე.

სარიტუალო კომუნიკაცია გამოიხატება სოციალურად დადგენილ ქცევათა შესრულებაში. მაგალითად, ავიღოთ მასწავლებლისა და მოსწავლის ურთიერთობა. როცა მასწავლებელი შედის კლასში, ყველა ფეხზე დგება. ნაცნობები ერთმანეთს ესალმებიან ხელის ჩამორთმევით.

კომუნიკაციის კვლევისას გამოყოფენ მასობრივ, პიროვნებათშორის და შიდაპიროვნულ კომუნიკაციებს. ეს სახეები შეიძლება დავუკავშიროთ მხოლოდ პიროვნებათშორის და მასობრივ კომუნიკაციებს, რომლებიც წარმოადგენს ურთიერთობის ორ პოლუსს. პიროვნებათშორის კომუნიკაციურ სიტუაციაში უდიდეს როლს ასრულებს კომუნიკანტთა კულტურული წარმომავლობა. კულტურა ვერ იარსებებს ადამიანთა ურთიერთობის პროცესის გარეშე. ნებისმიერი კულტურის მატარებელი ყოველთვის ადამიანია. ყოველი ინდივიდის შედარება შეიძლება “კულტურულ აისბერგთან”, მისი ქცევა ხომ განისაზღვრება ინკულტურაციის პროცესში ღირებულებით და კულტურული ნორმებით. ისინი განსაზღვრავენ ვერბალურ, არავერბარულ და პარავერბალურ კომუნიკაციურ საშუალებებს. ჩვენ მიერ გამოყენებულ ვერბალურ და არავერბალურ საშუალებებს ხშირად კომუნიკანტი ავტომატურად იგებს. წინააღმდეგ შემთხვევაში დამაბულობა იქმნება.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ადამიანთა შორის ურთიერთობა განსხვავდება ცხოველთა ურთიერთობისაგან რადგან, პირველი განხვავებული წარმატებითა და ეფექტურობით მიმდინარეობს. კომუნიკაციის წარმატება განისაზღვრება რიგი მაჩვენებლებით, რომელთა შორის უმთავრესია პრაგმატიკული და სოციალურ-ფსიქოლოგიური ასპექტები.

სოციალურ-ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია დაკმაყოფილება თვით ამ პროცესით, როდესაც არაა გრძელი პაუზები. კომუნიკაციის წარმატება ვლინდება ასევე პარტნიორთან კონტაქტის შენარჩუნებაში.

ამრიგად, კომუნიკაციის წარმატებულობას განაპირობებს ადამიანის კომუნიკაციური ქცევის ინტეგრალური ხასიათი. ამ კონტექსტში პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია პროცესია, რომელიც რეგულირდება როგორც გარკვეული სოციალური კანონზომიერებით, ასევე კულტურულად დადგენილი წესებით. ეს პროცესი განისაზღვრება როგორც გარეგნული ზეგავლენით, ასევე ადამიანის შინაგანი მდგომარეობით.

1. კონტაქტურობა არის სპეციალური სოციალური ხარისხი, რომლის საფუძველიცაა ბუნებრივი ურთიერთობა. ეს არის ფსიქოლოგიური კონტაქტის წარმართვისა და ნდობის მოპოვების უნარი;

2. კომუნიკაციური შეთავსება წარმოიქმნება ურთიერთგაგების საფუძველზე და კომუნიკაციის ისეთი არასასურველი შედეგით ხასიათდება, როგორც არის დამაბულობა;

3. ადაპტაციურობა არ ნიშნავს პიროვნული თავისუფლების მაღალ დონეს ურთიერთობებში. იგი გამოიხატება თავდაჯერებულობასა და საკუთარი პრინციპების რწმენაში. ურთიერთობის პროცესზე ასევე თვითკონტროლი, თვითშეგნება, ურთიერთობის სტილი ზემოქმედებს. მიჩნეულია, რომ მაღალი თვითკონტროლის მქონე ადამიანები კარგად ექვემდებარებიან სწავლებასა და აქვთ უნარი სურვილისამებრ მოახდინონ ზემოქმედება ადამიანზე. ამერიკელმა მეცნიერმა ვ.გუდიკუნსტმა ჩაატარა გამოკვლევა, რომლის თანახმადაც თვითკონტროლის ხარისხი ამერიკელებში უფრო მაღალია, ვიდრე იაპონელებსა და კორეელებში (Gudykunst 1998:233).

თვითშეგნება არის ინდივიდის თვისება, ყურადღება მიაქციოს საკუთარ მოქმედებებს. თვითშეგნებას აქვს პიროვნული და საზოგადო ასპექტები. ვ. გუდიკუნსტმა თავის კვლევაში ასევე აჩვენა, რომ იაპონელებსა და კორეელებში შიშის ფაქტორი უფრო მაღალია, ვიდრე ამერიკელებში. ეს მან იმით ახსნა, რომ იაპონელები გაურბიან გაურკვეველობას. საზოგადო თვითშეგნება დამოკიდებულია ყურადღებასა და კონცენტრაციაზე, თუ რამდენად შეუძლია

სხვაზე ზეგავლენა და სოციალური კონტექსტის იგნორირება, ამიტომაც ის უფრო ვითარდება ინდივიდუალურ კულტურაში.

ურთიერთობასა და კომუნიკაციაში გაგება აუცილებელია ყველასათვის. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც პიროვნებას აქვს უნარი სხვადასხვა სიტუაციაში გაუგოს მოსაუბრეს. კომუნიკაციური გაგება მით მაღალია ადამიანისათვის, რაც უფრო მიდრეკილია მარტოობისკენ, სოციალურ იზოლაციაში ცხოვრობს იგი. ამრიგად, თვითიზოლაციისაკენ მიდრეკილი ადამიანი უფრო სწორად აღიქვამს მოსაუბრეს, ვიდრე სოციალურად წარმატებული და თავდაჯერებული ინდივიდი. კომუნიკაციის პროცესში ურთიერთობის სტილი ინფორმაციის გადაცემის საშუალებაა. განასხვავებენ კომუნიკაციური სტილის შემდეგ ძირითად სახეებს: დომინანტური - მცდელობა ურთიერთობაში სხვისი როლის დაკნინებისა; დრამატული - შეტყობინების ემოციური შეფერილობის მომატება; სადავო - აგრესიული ან მტკიცებითი; შთამბეჭდავი - მოსაუბრეზე ზემოქმედების მოხდენა; ზუსტი - ურთიერთობაში სიზუსტისა და აკურატულობისკენ მისწრაფება; ყურადღებიანი - მოსაუბრის მიმართ ინტერესის გამოვლენა; აღმაფრთოვანებელი - ხშირად არავერბალური საშუალებების გამოყენება; მეგობრული - უბიძგო მოსაუბრეს სხვა მოსაუბრისკენ; საკუთარი აზრის და ემოციების ღია გამოხატვა. ამ სტილის არჩევა დამოკიდებულია კულტურულ ღირებულებებზე, რომელშიც მიმდინარეობს კომუნიკაცია. გუდუკუნსტის აზრით, ამერიკაში უფრო განვითარებული და გავრცელებულია სადავო, დომინანტური და შთამბეჭდავი სტილი, იაპონიისათვის კი დამახასიათებელია დამამშვიდებელი და ღია სტილი (Колшанский 1984:132)

გარე სამყარო გავლენას ახდენს ჩვენს მეტყველებასა და მოქმედებაზე. ჩვენ სხვადასხვაგვარად ვიქცევით სამსახურში, სასწავლებელში, ტრანსპორტში, საქმიანი ან მეგობრული შეხვედრების დროს. კომუნიკაციის ადგილი მიგვითითებს თავისი ქცევის წესებზე. ამგვარად დადგენილი და დაუდგენელი წესები არსებობს ყველა კულტურაში. თვით ის ადამიანები განსაზღვრავენ კომუნიკაციის ხასიათს, რომლებთანაც ვურთიერთობთ.

ადამიანთა ურთიერთობა ისევე უსაზღვრო და მრავალფეროვანია, როგორც თვით ადამიანთა საზოგადოება. ეს მრავალფეროვნება აისახება კომუნიკაციის სხვადასხვა ფორმაში,

ტიპსა და სახეში. თანამედროვე კომუნაკატივისტიკაში გამოიყოფა კომუნიკაციის შემდეგი ფორმები: პიროვნებათშორისი, მასობრივი და კულტურათშორისი.

პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია ნიშნავს ინფორმაციის გაცვლას და მის ინტერპრეტაციას ორი ან მეტი ინდივიდის მიერ, რომლებიც კონტაქტში შედიან ერთმანეთთან. პიროვნებათშორისი კომუნიკაციის განმსაზღვრელ ფაქტორად მათი ურთიერთობები მიიჩნევა.

კომუნიკაციის ბუნებისათვის არანაკლებ მნიშვნელოვანია ისეთი ფაქტორები, როგორებიცაა: დრო და მონაწილეთა რაოდენობა. პიროვნებათშორისი კომუნიკაციისათვის მნიშვნელოვანია კონტექსტის ცოდნა და საკუთარი პოზიციის აღქმა. ყოველი ადამიანი რამდენიმე სოციალურ ჯგუფს მიეკუთვნება. ასეთი ჯგუფები: ოჯახი, ეროვნება, სქესი, და ა.შ მათში გაერთიანება ადამიანს დამოუკიდებლობას მატებს; თავიდან აცილებს მას სოციალურ იზოლაციას. კომუნიკაციის ეს ფორმა მთავარ როლს თამაშობს ადამიანის სოციალიზაციაში. კომუნიკაციის პიროვნებათშორისი ხასიათი ითვალისწინებს, რომ აქ საქმე გვაქვს ადამიანთა მცირე ჯგუფის უშუალო ურთიერთობასთან, რომ ისინი ტერიტორიულად ახლოს ცხოვრობენ და აქვთ საშუალება განახორციელონ უკუკავშირი. პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია ყოველთვის პიროვნულადაა ორიენტირებული, რადგანაც დაფუძნებულია პარტნიორის უნიკალურობაზე, ითვალისწინებს პარტნიორის ემოციურ მდგომარეობას, პიროვნულ თვისებებს და თავის მხრივ ელოდება საპასუხო ყურადღებას.

როგორც კომუნიკაციის სხვა სახეები, ასევე პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია შეიძლება იყოს ეფექტიანი ან უეფექტო. ბევრი მეცნიერი თვლის, რომ ეფექტიანობის ხარისხი დამოკიდებულია ურთიერთობის სიტუაციაზე. მაგალითად: ადამიანი შეიძლება იყოს წარმატებული კომუნიკატორი თანატოლებთან ან კოლეგებთან ურთიერთობისას, მაგრამ კრაზი განიცადოს სხვა ასაკის ან სხვა სოციალური მდგომარეობის ადამიანებთან.

ცნება „კულტურათშორისი კომუნიკაცია“ შემდეგი ორი ცნებისგანაა ნაწარმოები, ესენია „კულტურა“ და „კომუნიკაცია“. იმისათვის, რათა განვსაზღვროთ „კულტურათშორისი კომუნიკაცია“, შევეცდებით გავარკვიოთ რა არის „კულტურა“. იგი რთული და მრავალწახნაგოვანი მოვლენაა, რომელიც ადამიანთა ყოფის ყველა მხარეს ასახავს, ამიტომაც

მას ბევრი მეცნიერება სწავლობს, ყოველი მათგანი საკუთარი შესწავლის საგნად მის ერთ რომელიმე მხარეს იღებს და კულტურის განსაზღვრებისა და გაგების მისეულ ფორმულირებას ახდენს.

ყველაზე ხშირად კულტურას განმარტავენ, როგორც საზოგადოების განვითარების ისტორიულად განსაზღვრულ დონეს, ადამიანის შემოქმედებით ძალასა და შესაძლებლობებს, გამოხატულს ადამიანთა ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ტიპებსა და ფორმებში, მათ ურთიერთობებსა და აგრეთვე, მათ მიერ შექმნილ მატერიალურ ფასეულობებში. ასეთი ინტერპრეტაციით, კულტურა კაცობრიობის ყველა მიღწევათა ჯამს წარმოადგენს. ეს კულტურის უაღრესად ფართო გაგებაა, რომელიც შეიძლება გამოდგეს გარკვეული ისტორიული ეპოქის (მაგ.; ანტიკური კულტურა, შუასაუკუნეების კულტურა), კონკრეტული საზოგადოებების, ხალხისა და ერების (მაგ.; ქართული კულტურა, ჩინური კულტურა), ადამიანთა მოღვაწეობის სპეციფიკური სფეროების (მაგ.; ყოფითი კულტურა, შრომის კულტურა, პოლიტიკური კულტურა, მხატვრული კულტურა) მახასიათებლად. ვიწრო გაგებით, კულტურის ცნებაში გულისხმობენ ადამიანის სულიერ ცხოვრებას.

ინგლისურ ენაში, სიტყვა კულტურა (culture) მოიაზრება განსაზღვრულ დროში ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის ცხოვრების წესი, საერთო ადათ-წესები და სარწმუნოება; განსაზღვრული ეპოქისა ან ხალხის ადათ-წესები, ცივილიზაცია და მიღწევები.

კულტურათმორისი კომუნიკაციისათვის დამახასიათებელია ის, რომ სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლების შეხვედრისას თითოეული მათგანი მოქმედებს საკუთარი კულტურული ნორმების შესაბამისად. ვერეშაგინასა და კოსტომაროვას წიგნში „ენა და კულტურა“ მოცემულია კლასიკური სხვადასხვა ნაციონალური კულტურის ორი წარმომადგენლის ურთიერთობა, კომუნიკაციური აქტის ადეკვატური ურთიერთგაგება.

კულტურათმორისი კომუნიკაცია არ დაიყვანება მაინცდამაინც ენობრივ პრობლემამდე. სხვა კულტურის მატარებლის ენის ცოდნა აუცილებელია, მაგრამ არაა საკმარისი კომუნიკაციური აქტის მონაწილეთა ადეკვატური ურთიერთგაგებისათვის.

ადამიანთა ქმედებები და ურთიერთობები განისაზღვრება ამა თუ იმ კულტურაში არსებული ნორმებით, რომლებიც არეგულირებენ ადამიანთა აზროვნებისა და ქცევების

ფართო სფეროს, დიდ ზეგავლენას ახდენენ პიროვნებათაშორისი ურთიერთობების აღქმის ხასიათსა და შეფასებებზე. საზოგადოების მიერ ნაკარნახევი წესები, განათლება და აღზრდა, ისტორიული მეხსიერება, ადათ-წესები, თვით ენა, რომელზეც ადამიანები ურთიერთობენ - ერთობლიობაში გამოიმუშავენ ორიენტაციის სისტემას, რომელიც ეხმარება ადამიანს სხვადასხვა ცხოვრებისეული პრობლემისა და სიტუაციის თავისებურ გადალახვაში.

ამავდროულად, ცალკე აღებული კულტურა არ წარმოადგენს ჰომოგენურ სტრუქტურას. არსებობენ ამა თუ იმ კულტურის, აზროვნებისა და ქცევის ზოგადი, საერთო სტანდარტებიდან ჯგუფური გადახვევები. ამ შემთხვევაში ლაპარაკობენ მოცემული კულტურის ჩარჩოებში სუბკულტურის არსებობაზე (მაგ., ახალგაზრდული სუბკულტურა). სუბკულტურას ყველა განმასხვავებელი ნიშნის მიუხედავად გააჩნია მსოფლიო სურათის, ფასეულობებისა და ქცევის ნორმების ერთი და იგივე საფუძველი, რომლებიც მიუთითებენ გარკვეულ კულტურასთან მის მიკუთვნებულობაზე. ეს საფუძველი სოციალურ-კულტურული ცდის შედეგად წარმოიქმნება, რომელიც განსაზღვრავს, მოცემულ კონკრეტულ სიტუაციაში რა ითვლება აუცილებლად, ნორმალურად, რაციონალურად და მისაღებად. გადახვევები, რომლებიც დასაშვები ჩარჩოებიდან გამოდიან, უფრო ხშირად უგულბელყოფილნი არიან თვით კულტურის ფარგლებში.

ნებისმიერი ადამიანი ხედავს სამყაროს გარკვეული კულტურული ჩარჩოდან. საკუთარი კულტურის, ქცევებისა და აზროვნების ნორმების შეცნობა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მყარდება კონტაქტი სხვა კულტურული ნორმების მქონე ხალხთან. ადამიანები ამა თუ იმ დონეზე იფართოებენ საკუთარი კულტურული ჰორიზონტის საზღვრებს, იგულისხმება უცხო ქვეყნების მონახულება, უცხო ენების შესწავლა, უცხოური ლიტერატურის კითხვა, უცხოელებთან ურთიერთობა, მაგრამ ასეთ ურთიერთობებს შეუძლია დისკომფორტის გამოწვევაც, უფრო მეტიც, შეუძლია კონფლიქტამდე მიყვანაც, რაც ხშირად ძნელი ასახსნელია. ქცევისა და შეფასების მექანიზმები, რომელიც ამართლებდა სანამ ურთიერთობა ერთი კულტურის ჩარჩოებში ხდებოდა, უკვე ნაკლებად დამაჯერებელია, როცა ხდება კონტაქტი სხვა კულტურული ნორმების მქონე ხალხთან, რაც თავისთავად ამ ურთიერთობებს ართულებს. ეს კი, შინაგანი სტაბილურობის დაკარგვას, პარტნიორის ქცევის

არასწორად გაგებას იწვევს. ამიტომ, თუ აქამდე ადამიანი ვერ ამჩნევდა და ვერ აღიქვამდა საკუთარი ქცევის თავისებურებებს, რაც მისი კულტურული კონტექსტით იყო გამოწვეული, ახლა ის უკვე იწყებს საკუთარი ემოციური რეაქციის, აზროვნების, ქცევისა და შეფასებების გადახედვას კომუნიკანტთან მიმართებაში.

სხვა კულტურის ადამიანთა ქცევები არ წარმოადგენს რაღაც ამოუცნობს, ისინი ექვემდებარებიან შესწავლასა და პროგნოზირებას, მაგრამ საჭიროებენ სპეციალურ საგანმანათლებლო პროგრამებს, რომლებიც მიმართულია კულტურათშორისი კომუნიკაციისათვის მოსამზადებლად. (დიასამიძე, 2012:11)

თავისი არსით კულტურათშორისი კომუნიკაცია პიროვნებათშორისია, როცა მისი ერთ-ერთი მონაწილე მეორის კულტურაში რაიმეს განსხვავებულს, მისთვის უჩვეულოს აღმოაჩენს, ურთიერთობაში სირთულეს სწორედ ეს განსხვავება წარმოშობს (Samovar 1991:11), რადგანაც მოცემულ შეტყობინებას გაშიფრავენ კომუნიკანტები, რასაც ისინი გაუგებრობაში შეჰყავთ და დამაბულობას, მუდმივ დისკომფორტს იწვევს. მაგალითად: ამერიკელისათვის ფეხის ფეხზე გადადება ჩულებრივი მოვლენაა, იმიტომ მისთვის ეს ძალზე მოსახერხებელია, თუმცა აღმოსავლური კულტურის წარმომადგენლისათვის მოსაუბრის ასე ჯდომა შეურაცხყოფაა და ყოვლად მიუღებელია. ამგვარად, წარმატებული კომუნიკაციისათვის სხვა კულტურის წარმომადგენელთან ურთიერთობისას უნდა მოიქცე ისე, როგორც ისინი იქცევიან. კომუნიკაციის ეფექტურობის კვლევის საკითხმა მეცნიერები მიიყვანა დასკვნამდე, რომ ეფექტიანი პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია წარმოადგენს კონკრეტული ქმედებების, უნარების, ჩვევების სისტემას, რომლებიც გენეტიკური არ არის, ისინი უნდა ისწავლო. პიროვნებათშორისი კომუნიკაციის ხელოვნება განისაზღვრება იმით, თუ რამდენად შეუძლია ადამიანს აღიქვას და განავითაროს ეს ქმედებები. ჩვევები, უნარები, თვისებები, რომლებიც აუცილებელია ეფექტიანი კომუნიკაციისათვის, აისახება “კომუნიკაციური კომპეტენტურობის” ცნებაში. იგი შედგება შემდეგი ფსიქოლოგიური თვისებებისგან:

- ადამიანის უნარი, მოახდინოს კომუნიკაციური პროგნოზირება იმ სიტუაციისა, რომელშიც ურთიერთობა მოუხდება;

- კომუნიკაციური ხელოვნება, ე.ი. შესაძლებლობა იპოვო კომუნიკაციის თემის შესაბამისი ტაქტიკა და მოახდინო კომუნიკაციური ჩანაფიქრის რეალიზება;
- უნარი, გაერკვე საკუთარ თავში, საკუთარ და პარტნიორის ფსიქოლოგიურ პოტენციალში;
- თვითგანწყობის შექმნის უნარი, თვითრეგულირება ურთიერთობის პროცესში, ფსიქოლოგიური ბარიერის გადალახვის უნარი, ემოციური განწყობა სიტუაციის შესაბამისად. მასობრივი კომუნიკაცია წარმოადგენს სხადასხვა სოციალური სუბიექტის ურთიერთქმედებას, რომელიც ხორციელდება მასობრივი ინფორმაციის გაცვლით სპეციალური ტექნიკური საშუალებებით, მისი განმასხვავებელი ნიშნებია ტექნიკური საშუალებების არსებობა, რომელიც უზრუნველყოფს ინფორმაციის რეგულირებას და ტირაჟირებას, ინფორმაციის დიდ სოციალურ მნიშვნელობას, მასობრიობას, ანონიმურობას და კომუნიკაციის მონაწილეთა გაფანტულობას, კომუნიკაციური საშუალებების მრავალარხიანობას.

მასობრივი კომუნიკაციის გაჩენა გამოიწვია ისეთმა ტექნიკურმა საშუალებებმა, როგორებიცაა: რადიო, ტელევიზორი, ტელეფონი, კაბელური და კომპიუტერული ქსელები. ამ გარემოებებმა განაპირობა კომუნიკაციის ამ ფორმების სპეციფიკურობა: შესაძლებლობა ერთდროულად რამოდენიმე სოციალური ჯგუფის ურთიერთობისა, უშუალო ურთიერთობის არარსებობა პარტნიორებს შორის, ინფორმაციის ერთი მიმართულება და ფიქსირებული კომუნიკაციური როლები, მასობრიობა, სტიქიურობა, კომუნიკაციის ობიექტების ანონიმურობა. თავისი სპეციფიკური დანიშნულებისა და მნიშვნელობის გამო მასობრივი კომუნიკაცია ასრულებს სამ ფუნქციას: ინფორმაციულს, მარეგულირებელს და კულტუროლოგიურს.

ინფორმაციული ფუნქცია გამოიხატება აქტუალური ინფორმაციის გადაცემაში მრავალრიცხოვან ობიექტებზე. მარეგულირებელი ფუნქცია ახდენს ზეგავლენას საზოგადოებრივი შემეცნების, აზრის, სოციალური ნორმების ჩამოყალიბებაზე. კულტუროლოგიური ფუნქცია მოიცავს კულტურული ღირებულებების შექმნასა და რეტრანსლაციას, სხვა ხალხების კულტურისა და ხელოვნების გაცნობას, საკუთარი

კულტურისა და ტრადიციების შენახვა კულტუროლოგიური ფუნქციის რეალიზების შედეგად შესაბამისი პიროვნების ჩამოყალიბებაა.

ერთი კულტურის მიერ სხვა კულტურის აღიარება და მიღება-გაზიარება ან პირიქით, მისი უარყოფა, კაცობრიობის არსებობის განმავლობაში არსებობდა. ამგვარი განწყობა (მიდგომა) სხვა კულტურების მიმართ დღემდე შეინიშნება.

სპეციალისტთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ კულტურათმორის კომუნიკაციაზე საუბარი მხოლოდ იმ შემთხვევაშია მართებული, თუკი ადამიანები განსხვავებული კულტურის წარმომადგენლები არიან და იმას, რაც მათ კულტურას არ მიეკუთვნება, სხვისად, მაგრამ არა მიუღებლად თვლიან. ურთიერთობა კულტურათმორისა მაშინ, როცა მასში მონაწილეები ეცნობიან სხვათა ტრადიციას, ადათებს, ქცევის წესებს, ყოველდღიური ურთიერთობის ნორმებს. სწორედ ამგვარ ურთიერთობაში ვლინდება, როგორც ჩვეული, ნაცნობი, ასევე უჩვეულო, უცხო თვისებები.

არსებობს კულტურისადმი ორი მიდგომა. პირველი მიმართულება ლინგვისტიკის ისტორიაში უკავშირდება ვ.ჰუმბოლდტისა და ა.პოტენიას სახელებს. ჰუმბოლდტი ენას მიიჩნევს მუდმივ ქმნადობად. ამ მიდგომის თანახმად კომუნიკაცია აღიქმება, როგორც კომუნიკანტების შემოქმედებითი ურთიერთობის პროცესი. ჰუმბოლდტის სიტყვებით, “როცა ვსაუბრობ და მიგებენ, აზრები არ გადამაქვს ჩემი თავიდან მეორეში. იმისთვის, რომ იფიქრო, უნდა შექმნა საკუთარი აზრის შინაარსი, ამგვარად გაგებისას არ გადმოიცემა მოსაუბრის აზრი, მაგრამ მსმენელი გებულობს და ქმნის თავის აზრს” (Гумбольдт 1984: 397).

მეორე მიდგომა ჩამოაყალიბა იაკობსონმა. ადრესანტი უგზავნის შეტყობინებას ადრესატს იმისთვის, რომ შეასრულოს თავისი ფუნქცია, აუცილებელია კონტექსტი, რომლის შესახებაცაა საუბარი. იგი უნდა იყოს ვერბალური, უნდა აღიქვას ადრესატმა. კოდი მთლიანად ან ნაწილობრივ მაინც საერთოა ადრესანტისა და ადრესატისათვის. ადრესატსა და ადრესატს შორის კომუნიკაციის უზრუნველსაყოფად საჭიროა ფიზიკური არხი და ფსიქოლოგიური კავშირი (Якобсон 1996: 217).

არსებობს კომუნიკაციისადმი სამი მიდგომა:

მონოლოგური – თითოეული კომუნიკანტი ცდილობს განაცხადოს თავისი პოზიცია ისე, რომ სრულიად არ ფიქრობს ზეგავლენა მოახდინოს მოსაუბრეზე.

დიალოგური - კომუნიკანტები ცდილობენ გაითვალისწინონ ერთმანეთის ინდივიდუალური თავისებურებანი და შესაბამისად, მოახდინონ საკუთარი ცნობიერების ტრანსფორმირება.

ავტოკომუნიკაცია წარმოებულია დიალოგური კომუნიკაციიდან. მე-მე (მე არის მე-ს პერმანენტული ევოლუციის სხვა მდგომარეობა. მოქმედებს დიალოგური კომუნიკაცია მე-სხვა. მე უბრალოდ იკავებს სხვა პოზიციას. ე.ი. ავტოკომუნიკაცია დიალოგური კომუნიკაციის რედუცირებული ვარიანტია. ადამიანი შედის სამყაროში, როგორც განსაზღვრული კულტურის წარმომადგენელი. ის განსხვავდება სხვა კულტურათა წარმომადგენლებისაგან. საკუთარი კულტურის ათვისება მიმდინარეობს ქვეცნობიერად, განსაკუთრებით განვითარების ადრეულ ასაკში. ადამიანი თითქოს მოქცეულია თავისი კულტურის ჩარჩოებში, ამიტომ საკუთარი კულტურის ფენომენს და ბევრ ელემენტს ის აღიქვამს, როგორც ჩვეულებრივს. ზრდასთან ერთად ადამიანი თვითონ ცდილობს გაიზაროს, რა არის მისთვის ფასეული, შეითვისოს ქვეცნობიერების ნორმები, რომლებიც მიღებულია საკუთარი კულტურისათვის და მიიღოს ან არ მიიღოს ის.

სოროკინის განმარტებით, კულტურა ეს არის ფასეულობებისა და ნორმების მნიშვნელობათა ერთობლიობა, რომელსაც ფლობენ ადამიანები; აგრეთვე ამ ფასეულობების მატარებელთა ერთობლიობა, რომლებიც ნათელს ჰფენენ ამ მნიშვნელობებს (Сорокин 1992:218).

კულტურა არის ადამიანის მოღვაწეობის გამოვლენა ცხოვრების სხვადასხვა ისტორიულ, ინდივიდუალურ, საზოგადოებრივ, პრაქტიკულ, ესთეტიკურ, რელიგიურ, თეორიულ სფეროში. კულტურის ასეთი განმარტება მოიცავს ყველაფერს, რაც შექმნილია ადამიანის ფიზიკური და გონებრივი შრომის შედეგად. გარემო შეიძლება იყოს ბუნებრივი და ხელოვნური. პირველი არსებობდა ადამიანამდე, მეორე კი შექმნილია ადამიანის მიზანმიმართული მოღვაწეობის შედეგად.

კულტურის ცნება ძალიან ფართო და მრავალშრიანია. მას იკვლევენ, სოციალური და ჰუმანიტარული მეცნიერების წარმომადგენლები. თანამედროვე მკვლევრები შეთანხმდნენ, კულტურა განიხილონ როგორც მნიშვნელობის განმსაზღვრელი პროცესები. როგორც ლ.იონინი აღნიშნავს, "კულტურის სოციოლოგია ითვალისწინებს ინტერდისციპლინური მიდგომებისა და სოციოლოგიური საფუძვლების სინთეზს" და, აქედან გამომდინარე, იკვლევს მნიშვნელობის განმსაზღვრელ პროცესებს სამი მიმართულებით: მნიშვნელობის განსაზღვრა ყოველდღიურ ქმედებაში, მნიშვნელობის ინსტიტუციონალური წარმოება და საერთო მენტალური ჩარჩოები, რომელთა საშუალებითაც იქმნება მნიშვნელობა (Ионин 1996:93). კულტურა ხშირად მოიაზრება ისეთ რამედ, რაც გვაკავშირებს ჩვენი ჯგუფის სხვა წევრებთან და ამ განსხვავების საფუძველზე ჩვენ სხვა ჯგუფების წევრებს ვემიჯნებით. თუ ჩვენ ვიზიარებთ გარკვეული ადამიანების მსოფლმხედველობას, დამოკიდებულებას ამა თუ იმ საკითხისადმი, ცხოვრების წესს, ქცევას, ჩვენს თავს მივაკუთვნებთ იმავე კულტურასა თუ სუბკულტურას. ასევე შეგვიძლია ვისაუბროთ "კულტურულ სხვაობაზე", როდესაც ახალ სიტუაციაში აღმოვჩნდებით ან ახალ ჯგუფთან გვიწევს ურთიერთობა და ვხედავთ, რომ ჩვენთვის მისაღები სამყაროს შემეცნების გზები და ქმედება განსხვავდება მათგან. ამ კუთხით დანახული კულტურა შეიძლება წარმოდგენდეს მთელ ჯგუფს ან საზოგადოებას და ამრიგად, ჩვენ განვასხვავებთ ერთმანეთისაგან სხვადასხვა ხალხის კულტურებს.

კულტურის ასეთი გაგება გამოიკვეთა მე-19 საუკუნის ევროპაში. ამ პერიოდში ევროპელების მიერ წამოწყებულმა კვლევითმა მოგზაურობებმა თუ დაპყრობებმა განაპირობა ევროპელების დაფიქრება კულტურული განსხვავებულობების შესახებ, რამაც თავის მხრივ ხელი შეუწყო შედარებითი აზრის განვითარებას განსხვავებულ საზოგადოებებთან მიმართებაში. შემდგომში ეს ტენდენცია თანამედროვე ეპოქაში დამკვიდრდა და გადამწყვეტი როლი ითამაშა ანთროპოლოგიის, როგორც დისციპლინის ჩამოყალიბებაში. კულტურის ანთროპოლოგიური გაგებით, ადამიანების ცხოვრების წესი განისაზღვრება მათი კულტურის მიერ და მასში გამოიხატება. კულტურა ვლინდება ყველაფერში, დაწყებული შრომის იარაღებიდან, დამთავრებული რელიგიით. მე-19 საუკუნის ევროპაში კულტურები განიხილებოდა სოციალური პროგრესის შესახებ ევროპული წარმოდგენებზე დაყრდნობით

და, შესაბამისად, ევროპული კულტურები მსოფლიო იერარქიის ყველაზე მაღალ საფეხურზე იყო განლაგებული.

მე-20 საუკუნეში ევროპული კულტურის უპირატესობის შესახებ განცხადებები შემცირდა. ეს განაპირობა კოლონიურმა და პოსტკოლონიურმა სოციალურმა ურთიერთობებმა, დომინანტური და მათზე დაქვემდებარებული ჯგუფებს ურთიერთდამოკიდებულებამ. კულტურული იერარქიის ცნების უარყოფით კულტურა გაგებულ იქნა, როგორც პლურალური და შედარებითი ფენომენი, განსხვავებულ “კულტურებს” თანაბარი ღირებულება მიენიჭათ.

კულტურის განსხვავებული გაგებაც არსებობს. ამ შემთხვევაში ჩვენ კულტურულს ვუწოდებთ გარკვეულ ღონისძიებებს ან მატერიალურ ნივთებს. მაგალითად: ოპერა, თეატრი, ხალხური ცეკვები, სიმღერები, ნოველები, ხელოვნება თუ არქიტექტურული სტილი. კულტურის ცნების ასეთი გაგების დროს კულტურისა და სოციალური ცხოვრების სხვა სფეროები ერთმანეთს ემიჯნება, მიუხედავად იმისა, ვადარებთ თუ არა ერთმანეთს განსხვავებულ საზოგადოებებს. განსაკუთრებული კულტურული პრაქტიკისა და საგნების საშუალებით გარკვეული ინფორმაცია გადაეცემათ სხვა ადამიანებს ჩვენს შესახებ, ანუ თუ რა წარმოადგენს ჩვენთვის ღირებულს და გამოხატავს ჩვენი, როგორც ჯგუფის იდენტობას. კულტურის ანთროპოლოგიური გაგება უკავშირდება დანარჩენ მსოფლიოში ევროპულ ექსპანსიას, კულტურის მეორე მნიშვნელობა კი მნიშვნელოვან ცვლილებებს შეეხება (Соклов 1994:56). კულტურას უწოდებდნენ კულტურული ინსტიტუტების მიერ წარმოებული ინდუსტრიული რევოლუციის დროს პროდუქტების გარკვეულ სფეროს ინგლისში, თანამედროვე სოციალურ ორგანიზაციაზე გადასვლამ სოციალური დიფერენციაცია და დაპირისპირება გამოიწვია. მოვლენების განვითარებამ მკვეთრად გამიჯნა ერთმანეთისგან ყოველდღიური, პრაგმატული, კონფლიქტებით აღსავსე ეკონომიკისა და პოლიტიკის (კაპიტალიზმის ახალი სამყარო, ინდუსტრია, დემოკრატია, და რევოლუცია) და ხელოვნებისა და მორალის წმინდა იდეალისტური სფეროები (Femandez 1992:123). ხელოვნებისა და მორალის სფეროები გამოხატავდნენ უფრო მაღალ ადამიანურ შესაძლებლობებსა და ღირებულებებს იმისაგან განსხვავებით, რასაც თანამედროვე ეკონომიკური და პოლიტიკური

ცხოვრება სთავაზობდა ადამიანებს. კულტურის ეს ცალკე სფეროები თანამედროვე საზოგადოების კრიტიკის საფუძველია; ისინი საზოგადოებისთვის დესტრუქციული და ზედაპირული ასპექტების გვერდიდან დანახვის და კრიტიკის საშუალებას იძლეოდნენ. სხვებისთვის კულტურა წარმოადგენდა ეპიფენომენს და პოლიტიკისა და ეკონომიკის მატერიალურად ხელშესახები სფეროებისგან განსხვავებით ჰქონდა უფრო ფემინისტური ხასიათი. ამგვარად, კულტურის პირველი გაგება ასოცირდებოდა ანთროპოლოგიასთან, ხოლო მეორე გაგება, ჰუმანიტარული მეცნიერებების რამდენიმე სფეროსთან-ლიტერატურასთან, ხელოვნებასა და მუსიკასთან.

კულტურის ფართოდ გავრცელებული მნიშვნელობა კარგად ასახავს თავად ცნების ისტორიას. ერთის მხრივ, ყოველდღიურ ცხოვრებაში ტერმინი შეიძლება ეხებოდეს ადამიანების საქმიანობის იმ სფეროსა და სპეციალურ ნიმუშებს, რომლებიც განსხვავდება პრაქტიკული სოციალური ცხოვრების ყოველდღიური სამყაროსგან ან კიდევ ეხებოდეს ჯგუფის ან მთელი ხალხის ცხოვრების წესს. კულტურის ეს არსებული განსაზღვრებები ამ ცნებას მთელი მისი ისტორიის მანძილზე აბუნდოვნებდა.

როგორც სხვა დისციპლინები, კულტურის სოციოლოგია ჩამოყალიბდა ამ ტიპის განსხვავებების ფონზე და ხელი შეუწყო კულტურის ცნების განსაზღვრას. მეცნიერები სოკოლოგი და ორლოვა აღნიშნავენ კულტურის განსხვავებულ ასპექტებს, როგორებიცაა მნიშვნელობა, ფასეულობა, ნიმუშები, რიცხვები, ჩვეულებები, რიტუალები, სიმბოლოები, კოდები, იდეები, დისკურსი, მსოფლმხედველობა, იდეოლოგია თუ პრინციპები; ეს ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი. კულტურული “საგნების” ნებისმიერი ჩამონათვალი ყოველთვის იქნება არასრული, იმდენად, რამდენადაც მნიშვნელობა და ინტერპრეტაცია არის აქტიური და ცვალებადი პროცესი. უფრო მეტიც, ასეთი ჩამონათვალი თავის თავში მოიცავს მნიშვნელოვან თეორიულ დაპირისპირებებს იმ მკვლევარებს შორის, რომლებიც ხაზს უსვამენ დისკურსებისა და კულტურული პრაქტიკის მნიშვნელობას, კოგნიტოლოგიურ კატეგორიებს, ფასეულობებს, ვინც აანალიზებს კონკრეტულ პროდუქტებს და ღრმა ტექსტობრივ ნიმუშებს, რომ არ ჩავთვალოთ ამათი შესაძლო კომბინაციები, მაგრამ ბევრი ეს წინააღმდეგობა და კამათი მოიხსნება, თუ ჩვენ კულტურას შევხედავთ,

როგორც მნიშვნელობის განმსაზღვრელი პროცესების ერთობლიობას, რომლებიც სხვადასხვა ტიპის სოციალურ გარემოში მიმდინარეობს და აისახება განსხვავებულ სოციალურ პრაქტიკასა თუ სოციალურ პროდუქტში. აქედან გამომდინარე, კულტურის სოციოლოგებმა შეიძლება გამოიკვლიონ კულტურა, როგორც საზოგადოების ცალკე სფერო ან კულტურა, როგორც ცხოვრების წესი.

თანამედროვე კულტურის სოციოლოგია ხშირად ეყრდნობა ანთროპოლოგიას, ისტორიას, ფემინისტურ, მედია, კულტუროლოგიურ კვლევებს, ლიტერატურულ კრიტიკას, პოლიტიკურ მეცნიერებას და სოციალურ ფსიქოლოგიას. კულტურის სოციოლოგიაში მუშაობა გულისხმობს ინტერდისციპლინური მიდგომების გამოყენებას, რაც საშუალებას გვაძლევს შემოქმედებითად მოვეკიდოთ ჩვენი შესწავლის საგანს. თანამედროვე კულტურის სოციოლოგიაში გამოიკვეთა სამი მიმართულება. თითოეული მათგანის შესწავლის საგანია მნიშვნელობის განმსაზღვრელი პროცესები სხვადასხვა ანალიტიკურ დონეზე. ჩვენ შევხებით როგორც მნიშვნელობის განსაზღვრას, ასევე განვიხილავთ, თუ როგორი ურთიერთობები განსაზღვრავს და შეადგენს მნიშვნელობებს და თუ როგორ ოპერირებენ ინდივიდები ამ მნიშვნელობებით. ესა თუ ის მნიშვნელობა შეიძლება არ იქნეს გაზიარებული ან ლოგიკური მოცემული ჯგუფის თუ მთლიანად საზოგადოების ყველა წევრის მიერ. საერთო ნორმები, ღირებულებები, კოგნიტური ჩარჩოები და მოქმედების აღიარებული გზები არ შეიძლება იყოს ყველასთვის გამჭვირვალე და სწორხაზოვანი, არამედ კონტექსტიდან გამომდინარე ინდივიდები და სოციალური ჯგუფები ეყრდნობიან მოცემული მნიშვნელობების სიმბოლურ რეპერტუარებს. მიუხედავად ამისა, ერთი და იგივე ადამიანი სხვადასხვა დროს შეიძლება განსხვავებულ ქმედებას ირჩევდეს ან კიდევ სხვადასხვა ხალხი ერთსა და იმავე კონტექსტში არ დაეყრდნოს ანალოგიურ სიმბოლოებს.

თანამედროვე ჰუმანიტარული მეცნიერებისათვის ცნობილია კულტურის უამრავი განმარტება. კულტურა საზოგადოების მიღწევათა ერთობლიობაა განათლების მეცნიერების, ხელოვნების და სულიერი ცხოვრების სხვა დარგებში; ამ მიღწევათა გამოყენების უნარი წარმოების გასაზრდელად და სხვა (უცხო სიტყვათა ლექსიკონი 1989:266).

ე.ტაილერი, რომელიც კულტურის ცნების პირველი მეცნიერული განსაზღვრების ავტორადაა მიჩნეული, ხაზს უსვამს კულტურის სოციალურ ბუნებას. მისი სიტყვებით, კულტურა შედგება ცოდნის, რწმენა-წარმოდგენების, ხელოვნების, ზნეობის, კანონების, ზნე-ჩვეულებებისა და ზოგი სხვა უნარ-ჩვევისგან, რომლებიც შექმნილია ადამიანის, როგორც საზოგადოების წევრის მიერ (Tyler 1987:6).

კულტურა შეიძლება მივიჩნიოთ ასევე ღირებულებათა, ქცევის ნორმათა და სტანდარტთა ერთობლიობად, რომელიც არეგულირებს ადამიანთა ურთიერთობებს ერთმანეთთან, საზოგადოებასა და ბუნებასთან (კულტუროლოგია, კულტურის ისტორია და თეორია (Tyler 2003:22-24).

კულტურა განვითარების რამდენიმე სტადიას გადის:

1. კულტურის ახალი ფორმების გაჩენა;
2. ტრადიციების შენახვა;
3. კულტურის ამა თუ იმ სფეროს მოდერნიზაცია, ან დეგრადაცია;
4. კულტურის რეინტერპრეტაცია.

დღესდღეობით ინტერესი კულტურის ფენომენისადმი გამოწვეულია უამრავი გარემოებებით. კულტურა უსაზღვრო და ამოუწურავია, ამიტომ მისი გაგება და განმარტების ჩამოყალიბება საკმაოდ რთულია. თანამედროვე კულტუროლოგიურ მეცნიერებაში არსებობს 400-ზე მეტი განმარტება, მაგრამ არც ერთი არ შეიძლება ჩაითვალოს ამომწურავად და სრულად.

არც ერთი კულტურა იზოლირებულად არ არსებობს. თავისი არსებობის პროცესში ის მიმართავს თავისსავე წარსულს ან სხვა კულტურების გამოცდილებას. ნებისმიერი კულტურა თავისი არსებობისა და განვითარების პროცესში ნიშანთა სისტემას ქმნის. თავისი ისტორიის განმავლობაში კაცობრიობამ შექმნა ყოფაქცევის ბევრი ნიშანი, რომლის გარეშე შეუძლებელია მისი მოღვაწეობის ნებისმიერი სახეობა. ადამიანის ამ ნიშნების და ნიშანთა სისტემების ქონა ნიშნავს სხვა ადამიანებთან ურთიერთობაში ჩართვას.

ენა არის ნიშანთა სისტემა, რამდენადაც ნიშნების საშუალებით იღებებს გამოვხატავთ, ენა შესაძლებელია შევადაროთ დამწერლობას, ყრუ-მუნჯთა ანბანს, სიმბოლურ რიტუალებს, სამხედრო სიგნალებს და ა.შ. ის ქმნის ნიშანთა სისტემას, სადაც მხოლოდ აზრისა და ბგერითი ხატის ურთიერთმიმართებაა არსებითი და სადაც ორივე მხარე (ე.ი. აზრი/მნიშვნელობა და ბგერითი ხატი) თანაბრად არის წარმოდგენილი ფსიქიკურად (დე სოსიური 1931:19). ეს მრავალრიცხოვანი ნიშანი და ნიშანთა სისტემა, რომლებიც ადამიანის საზოგადოებაში არსებობენ, შეადგენენ ამა თუ იმ დროის კულტურას, თითოეულ ნიშანში დევს გარკვეული აზრი. ეს იმას ნიშნავს, რომ ნებისმიერ ნიშანს აქვს თავისი ფორმა და შინაარსი. ნიშნების შინაარსი წარმოადგენს რთულ ინფორმაციას მათთვის, ვისაც მათი წაკითხვის უნარი შესწევს. ყოფაქცევის, ტრადიციებისა და წეს-ჩვეულებების ფორმები არსებობს მხოლოდ კულტურის სისტემაში. მათი გადაცემა თაობიდან თაობაზე შესაძლებელია მხოლოდ ნიშნების მეშვეობით.

კულტურები მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისგან კომუნიკაციის საშუალებების გამოყენებით სხვა კულტურასთან ურთიერთობისას.

სოციალურმა კვლევებმა ცხადყო, რომ სხვა კულტურის წარმომადგენლები შიდა ჯგუფურ, ინდივიდუალურ კულტურაში უფრო ადვილად ამყარებენ ურთიერთობას, ვიდრე კოლექტიურში. ამის მიზეზი არის ის, რომ კოლექტიური კულტურა ყოველი წევრისაგან მოითხოვს ჯგუფთან ისეთ შერწყმას, რომ მოცემულ მომენტში თავი გამოავლინოს, როგორც კოლექტივის წევრმა, ხოლო ინდივიდუალურში ადამიანი ისე იქცევა, როგორც თვითონ ჩათვლის საჭიროდ.

იმის დასადგენად, თუ რაოდენ ძნელია ერთი კულტურის მეორესთან კონტაქტი, კულტურულ ანთროპოლოგიაში გაჩნდა ისეთი გაგება, როგორცაა “კულტურული დისტანცია”.

“კულტურული დისტანცია” აფიქსირებს ერთი ელემენტის განსხვავებას განსხვავებულ კულტურაში. ესენია: კლიმატი, სამოსი, ენა, რელიგია, განათლება, მატერიალური კომფორტი, ოჯახური სტრუქტურა და ა.შ.

ასე, მაგალითად, დასავლური კულტურის წარმომადგენლები განსაკუთრებულ ყურადღებას ურთიერთობის არსს აქცევენ, იმას, თუ რა ითქვას და ის, თუ როგორ ითქვას, ამიტომ მათი კომუნიკაცია დამოკიდებულია კონტექსტზე. ასეთი კულტურებისთვის დამახასიათებელია ინფორმაციის გაცვლის კოგნიტური სტილი, რომლის დროსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ლოგიკურ გამოთქმებს. ასეთი კულტურების წარმომადგენლები ცდილობენ განავითარონ თავიანთი მეტყველება. ამერიკელების უმრავლესობა ყოველდღიურ ურთიერთობებში იყენებს მოკლე გამონათქვამებს. ისინი ერთმანეთს კითხვებს უსვამენ, პასუხს კი არ ელოდებიან. მაგალითად: როგორა ხარ? კარგი ამინდია არა? ამერიკული კულტურის ინდივიდუალიზმი აიძულებს მათ გამოხატონ აზრი მოკლედ და კონკრეტულად.

აღმოსავლური ტიპის კოლექტიურ კულტურებში ინფორმაციის გადაცემის დროს ხალხი დიდ ყურადღებას აქცევს შეტყობინების კონტექსტს. ეს განსაკუთრებულობა გამოიხატება გადმოცემის ფორმაში, თუ როგორ ითქვას, და არა ის, თუ რა ითქვას. აღმოსავლური კულტურა სახიათდება მეტყველების არაკონკრეტულობით, მაგალითად: ალბათ, შესაძლებელია, იქნებ, შეიძლება, ამიტომაც იაპონელები საქმიანი ურთიერთობისას ლაპარაკობენ საქმის ირგვლივ, და არა უშუალოდ საქმეზე. ასეთი სტრატეგია მათ საშუალებას აძლევს უკეთესად გაიგონ პარტნიორის ჩანაფიქრი.

კულტურათშორისი კომუნიკაციის დარგში დაკვირვებისა და გამოკვლევების შედეგად შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა, რომ მათი შინაარსი ძირითადად დამოკიდებულია რომელიმე კულტურაში ყოფაქცევის ნორმებზე და სხვ.

კულტურა და კომუნიკაცია ურთიერთზემოქმედებენ. მაგალითად: ყოველ კულტურას ამა თუ იმ საკითხის შესახებ განსხვავებული წარმოდგენა აქვს, ავიღოთ თუნდაც, თავაზიანობა. ბევრ აზიურ ქვეყანაში ძალზე არათავაზიანად ითვლება, შეეკითხო პარტნიორს საქმის შესახებ, თუკი შენ დარწმუნებული არ ხარ, რომ ის ზუსტ პასუხს გაგცემს. თუკი ამერიკელები პირდაპირ ამბობენ რასაც ფიქრობენ, იაპონელები და არაბები არ დაუშვებენ, რომ პარტნიორი გაწითლდეს იმის გამო, რომ მას ჰკითხეს ის, რაზეც პასუხს ვერ იძლევა, ამიტომაც იაპონიაში არათავაზიანად ითვლება ერთი სიტყვით უპასუხო ვინმეს: არა. თუ

ადამიანს არ სურს მიწვევის მიღება, ის არ პასუხობს პირდაპირ, ის ამბობს, რომ აქვს ბევრი საქმე, და ა.შ. დასავლეთში კი ასეთი გზით გაურბიან კონკრეტულ პასუხებს. ნებისთ თუ უნებლიეთ, მთელი ცხოვრების განმავლობაში ხალხი შედის ამა თუ იმ სოციოკულტურული ჯგუფის შემადგენლობაში. თითოეული ასეთი ჯგუფი მოიცავს მიკროკულტურას და აქვს მსგავსებაც და განსხვავებაც. განსხვავება შეიძლება გამოწვეული იყოს სოციალური განწყობით, განათლებით, ტრადიციებითა და სხვა მიზნებით.

კულტურა გავლენას ახდენს არამარტო კომუნიკაციაზე, არამედ თვითონაც ექცევა მისი ზეგავლენის ქვეშ. ხშირად ეს ხდება ინკულტურაციის პროცესში, როდესაც ადამიანი კომუნიკაციის ამა თუ იმ ფორმით ითვისებს კულტურის ნორმებს. ჩვენ კულტურას ვსწავლობთ სხვადასხვა მეთოდით. მაგალითად; კითხვით, უცნობების მოსმენით, დაკვირვებით და ნაცნობებთან და უცნობებთან ურთიერთობით ჩვენ გავლენას ვახდენთ ჩვენს კულტურაზე, რომელიც შემდგომში კომუნიკაციის ერთ-ერთ ფორმად იქცევა. და ბოლოს, კულტურათა განმასხვავებელი ნიშან-თვისებები შეიძლება იყოს ინტერპრეტირებული, როგორც ვერბალური და არავერბალური კოდების სხვაობა კომუნიკაციის სპეციფიკურ კონტექსტში. ინტერპრეტაციის პროცესზე მოქმედებს ასაკი, სქესი, პროფესია, კომუნიკაციის სოციალური სტატუსი.

აქედან გამომდინარე, კულტურათშორისი კომუნიკაცია შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ურთიერთობის სხვადასხვა ფორმის ერთობლიობა, ან როგორც სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელთა და მათ ჯგუფებს შორის ურთიერთობა.

I.II კომუნიკაციის ვერბალური და არავერბალური ასპექტები

ყველა კულტურას გააჩნია ენობრივი სისტემა, რომლის დახმარებითაც კულტურის მატარებელთ აქვთ ერთმანეთთან ურთიერთობის შესაძლებლობა. მეცნიერებაში ენობრივი ურთიერთობების სხვადასხვა ფორმას ეწოდა კომუნიკაციის ვერბალური საშუალებანი. ცნობილ ვერბალურ საშუალებებს განეკუთვნება, უპირველესად, ადამიანთა მეტყველება, რადგანაც მეტყველების მეშვეობით ადამიანები ღებულობენ და გაცემენ სასიცოცხლო, მნიშვნელოვანი ინფორმაციის ძირითად ნაწილს, თუმცადა, იგი წარმოადგენს ენის მხოლოდ ერთ-ერთ ელემენტს, ამიტომაც მისი ფუნქციური შესაძლებლობანი უფრო მცირეა, ვიდრე მთლიანი ენობრივი სისტემისა.

XXI საუკუნის ლინგვისტიკა აქტიურად შეიმუშავებს მიმართულებას, რომლის მიხედვითაც ენა განიხილება არა უბრალოდ კომუნიკაციის და შემეცნების იარაღი, არამედ როგორც კულტურული კოდი. ასეთი მიდგომის საფუძველს ვ. ჰუმბოლდტის, ა. პოტენბიასა და სხვათა შრომები წარმოადგენს. ამას ჰუმბოლდტის სიტყვებიც მოსმობს: “ჩემი ერის ენის საზღვრები ჩემი მსოფლმხედველობის საზღვრებია” (Гумбольдт 1984:397).

ძნელია გადაჭარბებულად შეაფასო ენის მნიშვნელობა ნებისმიერი ხალხის კულტურაში. ამ შეფასებაში თოთოეული მეცნიერება აღნიშნავს თავის ასპექტს. კულტუროლოგიურ ლიტერატურაში ენის მნიშვნელობა უპირველესად გადმოიცემა შემდეგი დამახასიათებელი მტკიცებულებებით. ენა არის:

- კულტურის სარკე, რომელშიც აისახება არამარტო რეალური ადამიანის გარემომცველი სამყარო, არამედ ხალხის მენტალიტეტი, მისი ეროვნული ხასიათი, ტრადიციები, ჩვეულებანი, მორალი, იუმორისა და ფასეულობათა სისტემა, სამყაროს სურათი (Тер-Минасова 2000:56).
- საგანძური, კულტურის ყულაბა, ისევე როგორც ყველა მატერიალური და სულიერი ფასეულობების ცოდნა, დაგროვილი ამა თუ იმ ხალხის მიერ, რომელიც ინახება ენობრივ სისტემაში: ფოლკლორში, წიგნებში, ზეპირ და წერით მეტყველებაში.

- კულტურის ინსტრუმენტი, ადამიანის პიროვნების ჩამომყალიბებელი, რომელიც სწორედ ენის საშუალებით ითვისებს მენტალიტეტს, თავისი ხალხის ტრადიციებსა და კულტურას.

სხვადასხვა სამეცნიერო გამოცემაში შეიძლება შევხვდეთ ენის განსხვავებულ განმარტებას, რომელთაც საერთო აქვს მთავარი: ენა წარმოადგენს აზრის გამოხატვისა და ურთიერთობის საშუალებას. ენის მრავალრიცხოვან ფუნქციათა შორისაა კომუნიკაცია, რომლის ვარაუდით, ენის გარეშე ადამიანთა ურთიერთობის ნებისმიერი ფორმა შეუძლებელი ხდება.

ენა ემსახურება კომუნიკაციას, მაგრამ რადგანაც კულტურაც, როგორც სპეციფიკური ნიშანი ადამიანის გარესამყაროსთან შერწყმისა შეიძლება დასახელდეს როგორც კომუნიკაცია, ნათელი ხდება, რომ ენის კულტურისა და კომუნიკაციის ურთიერთკავშირი ბუნებრივი და განუყოფელია.

ენა არ არსებობს კულტურის გარეშე. ის უმთავრესი კომპონენტია კულტურისა, აზროვნების ფორმაა, ადამიანური ცხოველქმედების სპეციფიკური გამოვლენაა, რომელიც თავის მხრივ წარმოადგენს ენის რეალურ ყოფიერებას, ამიტომაც ენა და კულტურა განუყოფელია.

აღსანიშნავია, რომ ენასა და კულტურას შორის მჭიდრო კავშირი არსებობს. შეიძლება ითქვას, რომ არ არსებობს ენა კულტურის გარეშე და პირიქით, კულტურა ენის გარეშე. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ თუ მიზნად ვისახავთ ენობრივი ფაქტის კვლევას, მაშინ იგი უნდა შევისწავლოთ ანთროპოცენტრულ-კომუნიკაციურ და ლინგვოკულტუროლოგიურ მიდგომათა საფუძველზე.

ენისა და კულტურის ურთიერთმიმართების პრობლემასთან დაკავშირებით ფართოდაა გავრცელებული ვ. ჰუმბოლდტის იდეები, რომლის მოსაზრებებით, ენა წარმოადგენს “ხალხის სულს”, ხალხის ყოფიერებას. კულტურა უპირველეს ყოვლისა, ენაში ვლინდება. იგი კულტურის ჭეშმარიტი რეალობაა, კულტურის მხრიდან კი იგი ფიქსირებული შეხედულებაა საკუთარ თავსა და სამყაროზე. ჰუმბოლდტი წერდა, რომ ენის შესწავლა არ წარმოადგენს თვითმიზანს, ყველა დანარჩენ სფეროსთან ერთად იგი ემსახურება საერთო უმაღლეს მიზანს

– კაცობრიობის მიერ საკუთარი თავის და ყველაფერი ხილულისადმი თუ მისგან დაფარულისადმი საკუთარი დამოკიდებულებების შეცნობას (Гумнильдт 1984:233).

როგორც ვ. ლევი სტროსი აღნიშნავდა, “ენა ერთდროულად კულტურის პროდუქტიცაა, მისი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილიც და კულტურის არსებობის პირობაც, უფრო მეტიც, კულტურის არსებობს სპეციფიკური საშუალება, კულტურული კოდების ფორმირების ფაქტებია” (Леви-Строс 1995:68). ენისა და კულტურის კავშირი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ნაწილისა და მთლიანის ურთიერთმიმართება. ენა შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც კულტურის კომპონენტი და კულტურის იარაღი, მაგრამ ამავდროულად ენა ავტომატურადაა და შეიძლება განხილულ იქნეს კულტურისგან დამოუკიდებლად.

კულტურას ქმნის ადამიანი, პიროვნება, სწორედ პიროვნება წამოსწევს წინა პლანზე ადამიანის სოციალური ბუნებას, ხოლო ადამიანი წარმოადგენს სოციოკულტურული ცხოვრების სუბიექტს. პიროვნება უნდა იქნეს განხილული ხალხის, ეთნოსის კულტურული ტრადიციის პერსპექტივაში, რადგან ადამიანში ადამიანის დაბადებისათვის საჭიროა კულტურულ-ანთროპოლოგიური პროტოტიპი, რომლის ჩამოყალიბებაც კულტურის ფარგლებში ხდება.

ენობრივი პიროვნების შინაარსში ჩვეულებრივ მოიაზრება შემდეგი კომპონენტები:

- ა) ფასეულობითი; ბ) მსოფლმხედველობითი; გ) აღზრდის შინაარსის ანუ ღირებულების კომპონენტი; დ) ცხოვრებისეული საზრისის სისტემა.
- კულტუროლოგიური კომპონენტი, ანუ კულტურის როგორც ენისადმი ინტერესის ამაღლების ეფექტური საშუალების ათვისების დონე, შესასწავლი ენის კულტურის ფაქტების მოშველიება, რომლებიც დაკავშირებულია სამეტყველო და არასამეტყველო ქცევის წესებთან, ხელს უწყობს ენობრივი მასალის ადეკვატურ გამოყენებასა და კომუნიკაციის პარტნიორზე ეფექტური ზემოქმედების უნარ-ჩვევათა ჩამოყალიბებას;
- პიროვნული კომპონენტი, ანუ ინდივიდუალური, სიღრმისეული საწყისი, რომელიც ყველა ადამიანში არსებობს.

ენობრივი პიროვნება კარასიკის განმარტებით წარმოადგენს ენობრივი შესაძლებლობებისა და უნარების მრავალსახეობრივ და მრავალკომპონენტურ

ერთობლიობას, რომელთა კლასიფიკაცია, ერთის მხრივ, ხდება სამეტყველო საქმიანობის სახეობებით (კითხვა, წერილი, საუბარი) მეორეს მხრივ კი ენის დონეებით (Карасик 2004:21-22).

ი. კარაულოვმა წარმოადგინა ენობრივი პიროვნების სამი დონისაგან შემდგარი სტრუქტურა:

ვერბალურ-სემანტიკური გათვლილია მათთვის, ვინც ნორმალურად ფლობს ბუნებრივ ენას, და მკვლევართათვის წარმოადგენს გარკვეული მნიშვნელობის გამოხატვის საშუალებას.

კოგნიტურის ერთეულებია ცნებები, იდეები, კონცეპტები, მეტ-ნაკლებად სისტემატიზირებულ ფასეულობათა ამსახველი სამყაროს სურათი. თითოეული მათგანი ასევე მეტ-ნაკლებადაა დამახასიათებელი თითოეული ენობრივი ინდივიდუალობისათვის. ეს დონე წარმოადგენს პიროვნების ინტელექტუალური სფეროს გავრცობის საშუალებას.

პრაგმატულში შედის მიზნები, მოტივები, ინტერესები. ეს დონე უზრუნველყოფს ენობრივი პიროვნების ანალიზისას კანონზომიერ გადასვლას სამეტყველო საქმიანობის შეფასებისდან რეალური ქმედების გააზრებაზე (Караулов 1987:31).

ცხადია, რომ ენობრივი პიროვნების ტიპოლოგია სხვადასხვა კრიტერიუმის საფუძველზე შეიძლება აიგოს. როცა გვსურს განვიხილოთ ენობრივი პიროვნება ლინგვოკულტუროლოგიურ ასპექტში, საყრდენად, ამოსავალ წერტილად ვიღებთ სოციოკულტურულ ნიშანს და ვადგენთ რომელი მეტყველი სუბიექტი ჩავთვალოთ ენობრივ პიროვნებად და განვსაზღვრავთ მის მოდელს თუ ტიპობრივ სახეს.

ენა ეს არის ის, რაც კულტურაში ადამიანის არსებობის ზედაპირზე იმყოფება, ამიტომ მე-19 საუკუნიდან მოყოლებული დღემდე ენისა და კულტურის ურთიერთმიმართების, ურთიერთმოქმედების საკითხი ენათმეცნიერების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრობლემას წარმოადგენს. მისი გადაწყვეტის პირველი მცდელობა ეკუთვნის ვ.ჰუმბოლდტს, რომლის კონცეფციის ძირითადი დებულებები შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს შემდეგი სახით:

- მატერიალური და სულიერი კულტურა აისახება ენაში;

- ნებისმიერი კულტურა არის ეროვნული, მისი ეროვნული ხასიათი გამოიხატება ენაში სამყაროს განსაკუთრებული ხედვის მეშვეობით, ენისათვის დამახასიათებელია თითოეული ხალხისათვის სპეციფიკური შინაგანი ფორმა;
- ენის შინაგანი ფორმა წარმოადგენს ხალხის სულის, მისი კულტურის გამოხატულებას;
- ენა წარმოადგენს შუალედურ რგოლს ადამიანსა და მის გარშემო არსებულ სამყაროს შორის.

მე-19 საუკუნის გამოჩენილი მეცნიერი ვ.ჰუმბოლდტი ენას მოიაზრებს, როგორც სულიერ ძალას, როგორც გარემოს, რომლის გარეშეც ადამიანი არ არსებობს, ადამიანი ცხოვრობს ენის გარემოცვაში ენობრივ გარემოში. როგორც ვ. ჰუმბოლდტი წერდა „ ენა არის სამყარო, რომელიც არსებობს მოვლენათა სამყაროსა და ადამიანის შინაგან სამყაროს შორის” (Гумбольдт 1984:423).

აქედან გამომდინარე, ენა არ არსებობს ჩვენ გარეშე, როგორც ობიექტური მოცულობა, იგი თვითონ ჩვენში, ჩვენს ცნობიერებაში, ჩვენს მეხსიერებაშია. ვ.ა.მასლოვა წერს, რომ ადამიანი მოიაზრება, როგორც გარკვეული ეროვნების, მენტალობის, და ენის მატარებელი, რომელიც მონაწილეობს ერთობლივ მოღვაწეობაში ეროვნული ერთობის სხვა წარმომადგენლებთან (Маслова 2001:67). ენა არის ერთადერთი საშუალება, რომელსაც შეუძლია დაეხმაროს ადამიანს ადეკვატურად აღიქვას სამყარო. ვ.ჰუმბოლდტი ენას ადამიანის გონის უმთავრეს მოღვაწეობად მიიჩნევს. მისი აზრით, ენის ადეკვატური შესწავლისათვის აუცილებელია ადამიანის ცნობიერებასთან და აზროვნებასთან, კულტურასთან და სულიერ ცხოვრებასთან მისი მჭიდრო კავშირის გათვალისწინება, ჰუმბოლდტისთვის ენა ხალხის ერთიანი ენერგიაა, იგი ეროვნული ფორმის მქონე კოლექტიური მოვლენაა. ამდენად, ენობრივი კოლექტივი ჰუმბოლდტის მოძღვრების ერთდროულად სოციალურ და ლინგვისტურ ცნებად გვევლინება (გამყრელიძე 2003:465). ამრიგად, ენა წარმოადგენს კულტურის შემადგენელ ნაწილს და მის იარაღს. იგი არის კულტურის სარკე, ენა მკადიოდ გამოხატავს ეროვნული მენტალობის სპეციფიკურ ნიშან-თვისებებს.

სეპირისა და უორფის ჰიპოტეზაში გამოიკვეთა ორი ძირითადი დებულება.

1. ენა განსაზღვრავს ამ ენაზე მოსაუბრე ერის აზროვნების ხერხებს;
2. რეალური სამყაროს აღქმის ხერხი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა ენაზე აზროვნებენ სუბიექტები.

სეპირისა და უორფის ჰიპოთეზა გამომდინარეობს დებულებიდან, რომ ენა არის საფუძველი იმ სურათისა, რომელიც ყალიბდება თითოეულ ადამიანში და აწესრიგებს საგნებისა და მოვლენების უდიდეს რაოდენობას, რომელიც გარე სამყაროზე დაკვირვებით გროვდება. ნებისმიერი საგანი ან მოვლენა ხომ მაშინაა ჩვენთვის გასაგები, როცა მას სახელწოდება აქვს. საგანი ან მოვლენა, რომელსაც სახელი არ აქვს, ჩვენთვის უბრალოდ არ არსებობს. ეძლევა რა სახელწოდება, ჩვენ ახალ ცნებას ვრთავთ ჩვენი აზროვნების უკვე ჩამოყალიბებულ სისტემაში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ჩვენ შეგვყავს ახალი ელემენტი ჩვენში უკვე არსებულ სამყაროს სურათში. უნდა ითქვას, რომ ენა არამარტო აღწერს სამყაროს, არამედ ქმნის იდეალურ სამყაროს ჩვენს შეგნებაში. ის ქმნის რეალობას. ადამიანი ხედავს სამყაროს ისე, როგორც ლაპარაკობს, ამიტომ ამტკიცებს უორფი, რომ სხვადასხვა ენაზე მოსაუბრე ადამიანები, სამყაროს სხვადასხვანაირად აღიქვამენ (Yopfi 1960:162). ენასა და რეალურ სამყაროს შორის დგას ადამიანი, ენისა და კულტურის მატარებელი. ზუსტად ის აღიქვამს და შეიგრძნობს სამყაროს გრძნობითი ორგანოების საშუალებით. ამის საფუძველზე ექმნება მას წარმოდგენა სამყაროზე. ისინი თავის მხრივ თავიანთი აზრებს, დასკვნებს, წარმოდგენებს გადასცემენ სხვა ადამიანებს. ენასა და რეალურ სამყაროს შორის დგას აზროვნება (Сепир 1993:45).

რადგანაც კულტურაც და ენაც ხალხის მენტალობასთან, ანუ სამყაროს შეგრძნებასა და აღქმასთანაა დაკავშირებული, ამიტომ აუცილებელია ენისა და კულტურის მენტალურ კატეგორიებთან მიმართების პრობლემის გაცნობიერება. ვ.ვ.კოლესოვის აზრით, მენტალობა წარმოადგენს სამყაროს ჭვრეტას მშობლიური ენის კატეგორიებსა და ფორმებში, რომელიც შემეცნების პროცესში აერთიანებს ეროვნული ხასიათის ინტელექტუალურ, სულიერ და ნებელობით თვისებებს (Колесов 1999:81).

მ. ჰაიდეგერი წერდა, რომ სიტყვა “სურათი” რომ გვესმის, პირველ რიგში ვფიქრობთ რაღაცის ასახვაზე. “სამყაროს სურათი, გაგებული არსებითად, აღნიშნავს არა სამყაროს ამსახველ სურათს, არამედ სამყაროს, გაგებულს სურათის სახით” (Хайдеггер 1991: 96).

ი. დ. აპრესიანი სამყაროს ენობრივ სურათს “მიამიტ” სურათს უწოდებს. მისი აზრით, “სამყაროს ენობრივი სურათი ერთგვარად ავსებს ობიექტურ ცოდნას რეალობის შესახებ და ხშირად ამახინჯებს მას (Апресян 1966:69) სიტყვა გარესამყაროს, საგანსა და მოვლენას კი არ გადმოგვცემს, არამედ იმას, თუ როგორ ხედავს სამყაროს იმ პრიზმით, რომელიც არსებობს მის შეგნებაში და რომელიც დეტერმინირებულია მისი კულტურით. თითოეული ადამიანის შეგნება ყალიბდება როგორც ინდივიდუალური გამოცდილების ზემოქმედებით, ასევე ინკულტურაციის შედეგად, რომლის დროსაც ის წინაპართა გამოცდილებას ეუფლება. ამგვარად, ენა არ არის სარკე, რომელშიც ავტომატურად ისახება გარე სამყარო, არამედ პრიზმაა, საიდანაც უყურებენ სამყაროს და რომელიც ყოველი კულტურისათვის საკუთარია. ენა, აზროვნება, კულტურა იმდენად მჭიდროდაა ერთმანეთთან დაკავშირებული, რომ პრაქტიკულად ერთ მთლიანს შეადგენს და არ შეუძლიათ უერთმანეთოდ არსებობა. ამიტომაც ს.გ. ტერმინასოვა განასხვავებს ადამიანის გარშემო მყოფი სამყაროს სამ ფორმას:

- სამყაროს რეალური სურათი;
- სამყაროს კულტურული (შემეცნებითი) სურათი;
- სამყაროს ენობრივი სურათი;

სწორედ სამყაროს კულტურული სურათი არის ყველა ხალხში განსხვავებული, რაც მრავალი ფაქტორითაა განპირობებული, როგორცაა: გეოგრაფია, კლიმატი, სოციალური მოქცობა, რწმენა, ტრადიციები, ცხოვრების წესი (Тер-Минасова 2002:41). ამრიგად, ენა არის კულტურის ფაქტი, მისი შემადგენელი ნაწილი, ენის მეშვეობით ვითვისებთ კულტურას. შესაბამისად, ენა კულტურის შემადგენელი ნაწილი, მისი იარაღი, ეროვნული სულის რეალობა, კულტურის ხატია, ის გამოხატავს ეროვნული მენტალიტეტის სპეციფიკურ ნიშნებს, იმდენად რამდენადაც ენის თითოეული მატარებელი ამავე დროს არის კულტურის მატარებელიც. ენა დამოუკიდებელი სამყაროა, რომლის საშუალებითაც ესა თუ ის ერი აზრსა

და გრძნობებს ენობრივ რელობას ანიჭებს. დამაჯერებლად რომ ვილაპარაკოთ და ვწეროთ, მარტო გრამატიკულად გამართული წერა და მეტყველება არ კმარა. საჭიროა ვილაპარაკოთ გასაგებად, დამაჯერებლად და მწყობრად, რაც მსმენელის დაინტერესებას გამოიწვევს.

სასიამოვნო მეტყველება იპყრობს აუდიტორიის ყურადღებას, ხოლო მეტყველების სიმწყობრე ჩვენს სიტყვას წონასა და ძალას მატებს. ამდენად, ვერბალური კომუნიკაცია გვასწავლის დამოუკიდებლად და ორიგინალურად გამოვხატოთ აზრები, გავაკეთოთ სწორი დასკვნები, დავიცვათ ჩვენი პოზიცია, ავხსნათ იგი და დავასაბუთოთ.

ვერბალური კომუნიკაციის ერთ-ერთმა ფუძემდებელმა გრაისმა თავის ნაშრომში – “Logic and conversation” 1999წ. ჩამოაყალიბა ვერბალური კომუნიკაციის ძირითადი პრინციპები და დაყო ისინი ოთხ კატეგორიად:

1. რაოდენობრივი კატეგორია;
2. ხარისხობრივი კატეგორია;
3. ურთიერთობის კატეგორია;
4. მეთოდური კატეგორია.

რაოდენობრივი კატეგორია დაკავშირებულია გადასაცემი ინფორმაციის რაოდენობასთან და აერთიანებს ორ პოსტულატს:

1. შენი ნათქვამი უნდა შეიცავდეს საჭიროზე არანაკლებ ინფორმაციას;
2. შენი გამონათქვამი არ უნდა შეიცავდეს საჭიროზე მეტ ინფორმაციას.

ხარისხობრივ კატეგორიას ზოგადი პოსტულატი - გამონათქვამი უნდა შეესაბამებოდეს ჭეშმარიტებას. ამ კატეგორიას აქვს ორი ძირითადი პოსტულატი:

1. თქვა ისეთი რამ, რასაც მცდარად თვლი;
2. არაფერი თქვა უსაფუძვლოდ.

ურთიერთობის კატეგორია ერთადერთ რელევანტობის პოსტულატს მოიცავს – არ გადაუხვიო თემას.

მეთოდურ კატეგორიას ეხება არა ის, რა ითქვა, არამეს ის, როგორ ითქვა. აქ გაერთიანებულია შემდეგი ოთხი პოსტულატი:

1. მოერიდე გაუგებარ გამონათქვამებს;

2. შეეცადე, ილაპარაკო ცალსახად, გასაგებად;

3. გადმოეცი ლაკონიურად;

4. იყავი ორგანიზებული. (Grice 1999:58)

მეორე მკვლევარმა - ლიჩმა აღწერა კომუნიკაციის შემდეგი ძირითადი პრინციპი: - ზრდილობის, თავაზიანობის პრინციპი (Leech 1976:67-68). პირველი აერთიანებს შემდეგ მაქსიმებს:

1. ტაქტი;

2. სულგრძელობა;

3. თავმდაბლობა; თანხმობა;

4. სიმპატიია.

გრაისის კოოპერაციის პრინციპი და ლიჩის თავაზიანობის პრინციპი შეადგენს კომუნიკაციის კოდექსის საფუძველს. ამ კოდექსში შედის ჭეშმარიტების (რეალობისადმი ერთგულება, სიმართლეც რომ ყველაფერია) და გულწრფელობის კრიტერიუმები (საკუთარი თავის ერთგულება).

ვერბალური კომუნიკაციის ეფექტურობაში იგულისხმება გადაცემული შეტყობინების ადეკვატური აზრობრივი აღქმა. სწორი ინტერპრეტაციის მიზანი ითვლება მიღწეულად, თუ ადრესატი გაიგებს წარმოთქმული ტექსტის მთელ იდეას კომუნიკატორის ჩანაფიქრის შესაბამისად, თუმცა ხშირად ინფორმაციის მთავარი არხი იკარგება ან მახინჯდება. ეს პროცესი ხუმრობით კარგადაა გადმოცემული მაგალითში: კაპიტანი – ადიუტანტი – კაპრალი – რიგითი ჯარისკაცები.

კაპიტანი მიმართავს ადიუტანტს: როგორც იცით, ხვალ მზე დაბნელდება, რომელიც ყოველდღე არ ხდება. 5 საათზე შეკრიბეთ პირადი შემადგენლობა გემბანზე სამგზავრო ტანსაცმელში. მათ შეეძლება დააკვირდნენ ამ მოვლენას, მე კი მივცემ აუცილებელ განმარტებას. წვიმის დროს საჩვენებელი არაფერი იქნება. ასეთ სიტუაციაში დატოვეთ ხალხი ყაზარმაში.

ადიუტანტი მიმართავს სერჟანტს: კაპიტნის ბრძანებით, ხვალ დილით მოხდება მზის დაბნელება სამგზავრო ტანსაცმელში. კაპიტანი გემბანზე მოგვცემს აუცილებელ განმარტებას.

ეს კი ყოველდღე არ ხდება. თუ წვიმს, საჩვენებელი არაფერი იქნება, მაშინ მოვლენა ყაზარმაში შედგება.

სერჟანტი - კაპრალს: კაპიტნის ბრძანებით, ხვალ 5 საათზე, სამგზავრო ტანსაცმელში, გემბანზე მზე დაბნელდება, რაც ყოველდღე არ ხდება. ამ მოვლენის შესახებ კაპიტანი ყაზარმაში მოგვცემს აუცილებელ განმარტებას.

კაპრალი - ჯარისკაცებს: ხვალ უთენია, 5 საათზე, მზე გემბანზე მოხდება კაპიტნის დაბნელება ყაზარმაში. წვიმის შემთხვევაში ეს იშვიათი მოვლენა სამგზავრო ტანსაცმელში შედგება, რაც ყოველდღე არ ხდება (ჯოლია2006: 83-84).

ინფორმაციის გადაცემისთვის აუცილებელია იდეა, რომელიც ჯერ აზრად ყალიბდება, შემდეგ – გამოითქმება.

ამ პროცესის ყოველ ეტაპზე ინფორმაციის მნიშვნელოვანი ნაწილი იკარგება ან მახინჯდება. დანაკარგის სიდიდე არასრულყოფილი მეტყველებით ანუ აზრის ზუსტად გამოთქმის შეუძლებლობით იზომება. ამის შესახებ რუს პოეტს, ტიუტჩევს ხატოვნად აქვს ნათქვამი: “სიტყვიერად გამოთქმული აზრი, სიცრუეა”. იგი მოსაუბრისადმი უნდობლობით, ან სიტყვიერი მარაგის თანხვედრით ან განსხვავებით და სხვა გარემოებით განისაზღვრება. კომუნიკაცია სრულყოფილია მხოლოდ მაშინ, როდესაც შთაბეჭდილება ემთხვევა გამონათქვამს, ანუ როდესაც მოსაუბრის მიერ გადაცემულ ინფორმაციას ზუსტად ისევე აღიქვამს მსმენელი, როგორც მოსაუბრეს სურს.

სამწუხაროდ, ეფექტური კომუნიკაცია, ჭეშმარიტი გაგება იმაზე იშვიათი მოვლენაა, ვიდრე ჩვენ გვგონია, რადგან:

- ადამიანები ყოველთვის არ ამბობენ იმას, რასაც სინამდვილეში ფიქრობენ;
- ადამიანებმა ყოველთვის არ იციან თავისი ჭეშმარიტი გრძნობების შესახებ;
- არც ისე ადვილია გრძნობების სიტყვებით გადმოცემა (არც ისე ადვილია სწორი კოდის მოძებნა);
- ერთი და იგივე სიტყვი სხვადასხვა ადამიანს განსხვავებულად ესმის;
- ხანდახან მხოლოდ ის გვესმის, რის გაგებასაც ვისურვებდით;

- ინფორმაციის მიმღები ხშირად დაკავებულია არა დეკოდირების პროცესით, არამედ საკუთარი პასუხების მოფიქრებით;

- გადამცემმა არ იცის, სწორად მოახდინა თუ არა დეკოდირება მიმღებმა;

- ზოგჯერ მიმღებმა არ იცის სწორად მოახდინა თუ არა დეკოდირება. როგორც უკვე ავლინებთ, მიმღებს მხოლოდ მაშინ ესმის სხვისი, როდესაც მისი შთაბეჭდილება (დეკოდირების შედეგი) ემთხვევა იმას, რაც მისთვის გამონათქვამის საშუალებით უნდა ეცნობათ. სამწუხაროდ, ეს ფაქტი იმაზე იშვიათია, ვიდრე ჩვენ წარმოგვიდგენია.

კომუნიკაციის ეფექტურობას ხელს უშლის შემდეგი ბარიერები:

- ბუნდოვანი პროცესი: მიმღებსა და წყაროს ერთნაირად არ ესმით ენა, ჟარგონი, სიმბოლოები;

- ინფორმაციის სტრუქტურა: მრავალმხრივი და გადატვირთული გზავნილი;

- პიროვნული ნიშნები: ფიზიკური და მენტალური მდგომარეობა, განათლების და ინტელექტის განსხვავებული დონე და ა.შ.

- ადამიანის “ბუნება”: ცრურწმენები, ტრადიციები, კულტურული ნიშნები;

- კონფლიქტური მოსაზრებები და მიზნები: როდესაც ადამიანები საწინააღმდეგო მოსაზრებებს უჭერენ მხარს, მათ უჭირთ სხვა მოსაზრების გაზიარება.

ამასთან, ბარიერი კომუნიკაციის პროცესში შეიძლება წარმოიქმნას მაშინაც, თუკი მსმენელი გარკვეულ დამოკიდებულებას და უარყოფითადაა განწყობილი მოსაუბრისადმი.

კომუნიკაცია ეფექტური რომ იყოს უნდა შევეცადოთ გავითვალისწინოთ ჩამოთვლილი ბარიერების წარმოშობის შესაძლებლობა, რათა თავიდან ავიცილოთ ისინი.

ადამიანი ინფორმაციას სამი არხით იღებს და გასცემს. ეს არხებია: (ჯოლია 2006:79).

✓ ვიზუალური (მხედველობითი);

✓ აუდიალური (სმენითი);

✓ კინესთეტიკური (შეგრძნებითი).

ამ სამი არხიდან ყოველ ადამიანს ერთ-ერთი აქვს განვითარებული და საკუთარი მოდალურობა გააჩნია, ამის გამო, ინდივიდები პირობითად იყოფიან: ვიზუალურად, აუდიალურად და კინესთეტიკურად. როგორ შევიცნოთ ისინი? ამაში თვით პარტნიორი

დაგვეხმარება. სახელდობრ, თანამოსაუბრეს თუ ყურადღებით დავაკვირდებით და მოვუსმენთ, შეიძლება იგი ტონალობით, ქესტიკულაციის თავისებურებებით, თვალის მოძრაობის მიმართულებით, გარკვეული სიტყვების ხშირი გამოყენებით ანუ პრედიკატებით და ა.შ. ამოვიცნოთ.

ტიპური ვიზუალი მაღალი და გამხდარია, თუმცა, შეიძლება ძალიან მსუქანიც იყოს. ის მხრებში გამართულია, ზურგი და კისერი სწორად უჭირავს; მას მკვეთრი მოძრაობები ახასიათებს. რჩება შთაბეჭდილება, რომ სიარულის დროს ის წინ ნიკაპს მიჰყავს. ვიზუალი გულ-მკერდის ზედა ნაწილით სუნთქავს, მისი სუნთქვა არ არის ღრმა. ის სწრაფად საუბრობს, მკვეთრი გამოთქმა აქვს, ხოლო მისი ხმის ტონალობა გაცილებით უფრო მაღალია, ვიდრე სხვა კატეგორიის ადამიანებისა. ვიზუალი საუბარში ხშირად იყენებს ისეთ სიტყვებს, როგორცაა: უყურეთ, შეხედეთ, ნუთუ ვერ ხედავთ, რომ..., როგორც ჩანს, და ა.შ. ვიზუალის მხერა ხშირად მაღლაა მიმართული, მას გარემოს აღსაქმელად დიდი სივრცე ესაჭიროება. ქესტიკულაციისას ხშირად მიუთითებს თვალებზე, ან ეხება მათ.

კინესთეტიკი უფრო მსუქანია, ვიდრე სხვა კატეგორიის ადამიანები. მისი მოძრაობა ნარნარი და თავისუფალია, ის დადის ნელა, სუნთქავს მუცლით; ლაპარაკის ან მოსმენისას მოსაუბრისაკენ იხრება. მას უყვარს ადამიანებთან ახლო კონტაქტი და საუბრის დროს ხშირად ეხება მოსაუბრეს. კინესთეტიკი ხმადაბლა საუბრობს - ნელა და აუღელვებლად და ხანგრძლივ პაუზებს აკეთებს. იგი ყველაზე ხშირად შემდეგ სიტყვებს ხმარობს: მე ვგრძნობ, რომ, ყოველთვის აღვიქვამ, როგორც, და სხვ. ეს არც არის გასაკვირი, რადგან ვიზუალს მხედველობითი ორგანო აქვს უფრო განვითარებული. იგი ქესტიკულაციისას ხშირად ეხება მუცელსა და გულ-მკერდს.

სხეულის ფორმის მიხედვით, აუდიალს შუალედური ადგილი უჭირავს გამხდარ ვიზუალსა და მსუქან კინესთეტიკს შორის; სუნთქავს გულ-მკერდის შუა ნაწილით. აუდიალი ბევრს ლაპარაკობს და ცდილობს, ყველა დეტალი დაწვრილებით განმარტოს. მისი მეტყველება რიტმული და თანაბარია. მაგალითად, აუდიალი საუბარში ხშირად იყენებს შემდეგ სიტყვებს: მომისმინეთ, როგორც ამბობენ, მე თქვენ გეუბნებით, მე თქვენ გეკითხებით და სხვ. ქესტიკულაციის დროს ის ხშირად მიუთითებს ყურებზე ან ეხება მათ.

აღსანიშნავია, რომ ამ მხრივ ერთმანეთისაგან კულტურებიც განსხვავდება. მაგალითად, რუსული და ამერიკული კულტურა ვიზუალურ-კინესთეტიკურია, ხოლო ინგლისური – აუდიალურ-ვიზუალური. თითქმის ყველა ძველი კულტურა კინესთეტიკური იყო. სამწუხაროდ, ქართული კულტურისათვის მსგავსი მონაცემები არ არსებობს, მაგრამ მიგვაჩნია, რომ ის უფრო ვიზუალურ- კინესთეტიკურია.

რისთვის გვჭირდება ყოველივე ეს? თანამოსაუბრეს “თავისსავე ენაზე” უნდა ვესაუბროთ. მაგალითად, ვიზუალთან საუბრისას სასურველია გამოვიყენოთ თვალსაჩინოებები (დიაგრამები, სქემები...), აუდიალთან – მუსიკა, ხმის ტონალობა, ტემბრი, ხოლო კინესთეტიკთან - მისივე სიტყვები. ყველა ადამიანისათვის დამახასიათებელია ურთიერთობის თავისებური სტილი. მეცნიერები მიიჩნევენ, რომ ეს თავისებურება განპირობებულია როგორც ინდივიდუალური თავისებურებებითა და ადამიანთა პიროვნული ხასიათით, ასევე ცხოვრების ისტორიით, ხალხთან ურთიერთობით, ურთიერთობის საერთო წესებითა და სხვ.

კომუნიკაციაში ურთიერთობის სტილის მნიშვნელობა ისაა, რომ მისი დახმარებით ვიგებთ სხვადასხვა სიტუაციას, ყალიბდება ურთიერთობა კომუნიკაციის პარტნიორებს შორის, შეირჩევა პრობლემის გადაწყვეტის გზები. ეფექტიანი კულტურათშორისი კომუნიკაცია მოითხოვს მისი ყველა კომპონენტის გამოყენების ცოდნას. ამ კომპონენტებს შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ვერბალური კომუნიკაციის სტილს. მოცემულ ასპექტში ურთიერთობის სტილი ეს თავისებური მეტაგზავნილია, რომელიც მიუთითებს ინდივიდებს, როგორ გაიგონ და ახსნან ვერბალური ურთიერთობის – კომუნიკაციის კონტექსტი. ის ადამიანის კომუნიკაციური ქცევის ინდივიდუალურ სტაბილურ ფორმას წარმოადგენს, წარმოქმნის ნებისმიერ პირობით ურთიერთობას ნებისმიერ სიტუაციაში. აქ კომუნიკაციის ხელოვნება გამოიხატება არამარტო მისი მეტყველებით, არამედ შესაძლებლობით, მიაგნოს ენის უფრო ზუსტ და კონკრეტულ სტილისტიკურ საშუალებას, რომელიც მხოლოდ მოცემულ შემთხვევაშია ოპტიმალური.

ვერბალური კომუნიკაცია გულისხმობს ყველა ენობრივი ჟანრის ცოდნას: რეპლიკიდან და კომენტარიდან ლექციამდე, მოხსენებამდე, საინფორმაციო შეტყობინებასა და სახალხო გამოსვლამდე.

ალბერტ მეჰრაბიანი, ლოსანჯელესის უნივერსიტეტის პროფესორი, ერთ-ერთი პირველთაგანი იყო, ვინც კომუნიკაციის არავერბალურ ასპექტებსა და მათ მნიშვნელობაზე დაიწყო საუბარი. 1972 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში “Nonverbal Communication” მკვლევარი მეჰრაბიანი ამტკიცებდა, რომ კომუნიკაციაში სამი ძირითადი კომპონენტის გამოყოფა შეიძლება, ესენია: სიტყვები, ინტონაცია და სხეულის ენა (ვერბალური, ვოკალური, და ვიზუალური). მეჰრაბიანის აზრით, კომუნიკაციის პროცესში მოსაუბრის მიმართ ჩვენი მოწონების ჩამოყალიბებაში ამ სამ კომპონენტს სხვადასხვა წვლილი მიუძღვის: სიტყვებს - 7%, ინტონაციას - 38%, და სხეულის ენას - 55%. მეჰრაბიანი ამბობს, რომ ეფექტიანი კომუნიკაციისთვის საჭიროა ეს კომპონენტები ერთმანეთის “კონგრუენტული” იყოს, ანუ ერთმანეთს ეთანხმებოდეს. თუ ეს ასე არ ხდება, ადამიანი ღიზიანდება, რადგან ორი სხვადასხვა არხის მეშვეობით ორ სხვადასხვაგვარ ინფორმაციას იღებს. მაგალითად, თუკი ადამიანი მეორეს ეუბნება: შენთან არავითარი პრობლემა არ მაქვს, ყველაფერი რიგზეა, შენი მეგობარი ვარ და, ამავდროულად, ეტყობა, რომ აღელვებულია, მოსაუბრეს თვალს არიდებს, ზოგადად, ნეგატიურ ჟესტებს იყენებს, - ცხადია, რომ შეტყობინების ვერბალური და არავერბალური ნაწილები ერთმანეთს არ შეესატყვისება, ანუ კონგრუენტობის პრინციპი დარღვეულია. ამ შემთხვევაში, მოსაუბრე დაეყრდნობა კომუნიკაციის დომინანტურ ნაწილს, ანუ არავერბალურ კომპონენტებს (38%+55%) და არ მიენდობა სიტყვებით გადმოცემულ შინაარსს. აქვე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ მეჰრაბიანი იკვლევდა ემოციებისა და დამოკიდებულებების კომუნიკაციას (მოწონება - არმოწონებას). მეცნიერის მტკიცებით, ფორმულა “მთლიანი მოწონება = 7%, ვერბალური მოწონება + 38%, ვოკალური მოწონება/ვიზუალური მოწონება +55%, სამართლიანია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ადამიანები საკუთარ გრძნობებსა და ურთიერთდამოკიდებულებებზე საუბრობენ. ყველა სხვა შემთხვევაში ეს წესი არ მართლდება. მოკლედ რომ ვთქვათ, ის, თუ რას და როგორ გამოხატავს ადამიანი საუბრისას, შესაძლოა, გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანი აღმოჩნდეს,

ვიდრე მისი სიტყვები. ღიმილით ითქვა რაღაც თუ მთქნარებით, ხმამაღლა და წყრომით, თუ ჩუმი და მოფერებით – ნებისმიერი შინაარსი შესაბამის კონტექსტში აღიქმება. (Mehrabian 1972:223)

ჩვენ ვვურთიერთობთ სიტყვების, ხმის ტონის, სხეულის, პოზის, ჟესტების და სახის გამომეტყველების საშუალებით. ჩვენ არ შეგვიძლია ურთიერთობა დავამყაროთ მაშინაც კი, როდესაც ჩუმი ვართ და დუმდით ვინარჩუნებთ, რაღაც ინფორმაციას გავცემთ. ალბათ, სწორედ ამან შეაქმნევინა ცნობილ სერბ მწერალს, მილორად პავიჩს, ბრწყინვალე მეტაფორა – “ის დუმდა სხვა ენაზე”. ფსიქოლოგებმა გამოთვალეს, რომ ინფორმაციის თითქმის 3/6-ს მოსაუბრის სხეულის (პოზა, მოძრაობა, მიმიკა) ვიღებთ, 2/6-ს ხმის (ტონი, რითმი, ტემბრი) და მხოლოდ 1/6-ს – სიტყვებით. რა თქმა უნდა, განსხვავებულ კონტექსტში ეს თანაფარდობა იცვლება, მაგრამ ზოგადი ტენდენცია იგივე რჩება.

კომუნიკაცია ერთი ადამიანის მიერ მეორისათვის შეტყობინების გადაცემაა. ეს შეტყობინება მოიცავს გაცილებით მეტს, ვიდრე ჩვენ მიერ ნათქვამი სიტყვები. ამ სიტყვებს აზრს ჩვენი სხეულის ენა და ხმის ტონი ანიჭებს. სიტყვებით ინფორმაციის შინაარსს გადმოვცემთ, ხოლო სხეულით, მოძრაობით, ინტონაციით – ამ შინაარსის მიმართ ჩვენს დამოკიდებულებებსა და შეფასებას. უმეტეს შემთხვევაში, სიტყვები ერთმნიშვნელოვნად გამოხატავს აზრს და მათ თითქმის ყველა ერთნაირად იგებს. ხოლო რა მნიშვნელობას ანიჭებს კონკრეტული ადამიანი ამა თუ მოძრაობას, ჟესტს ან ინტონაციას – არცთუ ისე ცხადი და ნათელია. ადამიანის სხეული და გონება ერთი მთლიანობაა. ჩვენი ემოციები, ფიქრები ჩვენს სხეულზე აისახება და, პირიქით, სხეულის გარკვეული ფიზიკური მდგომარეობა, სხეულის პოზა გავლენას ახდენს ჩვენს სულიერ მდგომარეობაზე.

კარგი კომუნიკაციის უნარი ჩვენი წარმატების მთავარი გარანტიაა. თუ წარმატებული ურთიერთობის სტრატეგიებს ავითვისებთ, ჩვენ შევძლებთ:

- ✓ მივაღწიოთ ურთიერთგაგებას კოლეგებთან, ეფექტიანად მოვემსახუროთ კლიენტებს, მივაღწიოთ სასურველ შედეგს მოლაპარაკების პროცესში;

✓ ადვილად დავარწმუნოთ სხვები ჩვენი აზრის სისწორეში; გამოხატულებათა უმნიშვნელო ცვლილებების აღქმას მოვახერხებთ, ამით შევძლებთ, მის შინაგან მდგომარეობას ჩავწვდეთ.

ადამიანების უმეტესობას ნაკლები ინფორმაცია აქვს არავერბალური კომუნიკაციის შესახებ, თუმცა მას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ურთიერთობის პროცესში. არავერბალურ კომუნიკაციას ასევე “სხეულის ენას” უწოდებენ; ის მოიცავს ჟესტებს, სხეულის მოძრაობას, სახის გამომეტყველებას, პიროვნულ სივრცეს, ჩაცმულობას.

არავერბალური მანიშნებლების ზუსტი ინტერპრეტაცია და გაგება გვეხმარება კომუნიკაციის დამყარებასა და ადამიანების უკეთ გაგებაში, თუმცა უნდა გვახსოვდეს, რომ ზოგ არავერბალურ ნიშანს შეიძლება განსხვავებული, ან რამდენიმე ინტერპრეტაცია ჰქონდეს, რაც მათ ზუსტ გაგებას ართულებს. სხეულის ენით გადაიცემა გრძნობები, დამოკიდებულებები, მაშინ როცა ვერბალური კომუნიკაციით გადაიცემა სიტყვები და მოსაზრებები. ხშირად ემოციებისა და განწყობის გაგება უფრო მნიშვნელოვანია ადამიანისათვის, ვიდრე სიტყვებისა და მოსაზრებების; ნათქვამის არსი მარტო ის კი არ არის, რას ვამბობთ, არამედ როგორ ვამბობთ; სხვების რეაქცია ჩვენდამი ხშირად არავერბალურ ნიშნებზე პასუხია და არა ვერბალურზე.

არავერბალურ მანიშნებლებს უმნიშვნელოვანესი ადგილი უჭირავს ინტერპერსონალურ კომუნიკაციაში; დადგენილია, რომ ადამიანთა ურთიერთობისას კომუნიკაციის 90% გამოსახვის არავერბალური საშუალებებით (ხმით, გამომეტყველებითა და სხეულის მოძრაობით) ხდება და საშუალოდ მხოლოდ 10% (7-11%) გადაიცემა ვერბალურის დახმარებით (Levine, Adelman 1993:45).

არავერბალური და ვერბალური კომუნიკაციის ელემენტები შეიძლება ავსებდნენ, ან ცვლიდნენ ერთმანეთს. ამ ურთიერთობათა რადენიმე ვარიანტი არსებობს (Почепцов 1998:319). კომუნიკაციის ვერბალურ და არავერბალურ ასპექტთა შემდეგ შესაბამისობებს ვხვდებით:

I. არავერბალური კომუნიკაცია შეიძლება ავსებდეს ვერბალურ კომუნიკაციას. მაგალითად, თუ ჩვენ ვიღივებით და ვამბობთ სალამი, როგორაა საქმეები? მაშინ ეს ორი

მოქმედება, ღიმილი და მისალმება ერთმანეთს ავსებს. დამატება გულისხმობს, რომ არავერბალური ელემენტები უფრო მხატვრულს ხდის მეტყველებას, აზუსტებენ და განმარტავენ მათ. მაგალითისთვის: *მისის სილსბერნი გაკვირვებით მომშტერდა და მკითხა – ისიც მონაწილეობდა თქვენს გადაცემაში?* (სელინჯერი 2011:162). ანუ სიტყვები გაკვირვებით მომშტერდა ავსებს ვერბალურ შეტყობინებას და ამავდროულად აძლიერებს მას.

ღიმილი მეგობართან შეხვედრისას ენობრივ შეტყობინებას ავსებს. მეტყველება უფრო გასაგებია, თუკი მას თან ახლავს ჟესტები. მაგალითად, თუ ყურადღების მიქცევა გვინდა რაიმე ინფორმაციის გადასაცემად, შეგვიძლია მაღლა ავსწიოთ საჩვენებელი თითი.

II. არავერბალური ქცევები შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს ვერბალურ შეტყობინებებს. თუ თვალეში არ უცქერთ მოსაუბრეს და ეუბნებით, რომ სასიამოვნოა მათთან საუბარი, მაშინ სეთი არავერბალური მოქმედება ეწინააღმდეგება თქვენს პოზიტიურ ვერბალურ შეტყობინებას. უარყოფა, უგულვებელყოფა გულისხმობს, რომ არავერბალური ინფორმაცია ეწინააღმდეგება ადამიანის სიტყვებს. თუ ამბობთ, რომ გიხარიათ ვინმეს ნახვა და თან იჭმუხნებით, ლაპარაკობთ ცივად და მშრალად, თქვენი მოსაუბრე ალბათ დაეჭვდება თქვენს გულწრფელობაში.

არავერბალური ჩვევების შეუცნობელი, გაუაზრებელი გამოყენებით, რომელიც ცუდადაა მართული აზროვნების მიერ, შეიძლება სრულიად უარვყოთ ნათქვამი. თუკი ადამიანს საკუთარი არავერბალური ქმედებების გაკონტროლება შეეძლება, მაშინ იგი ქვეცნობიერის მართვასაც შეძლებს.

III. არავერბალური ქცევები შეიძლება ცვლიდეს ვერბალურ შეტყობინებებს: ბავშვმა შეიძლება მიგვითითოს სათამაშოზე ნაცვლად იმისა, რომ თქვას: ეს სათამაშო მინდა. ეს ნიშნავს, რომ არავერბალურმა ქცევამ შეიძლება ჩაანაცვლოს ვერბალური ქცევა. თქვენ შეგიძლიათ ხმაურიან აუდიტორიაში ჟესტით აჩვენოთ ახლობელს, რომ გინდათ გამოვიდეს და დაგელაპარაკოს. მაღაზიაში შეიძლება მიუთითოთ გამყიდველს იმ საგანზე, რომელიც გაინტერესებს.

IV. არავერბალური ქცევები ვერბალური კომუნიკაციის მარეგულირებელი ელემენტი შეიძლება იყოს: საუბრისას ხშირად გამოიყენება ჟესტები, პოზის ცვლილება, შეხება. მაგალითად, თავის დაქნევის გამოხატვის, ინტონაციის მიხედვით შეიძლება მივხვდეთ, რომ მოვიდა ჩვენი საუბრის რიგი (მაგ: ყველა თანამოსაუბრემ შემოგვხედა). რეგულირება წარმოადგენს ადამიანთა შორის ურთიერთქმედების კოორდინაციას. საუბრის თემის მხარდასაჭერად ხშირად გამოიყენებენ სიტყვების შემცვლელ ნიშნებს: ჟესტებს, პოზის შეცვლას, რაღაცაზე ან ვიღაცაზე შეხება და სხვა. მაგალითად, თავის დაქნევით, შეხედვით, ინტონაციით და სხეულის გადახრით ჩვენ შეიძლება მივხვდეთ, რომ დადგა ჩვენი საუბარში ჩართვის დრო.

არავერბალური ქმედება შესაძლებელია იმეორებდეს ვერბალურ შეტყობინებას: თხოვნა, ხმადაბლა ისაუბრონ, და საჩვენებელი თითის ტუჩებთან მიტანა. ადამიანები არავერბალურ ურთიერთობებს მიმართავენ იმისათვის, რომ ზუსტად და გასაგებად გადმოსცენ თავიანთი აზრები, გრძნობები, ემოციები. ეს საერთოა ყველა კულტურისათვის, თუმცა სხვადასხვა კულტურისათვის სხვადასხვა მნიშვნელობაა დამახასიათებელი. ამგვარად, სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელთა ურთიერთობისათვის აუცილებელია ურთიერთობათა იმ არავერბალური ფორმების ცოდნა და გაგება, რომელიც დამახასიათებელია მოცემული კულტურისათვის.

ეჭვს არ იწვევს ისიც, რომ სიტყვების დახმარებით სხვადასხვა ინფორმაციას ვღებულობთ, მათ შორის ისეთსაც, რომელიც მოსაუბრის კულტურაზე მიგვითითებს. ამავე დროს ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რას წარმოადგენს ეს ადამიანი, ჩვენ ვგებულობთ მიმიკით, ჟესტებით, ინტონაციით. მიმიკის, ჟესტების, პოზების საშუალებით ადამიანის სულიერი ენერგია გამოიხატება, მოძრაობანი, სიმპტომები (გაფითრება ან სახეზე გაწითლება) იმან ვისაც უნდა კარგად შეისწავლოს თავისი პარტნიორის ხასიათი, კარგად უნდა იცოდეს მისი გრძნობების გამოხატვის სხვადასხვა საშუალება, შეძლოს მათი ადეკვატური შეფასება. ურთიერთობის სხვადასხვა ხერხის ბუნება და ფორმები საშუალებას გვაძლევს ვისაუბროთ ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაციების არსებით განსხვავებაზე. არავერბალური ურთიერთობანი ყოველთვის სოციალურია, მათი საშუალებით შეიძლება გავიგოთ

კომუნიკაციის მონაწილეთა ახლანდელი მდგომარეობა, მაგრამ ვერ შევძლებთ გავიგოთ სხვაგან მომხდარი მოვლენების შესახებ. არავერბალური ცნობები სინთეზურია. ძნელია მათი დიფერენცირება. კომუნიკაციის ვერბალური ელემენტები (სიტყვა, წინადადება, ფრაზა) ერთმანეთისაგან მკაფიოდაა გამიჯნული. განსხვავებულია ვერბალური ცნებები. თუკი ადამიანებს სურთ დამალონ თავიანთი განზრახვები, მათ შეუძლიათ კონტროლი გაუწიონ საკუთარ მეტყველებას, მაგრამ არავერბალური ქცევები პრაქტიკულად კონტროლს არ ექვემდებარება, ამიტომ ხშირად კომუნიკაციის პრაქტიკაში ხშირია შეცდომები, რომლებიც გამოწვეულია მხოლოდ არავერბალური მოქმედებებით. მაგალითად, ერთ-ერთმა პარტნიორმა საუბრისას ცხვირი მოიქექა, ეს რომ შეამჩნია მეორე პარტნიორმა, დაასკვნა, რომ მოსაუბრე ტყუის, თუმცა პირველს მართლაც ექავებოდა ცხვირი.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეფექტური კომუნიკაცია აუცილებელია გემის უსაფრთხო და ეფექტური ნავიგაციისათვის. მნიშვნელოვანია, როგორც ვერბალური ასევე არავერბალური კომუნიკაცია. კომუნიკაცია შეიძლება დამყარდეს სხვადასხვა მეთოდით, მაგრამ ძირითადი არის მეტყველება. საგანგებო სიტუაციის დროს (ხანძრის ჩაქრობის, ავარიის და სხვა) განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ეფექტური ვერბალური კომუნიკაცია.

ა) რადიოკომუნიკაცია

ყველა თანამედროვე გემს აქვს რადიოკომუნიკაციური აღჭურვილობა. კომუნიკაცია გემებიდან ძირითადად ხორციელდება ამ მეთოდით. თუ კი გემები არიან ახლოს ერთმანეთთან ისინი იყენებენ ძალიან მაღალი სიხშირის რადიო-ტელეფონს კომუნიკაციისთვის (VHF რადიო). ძალიან მაღალი სიხშირის რადიო-ტელეფონი გამოიყენება ამინდის შეტყობინების, ავარიული უბედურების სიგნალის და ზოგადი კომუნიკაციისთვის. კომუნიკაციის დამყარების უახლესი, თანამედროვე მეთოდებია ფაქსიმილე და კომპიუტერი. მათი საშუალებით შესაძლებელია მონაცემების გადაცემა და მიღება. ძალიან მაღალი სიხშირის რადიოტელეფონით გადაცემა ძალიან შეზღუდულია. ეს ნიშნავს რომ გავრცელების დიაპაზონი არის შეზღუდული (დაახლოებით 40 კმ რადიუსი და ესეც დამოკიდებულია გადამცემ და მიმღებ ანტენებზე). ა.შ.შ. და კანადის სანაპირო დაცვის გემები გადასცემენ

ამინდის შეტყობინებებს ძალიან მაღალი სიხშირის რადიო-ტელეფონით და ასევე მისი საშუალებით გადასცემენ უბედურების სიგნალს.

სანაპიროსთან ახლოს გემებმა შიძლება გამოიყენონ მობილური ტელეფონები კომუნიკაციისთვის, მაგრამ სამწუხაროდ, ყველა სანაპირო არ არის აღჭურვილი მობილური ტელეფონების სისტემით. კომუნიკაცია ჰორიზონტის იქით შესაძლებელია მაღალი სიხშირის რადიოთი(HF რადიო), მაღალი სიხშირის რადიოტალღების დაჭერა შესაძლებელია ოკეანის ტალღებიც იონოსფეროშიც. ეს შესაძლებლობას აძლევს მაღალი სიხშირის რადიოს კომუნიკაცია დაამყაროს შორ მანძილზე, ჰორიზონტს მიღმაც. მაგრამ სამწუხაროდ ის დამოკიდებულია მზის აქტივობაზე, რაც ნიშნავს, რომ ყოველთვის ვერ მიიღებ კარგ სიგნალს. ხანდახან კი როცა შეუძლებელია ხმოვანი სიგნალის მიღება, შეიძლება შეტყობინების გაგზავნა მაღალი სიხშირის რადიოთი მორზეც კოდის გამოყენებით.

ბ) სატელიტური კომუნიკაცია

მთელს მსოფლიოში კავშირის დამყარება შესაძლებელია სატელიტური კომუნიკაციის საშუალებით. მთვარიანი ღამით სატელიტის დანახვა შესაძლებელია, რომელიც რკალად გასდევს დედამიწას. სატელიტები კლასიფიცირდება იმის მიხედვით, თუ რა სიმაღლეზე არის. სატელიტები, რომლებიც არის 1000 კმ-ს ქვემოთ, არის LEO LEO (Low Earth Orbit) satellites, სატელიტები რომლებიც არის 1000 კმ და 35 860 კმ დედამიწის ზემოთ MEO MEO (Medium Earth Orbit) satellites.

ყველა ამ ტიპის სატელიტები გამოიყენებს რადიოკომუნიკაციას, რომ გააგზავნოს შეტყობინება სხვა სატელიტზე. შეტყობინება იგზავნება სატელიტზე, იქიდან შეიძლება გაიგზავნოს სხვა სატელიტზე და შემდეგ ისევ იგზავნება დედამიწაზე. სატელიტი ფარავს მთელს დედამიწას. სპეციალური სატელიტის სისტემა "GEO system called Inmarsat" შეიქმნა IMO-s (საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაცია) წევრი ქვეყნების მიერ.

ეს სისტემა უზრუნველყოფს ყოველგვარ კომუნიკაციას: ხმოვან სიგნალებს, ფაქსიმილებს, მონაცემებს და უბედურების სიგნალს ყველგან მთელს დედამიწაზე, გარდა ჩრდილოეთი და სამხრეთი პოლუსებისა. მიუხედავად იმისა, რომ წყალქვეშ რადიო არ

მუშაობს კარგად, ადამიანები წყალქვეშ ერთმანეთს უკავშირდებიან წყალქვეშა სალაპარაკო საშუალებებით და მიკროფონებით, რომელსაც ჰქვიათ ჰიდროფონები (hydrophones). ისინი გამოიყენება ხმოვანი შეტყობინებების გასაგზავნად და მისაღებად. ამ მეთოდის გამოყენებით მცვინთავებს შეუძლიათ ესაუბრონ ერთმანეთს წყალქვეშ. მეზღვაურები ასევე იყენებენ ჰიდროლოკატორებს, რომ მოძებნონ, იპოვონ წყალქვეშა ნაგებობები და ახლოს მცურავი გემები. საზღვაო ინგლისური ენის განვითარების შესახებ მრავალ კვლევას ატარებს საზღვაო სასწავლებლების აკადემიური პერსონალი. ისინი მსჯელობენ სტანდარტული ფრაზების შესახებ და სურთ სასწავლო მეთოდებისა და სილაბუსების გაუმჯობესება. “არის საზღვაო ინგლისური კომუნიკაციის ერთადერთი გზა?” ეს კითხვა წამოჭრეს მათ და ფიქრობენ იმაზე, ავარიულ სიტუაციაში შეუძლია თუ არა არაინგლისურენოვან ეკიპაჟს შეცდომების გარეშე საუბარი. ადამიანებს აქვთ თუ არა სწორად მეტყველების უნარი ქაოსურ და პანიკურ მდგომარეობაში?

ენის ცუდად ცოდნა იწვევს გაუგებრობას სხვადასხვა გემებს ან ნაპირსა და გემს შორის. ეს არის მნიშვნელოვანი ფაქტორი საზღვაო ავარიების დროს. სტატისტიკით დადგენილია, რომ საზღვაო ავარიების 20% დაკავშირებულია კომუნიკაციის პრობლემებთან. მეორე მსოფლიო ომის დროს იყო ასეთი ბრიტანული პროპაგანდა “*უყურადღებო საუბრის საფასურია სიცოცხლე*” (*careless talk costs lives*), ეს ფრაზა რომ მიუუსადაგოთ საზღვაო ინდუსტრიას, შეიძლება ვთქვათ “*careless talk costs lives and global environment*”.

კომუნიკაცია განიხილება როგორც ინფორმაციის გაცვლის ვერბალურ და არავერბალურ შეტყობინების – პროცესი. მისი ძირითადი ელემენტებია: გამგზავნი, მიმღები და თვით შეტყობინება. იმისათვის, რომ მივალწიოთ სრულ კომუნიკაციას, აუცილებელია მნიშვნელობის სრულად გაგება მიმღებისთვისაც და გამგზავნისთვისაც ენის, სიმბოლოების, ნიშნების, ჟესტების საშუალებით. ამის მიუხედავად, არის შემდეგი პრობლემა, არაინგლისურენოვანი მეზღვაურები ქაოსურ და პანიკურ სიტუაციებში ვერ მეტყველებენ სწორად. ავარიულ სიტუაციებში ხშირად ხდება, რომ ეკიპაჟის წევრები ვერ მეტყველებენ სწორად, ამას ხშირად სავალალო შედეგი მოჰყვება. მაგ. 1971წ 30 ივლისს კატასტროფა განიცადა თვითმფრინავმა და 162 ადამიანი დაიღუპა. გამოძიების შემდეგ

დადგინდა, რომ ავარიამდე რამდენიმე წამით ადრე ნაპირს ელაპარაკებოდნენ იაპონურად, იმ დროს როცა მათ უნდა ელაპარაკათ ინგლისურად.

საზღვაო სფეროში საკმაოდ ფართოდ გამოიყენება არავერბალური კომუნიკაციები. ვერბალური კომუნიკაციაა: ოფიცრებსა და რიგითებს შორის კომუნიკაცია (რომელიც ხორციელდება ბრძანებებით) ეკიპაჟის წევრთა შორის კომუნიკაცია, რადიოკომუნიკაცია, რომელიც ხორციელდება ეკიპაჟსა და ნაპირს შორის ან ეკიპაჟსა და სხვა გემებს შორის. არავერბალური კომუნიკაცია ხორციელდება სხვადასხვა ფორმით: ჟესტებით, სასიგნალო დროშებით, სტვენით, მორზეს კოდით, სემაფორებით, შუქურებით და სხვა. მორზეს კოდი, შუქის სიგნალები, სემაფორები, ფერადი დროშები და სხვები გამოიყენება, როგორც საერთაშორისო კოდები. ისინი გამოიყენება გემის უსაფრთხო ნავიგაციისთვის და აგრეთვე მათი სიმარტივის გამო.

საკმაოდ რთულია არავერბალური კომუნიკაციის კლასიფიკაცია. ამის შესახებ არსებობს ბევრი თეორია. არავერბალური კომუნიკაციისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს მონაწილე მხარეთა ტიპებს, გარე პირობებს, აღჭურვილობას. უნდა გავითვალისწინოთ:

- მაძილი მხარეთა შორის;
- მხარეებს არა აქვთ აღჭურვილობა(იარაღი) კომუნიკაციისათვის;
- მხარეები არიან სხვადასხვა ქვეყნიდან და აქვთ სხვადასხვა კულტურა და ენა;

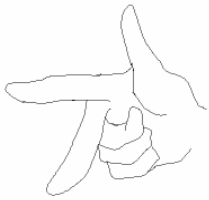
ხშირად ხელის ნიშნებს და ჟესტებს სხვადასხვა ერში განსხვავებული მნიშვნელობა აქვს. მაგ: ჟესტი OK ა.შ.შ.-ში ნიშნავს, რომ ყველაფერი კარგადაა ან ყველაფერი გავიგეთ. მაგრამ იაპონურში ეს ნიშნავს ფულს. ამგვარად, სხვადასხვა კულტურაში ჟესტებს შეიძლება განსხვავებული მნიშვნელობა ჰქონდეს.

გემის მექანიკოსები ჟესტების ენას 50-იანი წლებში იყენებდნენ სამანქანო განყოფილებაში იაპონურ გემებზე. ეს გამოწვეული იყო სამანქანო განყოფილებაში არსებული ხმაურით. იქ ხშირად გამოიყენებოდა ჟესტები და სხვადასხვა ნიშნები, რათა გაეგებინებინათ ერთმანეთისთვის სიტყვების მნიშვნელობა, რადგან იქ არსებული ხმაურის გამო ვერბალური კომუნიკაცია ხშირად ვერ ხერხდებოდა. ახლა ეს ჟესტები იშვიათად გამოიყენება და მხოლოდ მოხუც მეზღვაურებს ახსოვთ. გემის მექანიკოსების ენაში ხშირად გამოიყენება

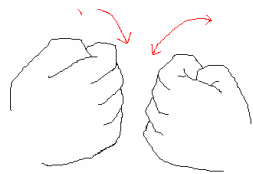
გრაფიკული გამოსახულებები. ისინი ამცირებენ ნიშნების და ჟესტების რიცხვს და ეს არის უპირატესობა ამ სახეობის ენისათვის. მექანიკოსების ჟესტების ენა საკმაოდ მარტივია.

ზოგიერთი ნიშანი მექანიკოსების ჟესტების ენაზე შემდეგნაირად გამოისახება:

სურათი 1. გენერატორი

სურათი 2. ტუმბო

სურათი 3. შესაზეთი ზეთი

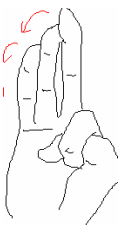
სურათი 4 - გაჩერება

სურათი 5 - დაწყება

სურათი 6 - გაზომვა

სურათი 7 - შემოწმება, თვალყურის დევნება

სურათი 8 - ეს არის

სურათი 9 - ის არის

მექანიკოსების ჟესტების ენა გამოიყენება მხოლოდ სპეციალური მარტივი კომუნიკაციისთვის და არა ფართო კომუნიკაციისთვის. წინადადებები გადმოიცემა მარტივი ნიშნებით, რომლებიც აღნიშნავს რაიმე საგანს ან მოქმედებას. მაგ. ბრძანება *“ჩართეთ შესაზეთი ზეთის ტუმბო”* გამოიხატება რამდენიმე ნიშნის შეერთებით.

მეზღვაურები ამყარებენ კომუნიკაციას სხვადასხვა მოსახერხებელი საშუალებით. თუკი ორი გემი ახლოს არის ერთმანეთთან, "ahoy"-ს დამახებამ ერთი გემიდან მეორეში შეიძლება გამოიწვიოს კომუნიკაცია. თუკი გემები არიან ძალიან შორს და ვერ გაიგონებენ ყვირილს, მაინც შეიძლება შედგეს აუდიოკომუნიკაცია გემის საყვირის საშუალებით. მაგალითად, ერთი მოკლე საყვირი (blast) ნიშნავს *“მე ვცვლი კურსს მარჯვნივ”*, ორი მოკლე საყვირი (blast) ნიშნავს *“მე ვცვლი კურსს მარცხნივ”*, სამი მოკლე საყვირი (blast) ნიშნავს *“მე მივდივარ უკან”*. გემი მიდის ნისლში, სვლის დროს გრძელი საყვირი ყოველ ორ წუთში გამოიყენებ.

მეზღვაურებმა შეიძლება მიიღონ შეტყობინებები ვიზუალურად. გემებს ყოველთვის აქვთ მწვანე შუქი მარჯვენა მხარეს, წითელი შუქი მარცხენა მხარეს ხოლო წინა და უკანა მხარეს თეთრი შუქი. რა თქმა უნდა ეს იცის ყველა მეზღვაურმა და შეუძლიათ მიხვდნენ, გემი უახლოვდება თუ შორდება მათ ღამითაც კი. ამ შუქების მეშვეობით განვსაზღვრავთ თუ რომელ მხარეს მიდის გემი და თუ რომელი მხრიდანაა ჩვენთან მარცხნიდან თუ მარჯვნიდან.

შუქურები

შუქურები გამოიყენება (მცურავი და სანაპიროს) გემების ადგილმდებარეობის განსაზღვრისათვის ზღვაში. ის შეღებილია ნათელი, კაშკაშა ფერებით, რომ კარგად იყოს გამოკვეთილი გარემოდან. ისინი აღჭურვილია ძლიერი ოპტიკური საშუალებებით, რომ გამოსცენ ძლიერი, მკვეთრი შუქი, რათა კარგად ჩანდეს ღამით. ცუდი ხილვადობის დროს ის გადასცემს ბგერით სიგნალებს, რადიოსიგნალებს.

შუქურიდან შუქების დანახვითაც შეიძლება მივიღოთ ინფორმაცია. ყველა შუქურას აქვს საკუთარი კოდი და სახელები, რომლითაც მეზღვაურები იგებენ თუ რომელი შუქურაა ეს. შუქები შეიძლება აინთოს და ჩაქრეს მორზეს კოდის ნიშნების მიხედვით და ამგვარად შეიძლება დამყარდეს კომუნიკაცია გემებს შორის ზღვაში.

შუქურები გამოიყენება, რომ გააადვილონ რთულ მონაკვეთებში გემის გავლა. ღამით გამოიყენება სექტორული შუქები, რომლებიც ნიშანს აძლევს გემებს თუ რომელი მხრიდან მიუახლოვდნენ შუქურას.

თეთრი – აღნიშნავს სვლისთვის უსაფრთხო სექტორს.

წითელი – აღნიშნავს მარცხენა მხრიდან უსაფრთხო მიახლოებას.

მწვანე - აღნიშნავს მარჯვენა მხრიდან უსაფრთხო მიახლოებას.

მორზეს კოდი (Morse Code)

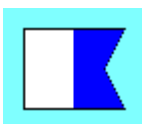
ტელეგრაფის გამოგონებას მოჰყვა მორზეს კოდის გამოგონება. საზღვაო სფეროში ეს კოდი ძალიან მნიშვნელოვანია. აქ ყოველ წერტილს და ტირეს სხვადასხვა მნიშვნელობა აქვს და ისინი გამოხატავენ სხვადასხვა ციფრს და ასო-ბგერას. მორზეს კოდი გამოიყენება ხმოვანი სინალების დროს (sound signaling) (რადიო გადაცემის დროს, სტვენის და ა.შ.) და ვიზუალური სიგნალების დროს (visual signaling) (რუქები, დროშები).

SPELLING ALPHABET	MORSE CODE & TAP CODE	SEMAPHORE	MARITIME FLAGS	AMERICAN SIGN LANG.	SPELLING ALPHABET	MORSE CODE & TAP CODE	SEMAPHORE	MARITIME FLAGS	AMERICAN SIGN LANG.	SPELLING ALPHABET	MORSE CODE & TAP CODE	SEMAPHORE	MARITIME FLAGS	AMERICAN SIGN LANG.
A Alpha	· - · 1, 1				J Juliet	- - - 2, 5				S Sierra	· · · 4, 3			
B Bravo	- · · · 1, 2				K Kilo	- · - 3, 3				T Tango	- 4, 4			
C Charlie	- · · · · 1, 3				L Lima	- · · · 3, 1				U Uniform	· · · 4, 5			
D Delta	- · · 1, 4				M Mike	- - 3, 2				V Victor	· · · · 5, 1			
E Echo	· 1, 5				N November	- · 3, 3				W Whiskey	- · · · 5, 2			
F Foxtrot	- · · · 2, 1				O Oscar	- - - 3, 4				X X-Ray	- · · · 5, 3			
G Golf	- - 2, 2				P Papa	- · · · 3, 5				Y Yankee	- · · · 5, 4			
H Hotel	· · · · 2, 3				Q Quebec	- · · · 4, 1				Z Zulu	- · · · 5, 5			
I India	· · 2, 4				R Romeo	- · · 4, 2								

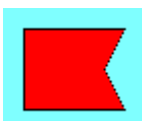
არავერბალური კომუნიკაციის კიდევ ერთი საშუალებაა **სასიგნალო დროშები**. იმის გარდა, რომ გემს აქვს ის დროშა თუ რომელი ქვეყნის ქვეშავე ცურავს, გემს აქვს სხვადასხვა დროშა ანბანის ყოველი ასოსთვის. მეზღვაურები ხშირად გამოიყენებენ ფონეტიკურ ანბანს რადიოთი ან ტელეფონით შეტყობინების გადაცემის დროს. ფონეტიკური ანბანი არის განსაზღვრული სიტყვები რომ, გავარკვიოთ და განვსაზღვროთ სხვადასხვა ასოები შეტყობინებაში. ამ დროს სიტყვებს წარმოვთქვამთ დამარცვლით. მაგალითად: "NAVY" შეიძლება გავშიფროთ როგორც "November Alfa Victor Yankee" თუ დავმარცვლავთ ფონეტიკური ანბანის მიხედვით. ეს ეხმარება მათ თავიდან აიცილონ მსგავსი ბგერების ერთმანეთში არევა (mag: "m" d "n") და საშუალებას აძლევს მათ შეცდომების გარეშე, სწორად გადასცენ ინფორმაცია. ფონეტიკური ანბანი პირველად გამოჩნდა "The Bluejackets"

Manual-is” 1913 წლის გამოცემაში. შემდეგ ის დაუკავშირეს Alphabetical Code Flags. ორივე დროშების მნიშვნელობაც და მათი სახელების არჩევა მოხდა საერთაშორისო შეთანხმების საფუძველზე. ამის შემდგომ გამოცემაში გამოჩნდა უკვე მორზეს კოდი. დროშები სპეციალური მნიშვნელობით სასიგნალო დროშები გამოიყენება მოკლე შეტყობინებების გადასაცემად. ეს დროშები აგრეთვე გამოიყენება გემების მოსართავად სხვადასხვა ცერემონიის დროს. არსებობს დროშების გამოყენების სხვადასხვა მეთოდი: თითოელი დროშა გამოხატავს ერთ ასოს და ერთი შეტყობინებისთვის გამოიყენება რამდენიმე დროშა. მეორე მეთოდი: თითოეული დროშა გამოხატავს შეტყობინებას. მაგ: "E" ნიშნავს "ვუხვევ მარჯვნივ", "DX" ნიშნავს "გემი იძირება" "F" ნიშნავს "YES," და "N" ნიშნავს "NO." (როდინაძე, 2012:27)

საერთაშორისო საზღვაო სასიგნალო დროშების მნიშვნელობა:

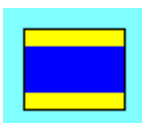
A - Diver below (when stationary); I am undergoing a speed trial

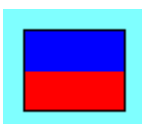
B - I am taking on or discharging explosives

C - (affirmative)

D - keep clear of me, I am manoeuvring with difficulty

E - I am altering my course to starboard

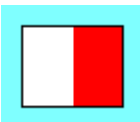

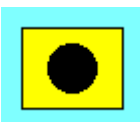
F - I am disabled, communicate with me

G - I require a pilot

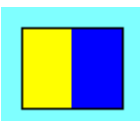
H - I have a pilot on board

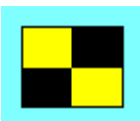
I - I am altering my course to port

J - I am going to send a message by semaphore

K - you should stop your vessel instantly

L - you should stop, I have something important to communicate

M - I have a doctor on board

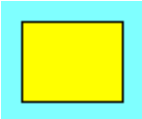
N - no (negative)

O - man overboard

P - the *Blue Peter* - all aboard, vessel is about to proceed sea. (At sea) your lights are out or burning badly

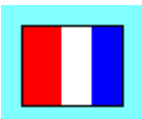
Q - my vessel is healthy and I request free pratique

R - the way is off my ship. You may feel you way past me

S - my engines are going full speed astern

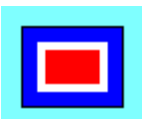
T - do not pass ahead of me

U - you are standing into danger

V - I require assistance (not distress)

W - I require medical assistance

X - stop carrying out your intentions and watch for my signals

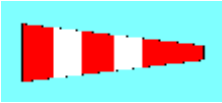

Y - I am carrying mails

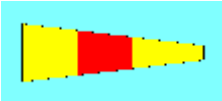
Z - to be used to address or call shore stations

Answering Pennant

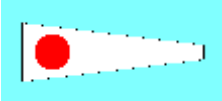

Code and answering pennant.

Numeric Pennants

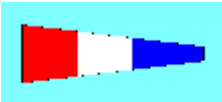
0

1

2

3

4

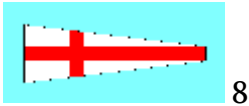
5

6

7

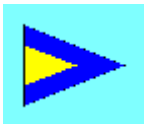

8

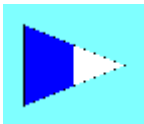

9

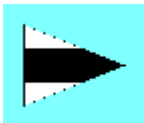
Substitute Pennants

substitute 1;

substitute 2;

substitute 3;

Distress

N + C - I am in distress

სემაფორები - დროშების სასიგნალო სასიგნალო სისტემა (Semaphore- Flag Signalling System)

სემაფორები არის დროშების სიგნალის სისტემა, როცა წყვილ დროშებს ხელით ამოძრავებენ სხვადასხვა მიმართულებით. სემაფორები არავერბალური კომუნიკაციის

დამყარების კიდევ ერთი საშუალებაა. ისინი გამოიყენება დღისით. დროშების მონაცვლეობით შეიძლება გამოვხატოთ ანბანის სხვადასხვა ასო.

დღესდღეობით ისინი ძალიან იშვითად გამოიყენება. ისინი ჩვეულებრივ არის კვადრატული, წითელი და ყვითელი დიაგონალურად გაყოფილი დროშები. დროშის ზედა ნაწილი ყოველთვის არის წითელი.

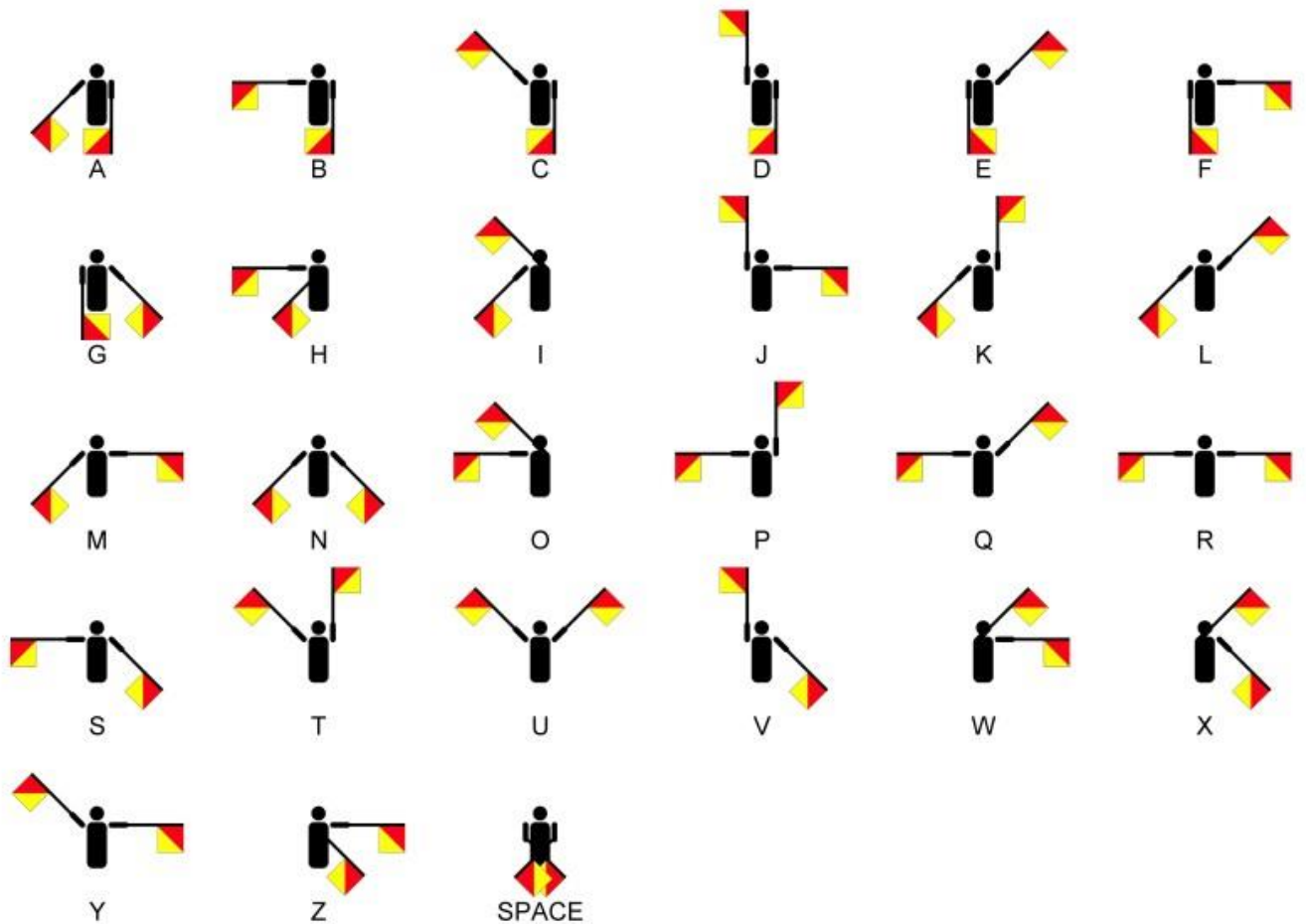
დროშების პოზიცია სემაფორებში:

სხვადასხვა წრით/ციკლით გამოსახება სემაფორების ანბანი

- პირველი ციკლი: A, B, ჩ, D, E, F, G;
- მეორე ციკლი: H, I, K, L, M, N (გამოტოვებულია ჟ);
- მესამე ციკლი: O, P, Q, დ, შ;
- მეოთხე ციკლი: თ, U, Y
- მეხუთე ციკლი: ჟ, V;
- მეექვსე ციკლი: ჭ, X;
- მეშვიდე ციკლი: ძ

პირველ წრეში ასოები A-დან C-მდე გამოსახება მარჯვენა ხელით, E-დან G-მდე მარცხენა ხელით, ხოლო D ორივეთი, რომელიც უფრო მოსახერხებელი იქნება. მეორე წრეში მარჯვენა ხელი არის ასო "A" პოზიციაში, და მარცხენა ხელს ვამოდრავებთ. შესაბამისად სხვა წრეებში მარჯვენა ხელი უმოდრაოა, ხოლო მარცხენა ხელი მოძრაობს. ხელები უნდა იყოს სწორად, როცა ვცვლით ერთ პოზიციას მეორეთი.

სემაფორების ანბანი:

კომუნიკაციას საზღვაო სფეროში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ძალზედ მნიშვნელოვანია, როგორც ვერბალური ასევე არავერბალური კომუნიკაცია. მეზღვაურისთვის ეფექტური კომუნიკაციის წარმართვა სასიცოცხლო მნიშვნელობის ფაქტორია. ამისათვის აუცილებელია როგორც, ინგლისურის ენის (როგორც საერთაშორისო საზღვაო ენის), ასევე საზღვაო ტერმინოლოგიის საფუძვლიანი ცოდნა.

ამრიგად, არავერბალური კომუნიკაცია მრავალგანზომილებიანი, მრავალფეროვანი, ვერბალურის პარალელური პროცესია, რომელიც ძირითადად ქვეცნობიერად მიმდინარეობს. არავერბალური კომუნიკაციის ზოგიერთ ნორმებს ზოგადი ეროვნული ან ეთნიკური ბუნება აქვთ: ევროპაში მისალმებისას ხელს ართმევენ, ხოლო ინდოეთში მისალმებისას ორივე ხელს მკერდთან მიიტანენ და ოდნავ იხრებიან. სხვა ვიწრო პროფესიულ სფეროში მიღებულია სიგნალები, რომლითაც ურთიერთობენ წყალმაშველები და მყვინთავები.

არავერბალური კომუნიკაციის ორმაგი ბუნება უნივერსალურია, ყველა ნიშანი გასაგები სპეციფიკური სიგნალების არსებობით აიხსნება, რომელიც მხოლოდ ერთი კულტურისთვისაა გასაგები.

I.III კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროები.

დიალოგი, მონოლოგი, როლებრივი პარტიტურა კომუნიკაციაში

პრაქტიკულად ყველაფერი, რაც ადამიანის გარშემოა და შეადგენს მის საარსებო გარემოს, კომუნიკაციურ გარემოს წარმოადგენს. ამასთანავე, ამ გარემოს ნაწილს შეადგენს საგნები, მოვლენები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას კომუნიკაციური ფუნქციით, ხოლო ნაწილი-საკუთრივ კომუნიკაციური გარემოა, რომლის მთავარი დანიშნულებაა შეტყობინების გადაცემა. აღვნიშნავთ, რომ შეტყობინება არასოდეს არ იგზავნება მხოლოდ შეტყობინებისათვის. მისი მიზანია, მიმღების (ან თავად გამგზავნის, რომელიც იაზრებს საკუთარ მოქმედებებს) მოქმედების გამოწვევა.

როგორც მოგეხსენებათ, ნებისმიერ დიალოგს, თუნდაც მონოლოგს აქვს თავისი როლებრივი პარტიტურა, ჩვენ მიზნად ვისახავთ ამ კომუნიკაციაში ინდივიდთა როლების განსაზღვრას.

ადამიანთა ურთიერთობა ისევე უსაზღვრო და მრავალფეროვანია, როგორც თვით ადამიანთა საზოგადოება. ეს მრავალფეროვნება აისახება კომუნიკაციის სხვადასხვა ფორმაში, ტიპსა და სახეში. თანამედროვე კომუნაკატივისტიკაში გამოიყოფა კომუნიკაციის შემდეგი ფორმები: პიროვნებათშორისი, მასობრივი და კულტურათშორისი. პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია ნიშნავს ინფორმაციის გაცვლას და მის ინტერპრეტაციას ორი ან მეტი ინდივიდის მიერ, რომლებიც კონტაქტში შედიან ერთმანეთთან. პიროვნებათშორისი კომუნიკაციის განმსაზღვრელ ფაქტორად მათი ურთიერთობები მიიჩნევა.

კომუნიკაციის ბუნებისათვის არანაკლებ მნიშვნელოვანია ისეთი ფაქტორები, როგორებიცაა: დრო და მონაწილეთა რაოდენობა. პიროვნებათშორისი კომუნიკაციისათვის მნიშვნელოვანია კონტექსტის ცოდნა და საკუთარი პოზიციის აღქმა. ყოველი ადამიანი რამდენიმე სოციალურ ჯგუფს მიეკუთვნება. ასეთი ჯგუფები: ოჯახი, ეროვნება, სქესი, და ა.შ მათში გაერთიანება ადამიანს დამოუკიდებლობას მატებს; თავიდან აცილებს მას სოციალურ იზოლაციას. კომუნიკაციის ეს ფორმა მთავარ როლს თამაშობს ადამიანის სოციალიზაციაში.

კომუნიკაციის პიროვნებათშორისი ხასიათი ითვალისწინებს, რომ აქ საქმე გვაქვს ადამიანთა მცირე ჯგუფის უშუალო ურთიერთობასთან, რომ ისინი ტერიტორიულად ახლოს ცხოვრობენ და აქვთ საშუალება განახორციელონ უკუკავშირი. პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია ყოველთვის პიროვნულადაა ორიენტირებული, რადგანაც დაფუძნებულია პარტნიორის უნიკალურობაზე, ითვალისწინებს პარტნიორის ემოციურ მდგომარეობას, პიროვნულ თვისებებს და თავის მხრივ ელოდება საპასუხო ყურადღებას. კომუნიკაცია არის კომპლექსური, ორმხრივი პროცესი, რომელიც მოიცავს შეტყობინების კოდირების, გადაცემისა და გაშიფრვის პროცესს. ეფექტური კომუნიკაცია საჭიროებს კარგ კომუნიკატორს, რომელიც თავის შეტყობინებას წარმოდგენილ აუდიენციას ნათლად და ეფექტურად გადასცემს. კომუნიკაციას დიდი როლი ენიჭება ადამიანებს შორის ურთიერთობაში.

როგორც კომუნიკაციის სხვა სახეები, ასევე პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია შეიძლება იყოს ეფექტიანი ან უეფექტო. ბევრი მეცნიერი თვლის, რომ ეფექტიანობის ხარისხი დამოკიდებულია ურთიერთობის სიტუაციაზე. მაგალითად: ადამიანი შეიძლება იყოს წარმატებული კომუნიკატორი თანატოლებთან ან კოლეგებთან ურთიერთობისას, მაგრამ კრახი განიცადოს სხვა ასაკის ან სხვა სოციალური მდგომარეობის ადამიანებთან, მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ გემზე არსებული იერარქიული სიტუაცია.

პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია - ეს არის ერთმანეთთან უშუალო კონტაქტში შემავალი ორი, ან რამდენიმე ინდივიდის მიერ ინფორმაციების გაცვლის პროცესი და მათი ინტერპრეტაცია.

წარმატებული პიროვნებათშორისი კომუნიკაციის პირობა დაკავშირებულია მონაწილეთა მიერ, საერთო "სოციალური სინამდვილის", საერთო "აქ და ახლავე"-ს შექმნასთან, რომლის გარეშე, კომუნიკაცია შეიძლება საერთოდ არ შედგეს. მოცემულ წინაპირობას მკვლევარები ზოგჯერ უწოდებენ პიროვნებათშორისი კომუნიკაციის ხელშეკრულების ასპექტს. საინტერესოა, თუ რა პარამეტრებია განმსაზღვრელი კომუნიკაციური პიროვნებისათვის. ესენია: მოტივაციური, კოგნიტური და ფუნქციონალური პარამეტრები. მოტივაციური პარამეტრი განისაზღვრება კომუნიკაციური მოთხოვნილებებით. თუ მოთხოვნილება არ არსებობს, მაშინ არ არსებობს კომუნიკაცია, ან

ადგილი აქვს ფსევდოკომუნიკაციას. კოგნიტური პარამეტრი მოიცავს მრავალ მახასიათებელს, რომელიც შემეცნებითი გამოცდილების პროცესში აყალიბებს ინდივიდის შინაგან სამყაროს: კომუნიკაციური კოდების ცოდნა, თვითდაკვირვება და თვითშემეცნება, მითები და ცრურწმენები, სტერეოტიპები და სარწმუნოება.

ფუნქციონალური პარამეტრი მოიცავს სამ მახასიათებელს, რომელიც განსაზღვრავს ინდივიდის კომუნიკაციურ კომპეტენტურობას: კომუნიკაციის ვერბალური და არავერბალური საშუალებების პრაქტიკული ფლობა; კომუნიკაციის პროცესში, სიტუაციის ცვლილების შემთხვევაში, კომუნიკაციური საშუალებების ვარიანტების უნარი; დისკუსიის აგება კოდის ნომრებისა და ეტიკეტის წესების შესაბამისად.

არსებობს კომუნიკაციისადმი სამი მიდგომა:

მონოლოგური – თითოეული კომუნიკანტი ცდილობს განაცხადოს თავისი პოზიცია ისე, რომ სრულიად არ ფიქრობს ზეგავლენა მოახდინოს მოსაუბრეზე.

დიალოგური - კომუნიკანტები ცდილობენ გაითვალისწინონ ერთმანეთის ინდივიდუალური თავისებურებანი და შესაბამისად, მოახდინონ საკუთარი ცნობიერების ტრანსფორმირება.

ავტოკომუნიკაცია წარმოებულია დიალოგური კომუნიკაციიდან. მე-მე (მე არის მე-ს პერმანენტული ევოლუციის სხვა მდგომარეობა. მოქმედებს დიალოგური კომუნიკაცია მე-სხვა. მე უბრალოდ იკავებს სხვა პოზიციას. ე.ი. ავტოკომუნიკაცია დიალოგური კომუნიკაციის რედუცირებული ვარიანტია.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ფორმების მიხედვით კომუნიკაცია შეიძლება იყოს (მონაწილეთა რაოდენობის მიხედვით ანუ მეტყველების ვექტორის მიხედვით):

1. ერთი ერთთან - ეს შეიძლება იყოს ზეპირი ან წერილობითი საუბარი ან დიალოგი.
2. ერთი მრავალთან - ეს შეიძლება იყოს ზეპირი ან წერილობითი ლექცია, მოხსენება, სიტყვით გამოსვლა, სხვადასხვა ტიპის ჟურნალისტური ტექსტის მედიაფორმები;
3. მრავალი ერთთან - ეს შეიძლება იყოს ზეპირი ან წერილობითი საუბარი: კონფერენცია, ფორუმი, დებატები.

კომუნიკაციის ფორმათა კლასიფიკაცია შესაძლებელია მონაწილეების როლებრივ-ტექნიკური თვალსაზრისითაც:

- ✓ ინტერპერსონალური კომუნიკაცია;
- ✓ სიტყვიერი კომუნიკაცია (საუბარი /დიალოგი, აგიტაცია, პროპაგანდა);
- ✓ ტექნიკური კომუნიკაცია (ტელეკომუნიკაცია);
- ✓ ინტროპერსონალური კომუნიკაცია (შინაგანი მეტყველება);
- ✓ ჯგუფური კომუნიკაცია (ინტერნეტ-კომუნიკაციის ზოგი ფორმა, კულტურათაშორისი კომუნიკაცია).

ურთიერთობის მხარეთა და ფუნქციათა კლასიფიკაცია შემდეგნაირად გამოიყურება:

1. კომუნიკაციური ანუ საინფორმაციო-კომუნიკაციური-იდივიდთა შორის ინფორმაციის გაცვლა;
2. ინტერაქტიული - მოქმედებათა გაცვლა, ანუ ინდივიდთა შორის ზემოქმედების ორგანიზაცია;
3. პერცეფციული - ერთმანეთის საურთიერთო პარტნიორებად აღქმისა და შემეცნების პროცესი და ამ საფუძველზე ურთიერთგაგების დამყარება.

ურთიერთობის ფორმა-სახეობათა კლასიფიკაცია კი ასე გამოიყურება:

1. ფორმალურ-როლებრივი, რომელიც გულისხმობს კომუნიკანტთა დიალოგური ან მონოლოგური როლების განაწილებას;
2. საქმიანი;
3. მანიპულირებადი, რაც მოიაზრებს ზეგავლენის მოხდენას და აგიტაციური ან გარკვეული სარგებლის მიღების განზრახვის კონტენტით ხასიათდება. აქ იგულისხმება ინტერესის თავზე მოხვევა;
4. სულიერი, რაც გულისხმობს საეკლესიო-რელიგიური კონტენტის ან ვერბალურ-კრეატიული სახის მქონე შემოქმედებითი ხასიათის კომუნიკაციას.

კომუნიკაციის ეფექტურობის კვლევის საკითხმა მეცნიერები მიიყვანა (Smith, Samovar, Porter) დასკვნამდე, რომ ეფექტიანი პიროვნებათშორისი კომუნიკაცია წარმოადგენს კონკრეტული ქმედებების, უნარების, ჩვევების სისტემას, რომლებიც გენეტიკური არ არის, ისინი უნდა ისწავლო. პიროვნებათშორისი კომუნიკაციის ხელოვნება განისაზღვრება იმით, თუ რამდენად შეუძლია ადამიანს აღიქვას და განავითაროს ეს ქმედებები. ჩვევები, უნარები,

თვისებები, რომლებიც აუცილებელია ეფექტიანი კომუნიკაციისათვის, აისახება “კომუნიკაციური კომპეტენტურობის” ცნებაში. იგი შედგება შემდეგი ფსიქოლოგიურითვისებებისგან:

- ✓ ადამიანის უნარი, მოახდინოს კომუნიკაციური პროგნოზირება იმ სიტუაციისა, რომელშიც ურთიერთობა მოუხდება;
- ✓ კომუნიკაციური ხელოვნება, ე.ი. შესაძლებლობა იპოვო კომუნიკაციის თემის შესაბამისი ტაქტიკა და მოახდინო კომუნიკაციური ჩანაფიქრის რეალიზება;
- ✓ უნარი, გაერკვე საკუთარ თავში, საკუთარ და პარტნიორის ფსიქოლოგიურ პოტენციალში;
- ✓ თვითგანწყობის შექმნის უნარი, თვითრეგულირება ურთიერთობის პროცესში, ფსიქოლოგიური ბარიერის გადალახვის უნარი, ემოციური განწყობა სიტუაციის შესაბამისად.

საზღვაო კომუნიკაციაში როლებრივ პარტიტურას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. გემი, არის ფაქტიურად, სამხედრო სისტემით იერარქიულად დაკომპლექტებული, სადაც არის კაპიტანი, მართვის დონისა და ექსპლუატაციის დონის მეზღვაურები, რომლებიც ემორჩილებიან კაპიტნის და მართვის დონის მეზღვაურების მითითებებს და ბრძანებებს.

აღსანიშნავია, რომ სტანდარტული საზღვაო კომუნიკაცია ხასიათდება მაქსიმალური ენობრივი კომპრესიით და გამოიხატება ბრძანების სახით. ბრძანებები გადმოცემულია ფრაზებით, რომელშიც მაქსიმალურად შეკვეცილია ინფორმაცია. ეს კარგად ჩანს სტანდარტულ საზღვაო კომუნიკაციურ ფრაზებში (მაგ: Dead slow ahead! Fuel stopped! Full speed ahead! Require radio medical assistance).

ამრიგად, ყოველივე ზემოთთქმული, მეცნიერთა და მკვლევართა მოსაზრებებზე დაყრდნობით, შემდეგი ძირითადი დებულებების სახით შეგვიძლია ჩამოვყალიბოთ:

- ✓ კულტურათშორისი კომუნიკაცია შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ურთიერთობის სხვადასხვა ფორმის ერთობლიობა, ან როგორც სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენელთა და მათ ჯგუფებს შორის ურთიერთობა.
- ✓ კომუნიკაციას, იქნება ეს ვერბალური თუ არავერბალური, განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საზღვაო სფეროში. მეზღვაურისთვის ეფექტური კომუნიკაციის

დამყარება წარმოადგენს აუცილებლობას, ამისათვის კი აუცილებელია როგორც საზღვაო
ენის - ინგლისურის, ასევე ტერმინოლოგიის ცოდნა.

თავი II. საზღვაო კომუნიკაცია როგორც კულტურათაშორისი ურთიერთობის
სპეციალიზირებული (კოდიფიცირებული) სფერო

II. I. კულტურათაშორისი კომუნიკაცია საზღვაო სფეროში

როგორც უკვე აღვნიშნეთ საზღვაო კომუნიკაციის სპეციფიკა ძალზედ აქტუალურია და განსაკუთრებით ხაზი უნდა გაესვას შერეული ეკიპაჟის შემთხვევაში კომუნიკაციის პრობლემებს. მეზღვაურებს „ცუდი“ ინგლისურით უხდებათ კომუნიკაცია, ექსტრემალური სიტუაციის დროს გემზე ყველა გადადის მშობლიურ ენაზე. ჩვენ მიზნად დავისახეთ სიღრმისეულად შევისწავლოთ აღნიშნული პრობლემა. კომუნიკაცია, ერთი შეხედვით მარტივ სიტყვად გვეჩვენება, რომელიც ყველასათვის ადვილად გასაგებია, შესაბამისად გვგონია თითქოსდა იოლ მოვლენასთან გვქონდეს საქმე, თუმცა სწორედ აქ ვცდებით. სწორედ კომუნიკაციაა ის საშუალება, რომლის საფუძველზეც შეგვიძლია უამრავ კონფლიქტს გავართვათ თავი და სასურველ შედეგამდეც მივიდეთ.

შევადაროთ ორი სურათი:

პირველი - მეზღვაური, საკუთარ თავზე ორიენტირებული, დამოუკიდებელი პიროვნება, რომელიც სათანადოდ არ ფლობს უცხო ენას და არ არის კონტაქტური. ერთის მხრივ ეს არის ინდივიდი, რომლის ქცევაც შესაძლოა იმსახურებდეს მოწონებას, მაგრამ რა შეიძლება მოყვეს ამ მეზღვაურის სხვა მეზღვაურებთან ურთიერთობას?! ის ამჯობინებს თავად, სხვებთან კონტაქტში შეუსვლელად იმოქმედოს, რამაც შეიძლება არასწორ შედეგამდე მიიყვანოს.

მეორე - მეზღვაური, კომუნიკაციის უნარით დაჯილდოვებული ინდივიდი, რომელსაც შეუძლია ურთიერთობაში ადვილად შევიდეს ხალხთან და სხვისი აზრის გათვალისწინებით მივიდეს სწორ გადაწყვეტილებამდე.

საზღვაო კომუნიკაცია კულტურათაშორისი ურთიერთობის ერთ-ერთი ყველაზე მკაფიო სახეა. რომელიც აპრიორი მოიაზრებს მონათესავე თუ სრულიად განსხვავებული, რიგ შემთხვევებში კი თითქოს ურთიერთსაპირიპირო, ოპოზიციური კულტურების

წარმომადგენელთა საქმიანი და პიროვნული ურთიერთობის არსებობას. საზღვაო კომუნიკაციის ანალიზი მისი კულტურათაშორისი შემადგენლის თვალსაზრისით ფრიად მნიშვნელოვანია, რამეთუ ნებისმიერი კულტურის წარმომადგენელი კომუნიკანტის საკომუნიკაციური სტილი მისი კულტურის უშუალო გავლენას განიცდის. ბუნებრივია, ასეთი სახის კომუნიკაცია განსაკუთრებულ დატვირთვას, გნებავთ, სიმძაფრეს იძენს გემებზე, რომელთა ეკიპაჟებიც მრავალეროვანია. კულტურაზე საუბარი მეტად სათუთია. თუმცა, აუცილებელი, რადგან სწორედ ინტერკულტურულ კომუნიკაციაში დაშვებული ლაფსუსები არაერთი კატასტროფის მიზეზი გამხდარა. სწორედ ამან მისცა ბიძგი იმასე, რომ ინგლისური ენა გამხდარიყო საერთაშორისო საზღვაო ენა.

კომუნიკაცია ადამიანთა ცხოვრების მნიშვნელოვანი ნაწილია. კულტურათაშორისი კომუნიკაციის კომპეტენცია არსებითი, ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგანაც ადამიანების კომუნიკაციური სტილი დაკავშირებულია თავიანთ კულტურასთან. კულტურათაშორისი კომუნიკაცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გემებზე, რომლებიც დაკომპლექტებულია მრავალეროვანი ეკიპაჟით. კულტურაზე საუბარი მეტად სათუთია. სხვადასხვა კულტურა შედგება ინდივიდუალური პიროვნებებისაგან და მათი ქცევები განსხვავდება. კომუნიკაციურმა ლაფსუსებმა გამოიწვია ბევრი კატასტროფა და ამან უბიძგა იმისაკენ, რომ ინგლისური ენა გამხდარიყო საერთაშორისო საზღვაო ენა.

ეფექტური ენობრივი ურთიერთობები აუცილებელია ადამიანთა პირადი ცხოვრებისა და პროფესიული საქმიანობისათვის. არაეფექტურმა და გაუგებარმა მეტყველებამ შეიძლება გამოიწვიოს სერიოზული პრობლემები პროფესიულ საქმიანობაში. საზღვაო სფეროში ძალიან მნიშვნელოვანია პროფესიული კომუნიკაცია. ეფექტური საზღვაო კომუნიკაციისთვის საჭიროა კომუნიკანტს გააჩნდეს მაღალი კომპეტენცია. კომპეტენციის ერთ-ერთი მოთხოვნაა ენის ცოდნა. მაღალკვალიფიციური კომპეტენცია მეზღვაურისათვის არამხოლოდ პროფესიული უნარჩვევების ცოდნაა, არამედ მისი კომპეტენციის მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენს ეფექტური კომუნიკაცია. სავალდებულოა, რომ ისინი ფლობდნენ საზღვაო ფრაზარიუმს, ვინაიდან საზღვაო კომუნიკაცია გაჟღენთილია მყარი ენობრივი შენაერთებით, რომლებიც დაიხვეწა საზღვაო საქმის მრავალწლიანი განვითარების დროს.

ეფექტური ენობრივი კომუნიკაცია განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო საზღვაო სფეროში, სადაც სხვადასხვა ეროვნების მრავალი ადამიანი მუშაობს; ასევე გემებზე, რომელთა ეკიპაჟის შემადგენლობები ენობრივი თვალსაზრისით არაერთგვაროვანია. კომუნიკაციის დამყარება აუცილებელია, როგორც გემზე ეკიპაჟის წევრებს შორის, ასევე გემსა და სანაპიროს შორის. საზღვაო საქმიანობის სპეციფიკა მოითხოვს ენობრივი კომუნიკაციის დამყარებას სხვადასხვა ქვეყნის გემებთან ან ნაპირთან. ყველაზე ხშირად კომუნიკაციის გაუმართაობას იწვევს ენის სუსტად ცოდნა. უმეტესად ენა, რომელიც გამოიყენება გემზე, არის ეკიპაჟის ეროვნული ენა, მაგრამ თანამედროვე გემები უმეტესად დაკომპლექტებულია მრავალეროვანი ეკიპაჟით. ამის გამო შემოღებულია ერთი საერთაშორისო საზღვაო ენა, რომელიც აუცილებლად უნდა იცოდეს ეკიპაჟმა, რომ განახორციელოს სავაჭრო ოპერაციები, კომუნიკაცია დაამყაროს ნაპირთან ან სხვა გემებთან და თავიდან აიცილოს ენობრივი შეცდომები, რომელიც იწვევს სხვადასხვა გაუგებრობას. ენის ცუდად ცოდნა ქმნის ბარიერებს სხვადასხვა გემებს ან ნაპირსა და გემს შორის. ეს არის მნიშვნელოვანი მიზეზი საზღვაო ავარიებისა. სტატისტიკით დადგენილია, რომ საზღვაო შემთხვევების ოცი პროცენტი დაკავშირებულია ენობრივი კომუნიკაციის პრობლემებთან.

დღესდღეობით საზღვაო გემების 80% შედგება მრავალეროვანი ეკიპაჟისაგან. ისინი სხვადასხვა ერისა და ეთნიკური წარმოშობისანი არიან და ისინი პირისპირ დგანან იმ სირთულეებთან, რასაც ჰქვია ენობრივი, კომუნიკაციური პრობლემები.

ვერბალური კომუნიკაციის საჭიროება კომერციულ საზღვაო სფეროს წარმომადგენლებს შორის ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან გემი ცურავს ღია ზღვაში, ხვდება მეჩხერ წყლებში და ავარიების ალბათობა ძალიან დიდია. პორტში ლოცმანის აყვანის დროს, გემმაც და ლოცმანმაც უნდა შეძლოს ეფექტური კომუნიკაციის დამყარება უსაფრთხოების მიზნით. ისინი, ვინც მუშაობენ სამგზავრო ლაინერებზე, უნდა შეძლონ გამართული კომუნიკაციის დამყარება მგზავრებთან და უნდა იგებდნენ ერთმანეთის ენას. ბრძანებები გემის შიგნით ხდება ყოველდღე ეკიპაჟის წევრებს შორის. ისინი გასცემენ ბრძანებებს “ნორმალური” და “ავარიული სიტუაციების” დროს. ვახტის შემდეგ, არასამუშაო საათებში ეკიპაჟის წევრებს ასევე სჭირდებათ კომუნიკაცია.

არსებობს ოფიციალური “უბედური შემთხვევების ჩანაწერები”, (“Accident Reports”) სადაც ჩაწერილია საზღვაო ავარიების შესახებ ყველა მონაცემები. ხშირად ავარიების გამომწვევ მიზეზებს ადგენენ შავი ყუთის მეშვეობით. ავიაციის დროს შავ ყუთში იწერება შიგა კომუნიკაცია. ასეთი ხელსაწყო შესაძლებელია გემებზეც, მაგრამ მათი გამოყენება შეზღუდულია და მონაცემები ამ წყაროდან ხშირად არ არის ხელმისაწვდომი ავარიების მკვლევარებისთვის.

არსებობს კულტურისა და ენის კვლევის ორი მთავარი მეთოდი. ერთი იკვლევს ავარიებს და ანალიზებს კულტურასა და ენას კრიტიკულ სიტუაციებში. ამ ანალიზის საფუძველზე ჩანს, რომ ავარიების დიდი ნაწილი ხდება გემთწამყვანების ან მექანიკოსების ენობრივი ბარიერის გამო. მეორე არის იმ გამოცემების კვლევა, რომლებიც შეეხება კულტურასა და ენას საზღვაო გარემოში. მკვლევარები იკვლევენ ეკიპაჟის კომუნიკაციას და ქცევას არაკრიტიკულ სიტუაციაში და თუ რა ზეგავლენას ახდენს ეს ქცევა ან დიკურსი კომუნიკაციებზე კრიტიკულ სიტუაციაში.

თუ გადავხედავთ საზღვაო ავარიების შესახებ აშშ-ს, კანადის, დიდი ბრიტანეთის, ავსტრალიის და დანიის მოხსენებებს. ჩვენ ვნახავთ უამრავ მაგალითს, სადაც ავარიების გამომწვევი ენასთან დაკავშირებული პრობლემებია. შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი პრობლემები:

ა) პრობლემები, სხვადასხვა კულტურის ეკიპაჟის წევრებს შორის.

გემი Bunga Terai Satu მეჩვირჯე შეჯდა არასწორი კურსის გამო. ავარიის გამოძიების შემდეგ დადგინდა, რომ ეს მოხდა კულტურათა სხვადასხვაობის გამო. თანაშემწემ უბრძანა პირველი კლასის მატროსს, რომ დაედგინა გემის ადგილმდებარეობა GPS-ით ყოველ საათში. მარტოსი იყო ჰკვიანი ახალგაზრდა კაცი, ექვსწლიანი საზღვაო გამოცდილებით. მან იცოდა, როგორ დაედგინა გემის ადგილმდებარეობა GPS-ით, მაგრამ არ იცოდა რუკები და მისი ნიშნები. მან ვერ გაითვალისწინა, რომ იდგა საშიშროების წინაშე. ის ფიქრობდა, რომ თანაშემწე თვითონ მოვიდოდა საჭირო დროს და შეცვლიდა გემის კურსს. ეროვნული კულტურიდან გამომდინარე მატროსმა იცოდა, რომ რაღაც ვერ იყო მწყობრში, მაგრამ ვერ

გაბედა თანაშემწისთვის შეკითხვა. მათ კულტურასა და ცნობიერებაში არის უდიდესი იერარქიული საფეხური ოფიცრებსა და რიგითებს შორის.

ბ) პრობლემები, სხვადასხვა კულტურის, ენის ეკიპაჟსა და ლოცმანს შორის.

ეკიპაჟსა და ლოცმანს შორის იყო შემთხვევა, როცა კულტურათა განსხვავებამ ჩინურ ეკიპაჟსა და ამერიკელ ლოცმანს შორის გამოიწვია გაუგებრობა. სიტყვა “არა” არ ითვლებოდა ზრდილობიანად ჩინეთში. ისინი უფროსს ყოველთვის პასუხობენ “დიახ”, მაშინაც კი როცა იციან, რომ უნდა უპასუხონ “არა”. ამგვარად გემის პორტში შეყვანის დროს ლოცმანმა ვერ მიიღო სწორი პასუხი სამანქანო განყოფილებიდან და ხიდურიდან. ამან კი გამოიწვია ავარია.

გ) პრობლემები, განსხვავებული კულტურის, ენის ეკიპაჟის წევრებსა და მგზავრებს შორის.

ბორანი “Skagerak” ინციდენტი მოუხდა ნორვეგიასა და დანიას შორის ცურვის დროს. დროულად ჩატარებული სამაშველო ოპერაციების გამო მოხერხდა ყველა მგზავრის გადარჩენა, მაგრამ მოხდა ასეთი გაუგებრობა: მგზავრებს უბრძანეს მოსულიყვნენ თავშეყრის ადგილას. მათ არ გამოიყენეს მიკროფონები. ეკიპაჟის წევრები კაიუტებზე აკაკუნებდნენ და უხსნიდნენ მგზავრებს, რომ ჩაეცვათ მაშველი ჟილეტები და გამოსულიყვნენ თავშეყრის ადგილას. რამდენიმე ფრანგმა მგზავრმა ვერ გაიგო ინსტრუქცია და იფიქრეს, რომ ისინი ჩასვლის შესახებ გააფრთხილეს. მათ ჩაიცვეს, აიღეს თავიანთი ბარგი და გამოვიდნენ თავშეყრის ადგილას, სადაც დაინახეს, რომ ყველა მგზავრს სამაშველო ჟილეტები ეცვა. საბედნიეროდ, მგზავრები გადარჩნენ დროული სამაშველო სამუშაოების საშუალებით მაგრამ ყველაფერ ამას შეიძლებოდა ცუდი შედეგი მოჰყოლოდა.

დ) პრობლემები, სხვადასხვა გემებს კულტურის, ენის ეკიპაჟის წევრებსა და გარე კომუნიკაციებს, გემებს შორის.

MARS-ის ანგარიში (2002) ეხება VHF გადაცემების სერიას, რომელთა მონიტორინგი განხორციელდა სამი დღის განმავლობაში. ხომალდი სუსტი ინგლისური ენით აგზავნიდა შეტყობინებას შემდეგნაირად: "All ships, all ships, this is I have problem with my rudder. My speed

is 14 knots. Asking all ships to keep clear of me". შესაბამისი ქმედება განხორციელდა. ამ მაუწყებლობის ერთ მომენტში, რომელსაც სხვა მრავალი მსმენელი, ერთმა ხომალდმა იკითხა, ჰქონდა თუ არა გემს რადარის პრობლემა. სიტყვები თითქმის იდენტურად ქლერდა - მაშინ როდესაც, rudder - ვერტიკალური საჭე, საჭის ფრთა (გემის ან ნავის კიჩოზე) და radar - რადიოლოკაციური სადგური, რადიოლოკატორია. სხვადასხვა ქვეყნების წარმომადგენლები ერთმანეთსგან აბსოლუტურად განსხვავებულად წარმოთქვამენ ამა თუ იმ სიტყვას, სახელობრ, " it is my ruddah ", "Is it your rada? ", " Yes, it is my rodah, not my rudah "etc.

საერთაშორისო საზღვაო ენად აღიარებულია ინგლისური. ინგლისური ენის, საზღვაო ტერმინებისა და ფრაზების ცოდნა აუცილებელია მეზღვაურებისათვის. მეზღვაურების სერთიფიცირების დროს ეს არის საერთაშორისო მოთხოვნა. ეს გადამწყვეტი ფაქტორია უსაფრთხოებისთვის, ეფექტური და ხელსაყრელი სატვირთო ოპერაციების დროს. არის ისეთი შემთხვევებიც, როცა ინგლისურად მოლაპარაკებებიც ვერ უგებენ ერთმანეთს. ამას ემატება სხვადასხვა ეროვნებისა და კულტურის ხალხის ინგლისური ვარიანტები. გარდა ამისა არის სიტყვები, რომელტაც აქვთ სხვადასხვა მნიშვნელობა ბრიტანულ და ამერიკულ ვარიანტებში. ამ მხრივ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება პროფესიული ენის უნიფიკაციასა და სტანდარტიზაციის პროცესებს.

STCW კონვენციამ და 1995 წლის დამატებამ თეორიულად გადაჭრა ეს საკითხი, მაგრამ მაინც არის პრობლემები. STCW 1995წლის დამატებამ პირველად მოითხოვა ინგლისური ენის სერთიფიცირება. ეს უკვე განსაზღვრულია STCW მიხედვით. იმისათვის, რომ მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი ენობრივი გაუგებრობა და ორაზროვნება, შეიქმნა საზღვაო სფეროში გამოსაყენებელი "სტანდარტული" ფორმა, სადაც სიტყვებს, ტერმინებს აქვთ ერთი მნიშვნელობა. ისინი მუდმივად უმჯობესდება და რეგულირდება საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის მიერ. STCW da SOLAS მოთხოვნით ყველა საზღვაო ოფიცერმა უნდა აიღოს საზღვაო ინგლისური ენის დამადასტურებელი სერთიფიკატი, სხვაგვარად ისინი ვერ მიიღებენ მუშაობის უფლებას, ამიტომაც სავალდებულო გახდა ინგლისური ენის შესწავლა ყველა საზღვაო სასწავლებელში.

საზღვაო სამყაროს, სხვა სპეციალიზებული საქმიანობის მსგავსად, აქვს საკუთარი ენა. ზოგი ფრაზა და ტერმინი გამოიყენება მხოლოდ საზღვაო სფეროში და თუ მას ლიტერატურულად გადავთარგმნით, მივიღებთ არასწორ თარგმანს:

forward spring - a rope - თოკი

a gypsy – part of a windlass - ჯალამბარი (სიმძიმის ამოსაწევი მექანიზმი)

monkey island – on top of the wheelhouse

აღსანიშნავია, რომ სტანდარტული საზღვაო კომუნიკაცია ხასიათდება მაქსიმალური ენობრივი კომპრესიით და გამოიხატება ბრძანების სახით. ბრძანებები გადმოცემულია ფრაზებით, რომელშიც მაქსიმალურად შეკვეცილია ინფორმაცია. ეს კარგად ჩანს სტანდარტულ საზღვაო კომუნიკაციურ ფრაზებში.

მაგ:

Fuel stopped - საწვავის მიწოდება შეჩერებულია

Hatch covers closed – ლუქის საფარი დაკეტილია

Power (at/on/in) switched on/off - ელექტროენერგია არ მიეწოდება/მიეწოდება

power supply (at/on/in) not operational - ელექტროენერგიის მიწოდება (ჩართვისას) არ ხორციელდება

Watertight door(s) (in...) closed წყალგაუტარი კარი დაკეტილია

სტანდარტული საზღვაო კომუნიკაციური ფრაზები გამოიყენება როგორც შიგა ასევე გარე კომუნიკაციისათვის. მაგალითად, შიგა კომუნიკაციისათვის გამოიყენება შემდეგი ფრაზები:

Dead slow ahead! Slow ahead!

Half ahead!

Full speed ahead!

Plug scuppers and report! Scuppers plugged

Start ballast pump and report! Ballast pump started

Stop ballast pump and report! Ballast pump stopped

Close ballast tank valve No. ... and report! Ballast tank valve No. ... closed

Close seasuction valve and report! Seasuction valve closed

გარე კომუნიკაციისათვის გამოიყენება შემდეგი ფრაზები:

I require medical assistance

What kind of assistance do you require? I require boat for hospital transfer

I require radio medical assistance

I require helicopter with doctor

Can you make render-vous in position? I require helicopter to pick up person Have you a doctor on board?

ეს ყველა სიტყვა დაკავშირებულია საზღვაო სფეროსთან. როცა მეზღვაური სწავლობს ინგლისურ ენას, აუცილებელია ისწავლოს ყველა ის ტერმინი და ფრაზა, რომელიც სჭირდება მუშაობის დროს, ამიტომ ნებისმიერი ეროვნული საზღვაო კომუნიკაციის უნიფიცირება უნდა მოხდეს სტანდარტების შესაბამისად. (როდინამე, 2012:20)

მეოცე და ოცდამეერთე საუკუნეების მიჯნაზე ქართული საზღვაო ტერმინოლოგია სწრაფად იცვლება. თუ საბჭოთა პერიოდში გამოიყენებოდა რუსული საზღვაო ფრაზები და ტერმინები, ახლა ქართული საზღვაო ტერმინოგია ყალიბდება საერთაშორისო სტანდარტული სისტემის მიხედვით. შესაბამისად დღესდღეისობით სურათი საგრძნობლად შეცვლილია და ქართველი მეზღვაურების დიდი ნაწილი გამოირჩევა კარგი საზღვაო ინგლისურით, თუმცა ჯერ კიდევ არსებობს პრობლემები ენასთან მიმართებაში და აღნიშნულის აღმოსაფხვრელად რიგი ღონისძიებები ტარდება საზღვაო საგანმანათლებლო სივრცეში. ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემიაში აკადემიაში დანერგილია საზღვაო ინგლისური ენის სწავლების Marlins-ის მიერ აღიარებული ცენტრი, რომლის მიზანს სწორედ მეზღვაურთა საზღვაო ინგლისური ენის დონის ამაღლება წარმოადგენს.

თავი III. კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროების ფრაზარიუმი, მისი დინამიკა და მთარგმნელობითი ანალიზი

III.I საზღვაო ფრაზარიუმის მთარგმნელობითი ანალიზი

ცნობილია, რომ ფრაზეოლოგიზმები წარმოადგენენ ამა თუ იმ ენაში მტკიცედ ჩამოყალიბებულ გამონათქვამებს, ამ ენისათვის დამახასიათებელ თავისებურ შესიტყვებებს, რომლებიც საუკუნეების განმავლობაში მკვიდრდებოდა ენის მარაგში. მათ წარმოშობას განაპირობებს ამ ენაზე მოსაუბრე ხალხის ისტორია, ფსიქოლოგია, ტრადიციები და კულტურული რეალიები, საზოგადოებრივი თუ პოლიტიკური ცხოვრება, ასევე სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობები. ფრაზეოლოგიზმებს განიხილავენ სინამდვილესა და აზროვნებასთან თანაფარდობაში. ისინი დამახასიათებელია ყველა ენისათვის, განვითარების რომელ დონეზეც არ უნდა იმყოფებოდეს იგი. ეს კიდევ ერთხელ ამტკიცებს, რომ ფრაზეოლოგია ენობრივი სისტემის განუყოფელი და ორგანული ნაწილია (Назарян 1976:170-193).

საზღვაო ტერმინოლოგიისა და ფრაზების კვლევისას წლების განმავლობაში გრძელდებოდა და არც დღეს წყდება დისკუსია საკვლევი საკითხების გარშემო. ძირითადი სირთულე განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ კვლევის ობიექტს წარმოადგენს სტრუქტურულად და სემანტიკურად ჰეტეროგენული ფენომენი, რომლის ნომინაციისათვის ლინგვისტურ ლიტერატურაში გამოიყენება სხვადასხვა ტერმინი.

ბევრი ფრაზა, რომლებიც აქტიურად გამოიყენება ყოველდღიურ მეტყველებაში დასაბამს იღებს ნაოსნობიდან, კერძოდ კი დღიდან ზღვაოსნობის ისტორიისა. ფაქტობრივად, ყოველივე ეს მეტაფორულია და დღესდღეობით ფრაზების ორიგინალი მნიშვნელობა დავიწყებულია. სხვა ენებისა და კულტურის გავლენა ძალზედ დიდია საზღვაო წარმოშობის ინგლისური ფრაზების გრძელ სიაში.

ექვგარეშეა, რომ ზღვაოსნობა აგრეთვე გვევლინება წყაროდ ბევრად უფრო არასანდო ეტიმოლოგიისა, ვიდრე სხვა ნებისმიერი სფერო. ეს შეიძლება აიხსნას დაკოჟრილხელებიანი

მეზღვაურების რომანტიულ იმიჯთან, რომლებიც მეზღვაურთა გუნდურ სიმღერებს მღერიან და რთული ცხოვრების წესს მისდევენ ზღვაზე. ბოლოს და ბოლოს საკმაოდ დამაჯერებლად ჟღერს ფრაზა („cold enough to freeze the balls off a brass monkey“ „ისე ცივა, ისე ცივა, რომ კბილი კბილს მაცემინებს“) „ისე ცივა, თითბერის მაიმუნს ბურთებიც კი გაეყინაო“, რომელიც თითქოს და მომდინარეობს იმ ფაქტიდან, რომ გემზე მილსადენის შემაერთებელი ნაწილები თითბერისა იყო და ამასთანავე მილსადენს ძველად *“monkey”*-ს უწოდებდნენ; ან კიდევ POSH თითქოს ნიშნავს (‘Port out, starboard home’) „პორტიდან გამოსვლა, მარჯვენა ბორტისაკენ“. არც ერთი ზემოთჩამოთვლილი მაგალითი არ შეესაბამება მოცემულ დეფინიციებს. CANOE, (the Committee to Ascribe a Naval Origin to Everything) „საზღვაო წარმოშობის ყველა ფრაზეოლოგიზმის შემსწავლელი კომიტეტი“ მართალია არ არსებობს, მაგრამ ხალხური თქმულებების რიცხვი მიგვანიშნებს აღნიშნული კომიტეტის რეალურ არსებობაზე ძველად, თუმცადა სანდო წყარო აღნიშნული კომიტეტის არსებობის დამამტკიცებელი საბუთებით ვერ მოვიპოვეთ.

საბედნიეროდ, ჩვენ მცდელობას სიმართლის სიყალბისგან გამოსაყოფად, ხელს უწყობს ის ფაქტი, რომ საუკუნეების განმავლობაში, ზღვაზე განხორციელებული ქმედებები დაწვრილებით იქნა დაფიქსირებული სადაზღვევო ჩანაწერებში, გაზეთების სტატიებში და სრულად გემების სავახტო ჟურნალებში (გემისა და ეკიპაჟის ცხოვრების აღმწერი ოფიციალური დოკუმენტი, რომელიც სრულად ასახავს გემის საქმიანობას, აგრეთვე ამ საქმიანობის თანამდევ პირობებსა და გარემოებებს). ტერმინს „გემის ჟურნალი“ გააჩნია საინტერესო ეტიმოლოგია. ძველად, გემის მოძრაობის გამოსათვლელად, კიჩოდან აგდებდნენ ხის ფიცარს მიმაგრებული თოკით. თოკის გაშვების სიჩქარე იზომებოდა თოკზე გაკეთებული კვანძების დროსთან მიმართებაში დათვლის მეშვეობით. შემდეგ ამ პარამეტრებს აფიქსირებდნენ გემის ჟურნალში. ასე მივიღეთ ტერმინი „გემის ჟურნალი“ და „კვანძი“, სიჩქარის საზომი ერთეული ზღვაზე.

ქვეთმოყვანილი მაგალითები კიდევ ერთხელ ცხადყოფს საზღვაო წარმომავლობის მქონე ფრაზეოლოგიზმების ყოველდღიურ მეტყველებაში დამკვიდრებას და აღნიშნული წარმომავლობის მივიწყებას.

1. *Broad in the beam*

с малым удлинением (о судне), широкозадый

ღიღი თეძო.

Meaning - Having wide hips(თეძო) or buttocks (ღუნდულო).

Origin - This phrase derives from the nautical term 'beam' (ширина судна, გემის კილი, ტრავერზი) - the widest point of a ship. Beam is first recorded in Captain John Smith's invaluable record of early seafaring terms - *The Seaman's Grammar*, 1627: "Suppose a Ship of 300. Tunnes be 29 foot at the Beame."

The figurative use of beam referring to people's hips came into being in the 20th century. An early citation of that comes in Hugh Walpole's *Hans Frost*, 1929: "He stood watching disgustedly Bigges' broad beam." In the 20th century the term was been adapted to mean 'obese; having wide buttocks'. Presumably this metaphor was aided by the similarity of sound to 'broad in the bum'. Sir Hugh Seymour Walpole used the term 'broad beam' in this context in his 1929 novel *Hans Frost: He stood watching disgustedly Bigges' broad beam.*

2. *Batten down the hatch*

полундра, приготовиться к худшему

განგაშის ზარი, უარესისთვის მზად ყოფნა.

Meaning - Prepare for trouble.

Origin - 'Hatch' (ლუკის სახურავი) is one of those words with dozens of meanings in the dictionary. In this case we are looking at the 'opening in the deck of a ship' meaning. Ships' hatches, more formally called hatchways, were commonplace on sailing ships and were normally either open or covered with a wooden grating to allow for ventilation of the lower decks. When bad weather was imminent, the hatches were covered with tarpaulin and the covering was edged with wooden strips, known as battens, to prevent it from blowing off. Not surprisingly, sailors called this 'battening down'.

3. *Tell it to the marines*

ври дальше, заливай; расскажи кому-нибудь другому

შენი მოსტყუებელი კბილი დიდობანია ამოვიღო; კარგი, რაა.

Meaning - A scornful response to a tall and unbelieved story.

Origin

The US Marine Corps are probably the best-known marines these days and this American-sounding phrase is often thought to refer to them. This isn't an American phrase though and, although it has been known there since the 1830s, it originated in the UK and the marines in question were the Royal Marines.

The Duke of York's men were soldiers who had been enlisted and trained to serve on-board ships. The recruits were considered green and not on a par with hardened sailors, hence the implication that marines were naive enough to believe ridiculous tales, but that sailors weren't. Most of the early citations give a fuller version of the phrase - "You may tell that to the marines, but the sailors will not believe it".

4. *Cut of your jib*

Общий вид

საერთო წარმოდგენა

Meaning - One's general appearance and demeanour.

Origin - The jib of a sailing ship is a triangular sail set between the foretopmast head and the jib boom. Some ships had more than one jib sail. Each country had its own style of sail and so the nationality of a sailing ship, and a sailor's consequent opinion of it, could be determined from the jib. The phrase became used in an idiomatic way during the 19th century. Sir Walter Scott used to it in *St. Ronan's Well*, 1824:

"If she disliked what the sailor calls the cut of their jib."

There may be an allusion between the triangular shape of noses and jibs in the figurative use of this phrase, but this isn't authenticated.

5. *Close quarters*

непосредственное соприкосновение; непосредственная близость; рукопашный бой; უშუალო შეხება, უშუალო კავშირი, ხელჩართულ ბრძოლაში ჩაბმა.

Meaning - Close contact with, especially in a military context - close contact with the enemy.

Origin

This term has a nautical origin. In the 17th century the barriers that sailors laid across a ship's deck in order to provide a safe haven from the enemy were called close-fights. Captain John Smith, in his record of early seafaring terms, The Seaman's Grammar, 1627 was good enough to define the term: "A ships close fights, are small ledges of wood laid cross one another like the grates of iron in a prisons window, betwixt the main mast, and the fore mast, and are called gratings."

By the mid 18th century that confined defensive space became called 'close quarters', that is, close dwellings. 'Close' in this context is confusing as it didn't mean 'near to', but was a variant of 'closed'. Nevertheless 'close quarters' came to mean 'near enough to to be able to fight hand to hand', which does match with our present day meaning of 'close by'.

In 1769 William Falconer published An universal dictionary of the marine. Given such an ambitious title we might expect 'close quarters' to be defined there and Falconer doesn't let us down: "Close-quarters, certain strong barriers of wood stretching across a merchant-ship in several places. They are used as a place of retreat when a ship is boarded by her adversary, and are ... fitted with ... loop holes, through which to fire."

6. *A wide berth*

изрядное расстояние, держаться на почтительном расстоянии;

საკმაო, საკმარობი მანძილი

Meaning - A goodly distance.

Origin

'Wide berth' is most commonly found in the phrases 'keep a wide berth of', 'give a wide berth to' etc. It was originally a nautical term. We now think of a ship's berth as the place where the ship is moored. Before that though it meant 'a place where there is sea room to moor a ship'. This derives in turn from the probable derivation of the word berth, that is, 'bearing off'. When sailors were warned to keep a wide bearing off something they were being told to make sure to maintain enough sea room from it.

Berth came to be adopted more widely into the language, just meaning 'distance from'. There are several such figurative uses of the it in the 17th and 18th centuries - 'a good/clear/strong berth' etc. We have to wait until 1829 for Sir Walter Scott's *Letters on demonology and witchcraft* for 'a wide berth' though:

"Giving the apparent phantom what seamen call a wide berth."

7. *Know the ropes*

Досконально знать, хорошо разбираться;

კარგად გათვითცნობიერება.

Meaning - To understand how to do something. To be acquainted with all the methods required.

Origin

There is some doubt about the origin of this phrase. It may well have a nautical origin. Sailors had to learn which rope raised which sail and also had to learn a myriad of knots. There is also a suggestion that it comes from the world of the theatre, where ropes are used to raise scenery etc.

The first citation comes in Richard H. Dana Jr's *Two years before the mast*, 1840: "The captain, who had been on the coast before and 'knew the ropes,' took the steering oar".

That clearly has a seafaring connection, although it appears to be using the figurative meaning of the phrase, that is, 'the captain was knowledgeable', but without any specific allusion to ropes.

There are also early citations that come from the theatre. J. Timon, in Opera Goer, 1850 includes this:

"The belle of two weeks standing, who has 'learned the ropes'."

The nautical derivation seems more attractive and convincing, but the jury has to remain out on this one.

8. Touch and go

выиграть один шанс из тысячи, опасное дело;

სახიფათო საქმე

Meaning - *A risky, precarious or delicate case or state of things - such that the slightest change could prove disastrous.*

Origin

'Touch and go' is a highly unusual expression in English in that it has developed with several different meanings. The one given above is the most commonly used but, as the meanings lead us to the origins, let's list the variations first.

- Briefly touch on something and then go on to something else.

- Involving rapid or careless execution - "Noel Coward wrote many touch and go witticisms."

- A precarious situation, one in which a small deviation could cause calamity - "He almost didn't make it through his heart operation, it was touch and go for a while."

These meanings may differ but they do have a common structure - each version is of the form 'something is briefly the object of attention and then some action is taken'.

9. Walk the plank

быть сброшенным в море;

ღია ზღვაში გადაგდება (მეკობრეები აიძულებდნენ ტყვეებს თვალახვეულებს გაეგლოთ სპეციალურად გადებულ ფიცარზე, სანამ საბოლოოდ ისინი არ აღმოჩნდებოდნენ ზღვაში).

Meaning - *A form of execution in which victims were forced to walk, often blindfold and with hands tied, off a plank of wood and into the sea.*

Origin

'Walking the plank' is as much a part of pirate folklore as eye-patches, peg-legs and squawking parrots, and the scene of hapless victims being prodded by cutlass-wielding pirates and 'walking the plank' to their certain death has often been used as a dramatic device in stories and films. It isn't just a fiction; 'walking the plank' was really used as a form of impromptu execution in the 18th and 19th centuries.

*Some reports date the phrase from 1769 when it is said that a seaman called George Wood confessed to a chaplain in Newgate Prison that he and his shipmates had forced others to 'walk the plank'. These reports derive from Douglas Botting's authoritative book *The Pirates*, 1978. Whether this is a true report of an actual event is open to considerable doubt. Botting himself doesn't set much store by it, describing the 'alleged confession' as 'an obscure account ... which may or may not be true, and in any case had nothing to do with pirates'. There are documentary records of the phrase's use dating from the late 18th century. Grose's *A Classical Dictionary of the Vulgar Tongue*, 1788 defined the term: [Note the use of the long 's' (similar to a lowercase 'f') printing convention of the day.]*

WALKING THE PLANK. A mode of destroying devoted persons or officers in a mutiny on ship-board, by blindfolding them, and obliging them to walk on a plank laid over the ship's side; by this means, as the mutineers suppose, avoiding the penalty of murder.

*The following year, a summary of a committee of the UK House of Commons took evidence from a John Barnes, Esquire, who was Governor of Senegal from 1763 to 1766. They published the committee minutes under the title *Abridgement of the Minutes of the Evidence, Taken Before a Committee of the Whole House, To Whom it was Referred to Consider of the Slave-Trade*, 1789. The events that Barnes described took place in 1788:*

The food, notwithstanding the mortality, was so little, that if ten more days at sea, they should, as the captain and others said, have made the slaves walk the plank, that is, throw themselves overboard, or have eaten those slaves that died.

It isn't surprising that the captain also reported that the slaves "fang fongs of forrow".

10. Slush Fund

деньги для подкупа;

მოქროთაშვის მიზნით გადადებული კაპიტალი.

Meaning - *Money put aside to be used to bribe or influence, especially in a political context.*

Origin

The word 'slush' was coined in 17th century England as the name for half-melted snow and is first referred to in print with that meaning in Henry Best's Rural Economy in Yorkshire, 1641. Of course, that's where the name Slushies, the part-frozen flavoured drinks, came from.

A century later, there was an alternative meaning of 'slush', or 'slosh', which was the fat or grease obtained from meat boiled on board ship. That invaluable guide The Gentleman's Magazine, 1756, referred to it like this: He used much slush (the rancid fat of pork) among his victuals.

William Thompson made it sound even less appetising in The Royal Navy-men's Advocate, 1757:

Tars whose Stomachs are not very squeamish, can bear to paddle their Fingers in stinking Slush.

Despite it not being the apex of culinary delight it was considered a perk for ships' cooks and crew and they sold the fat that they gathered from cooking meat whenever they reached port. This perquisite became known as a 'slush fund' and the term joins the numerous English phrases that first saw the light of day at sea.

The author William McNally didn't think much of the practice and included a description of it in Evils & Abuses in Naval & Merchant Service, 1839:

The sailors in the navy are allowed salt beef. From this provision, when cooked nearly all the fat boils off; this is carefully skimmed and put into empty beef or pork barrels, and sold, and the money so received is called the slush fund.

In the same year, The Army and Navy Chronicle suggested that a ship's slush fund would be a suitable source of money to buy books for the crew:

To give men the use of such books as would best suit their taste, would be to appropriate what is their own, (viz.) the slush fund for the purchase of such works.

This is the beginning of the meaning we now have for 'slush fund', that is, money put aside to make use of when required. The use of such savings for improper uses like bribes or the purchase of influence began in the USA not long afterwards. The Congressional Record for January 1894 printed this:[Cleveland] was not elected in 1888 because of pious John Wanamaker and his \$400,000 of campaign slush funds. Into the 20th century and we head straight for one of The Simpsons' many cultural references and back to the original meaning of 'slush fund'. In the 1998 episode Lard of the Dance, Homer and Bart instigate a scheme to make money by collecting and selling grease. They try to siphon Groundskeeper Willie's stashed vat of rancid fat from the school kitchen. A fight breaks out over what is clearly Willie's slush fund or, in 20th century cartoon parlance, his 'retirement grease'.

III.II კომუნიკაციის უზრუნველყოფის ანალიზი სამგზავრო გემის უსაფრთხოებისათვის

ზღვაზე სიცოცხლის უსაფრთხოება საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის (IMO) მთავარი მიზანია. შესაბამისად, სამგზავრო გემის მგზავრების უსაფრთხოება, სადაც აკუმულირებულია საკმაოდ დიდი რაოდენობა ადამიანებისა, საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის განსაკუთრებული ინტერესის საგანს წარმოადგენს.

ზღვაზე ადამიანის სიცოცხლის დაცვის საერთაშორისო კონვენციის(SOLAS) როგორც ჩამოყალიბება, ასევე ისტორია პირდაპირ კავშირშია საქვეყნოდ ცნობილი საკრუიზო გემების ინციდენტებთან. შესაბამისად, შევეცადეთ ანალიზი გაგვეკეთებინა სამგზავრო გემების ინციდენტებისა, რომლებმაც მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს IMO-ს ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი კონვენციის როგორც ჩამოყალიბებაში, ასევე მასში ნიშანდობლივი და სასიცოცხლო მნიშვნელობის ცვილელებების შეტანაში. აქვე, შევეცდებით ისეთი მნიშვნელოვანი ლინგვისტური შეცდომების იდენტიფიცირებას, რომლებიც პირდაპირ კავშირშია სამგზავრო გემების უსაფრთხოებასთან.

ინციდენტი №1

1912 წლის 15 აპრილი - ოლიმპიკის კლასის ინგლისური ლაინერი ტიტანიკი (1517 დაღუპული) ჩაიძირა აისბერგზე შეჯახებისას. გემზე მხოლოდ 20 მამველი ნავი იყო, რითაც შესაძლებელი იქნებოდა მგზავრების მხოლოდ ნახევარის გადარჩენა.

შესაბამისი ინიციატივა:

1914 წელს შეიქმნა საერთაშორისო ყინულის პატრული და რადარი, როგორც შეჯახების საწინააღმდეგო სისტემა.

ინციდენტი №2

1914 წლის 29 მაისი - ჰოლანდიური ლაინერი RMS empress of ireland ჩაიძირა (1517 დაღუპული)მეორე გემზე დაჯახებისას.

შესაბამისი უსაფრთხოების ინიციატივა:

დაინრეგა გემის დახრილფორშტევნიანი ერლო (ცხვირი), რაც დღემდე გამოიყენება.

ინციდენტი №3

1934 წლის 8 სექტემბერი - ხანძარი SS Morro Castle (137 გარდაცვლილი).

შესაბამისი უსაფრთხოების ინიციატივა:

1936 წელს მიღებულ იქნა სავაჭრო ფლოტის გემების ქარტია, ხოლო 1942 წელს დაარსდა ამერიკის შეერთებული შტატების საზღვაო-სავაჭრო აკადემია.

ინციდენტი №4

ხანძრების სერია 1980-1990 წლებში.

1980 წლის 4 ოქტომბერი -MS Prisdam ჩაიძირა ხანძრის გამო, საბედნიეროდ გემზე არ დაშავებულა არავინ;

1986 წლის 30 ივლისი - Emerald Seas 15 მგზავრი და 2 ეკიპაჟის წევრი დაშავდა ხანძარის გამო;

1990 წლის 7 აპრილი - ბორანზე SS Scandinavian star ხანძარის დროს გარდაიცვალა 159 ადამიანი.

შესაბამისი უსაფრთხოების ინიციატივა:

ყველა საკრუიზო გემს უნდა გააჩნდეს სპეციალური კიბეები გამოყოფილი „სახანძრო ზონისაგან“. კვამლის დეტექტორი და კვამლის სიგნალიზაცია უნდა იყოს დამონტაჟებული ყველა სამგზავრო კაბინაში და საზოგადოებრივ ადგილებში. ავარიული სიგნალიზაციის ხმა უნდა აღწევდეს ყველა კაბინამდე.

ინციდენტი №5

2007 წლის 23 ნოემბერი - ანტარქტიდის კუნძულ შეტლანდთან ჩაიძირა MS Explorer აისბერგთან შეჯაკებისას.

შესაბამისი უსაფრთხოების ინიციატივა:

2011 წელს გამოსული რეგულაციის მიხედვით გემებს ეკრძალებათ მძიმე მაზუთის გადატანა ანტარქტიკაზე.

მიუხედავად 100 წლიანი მცდელობისა ზღვაზე ადამიანის სიცოცხლის დაცვის მიზნით, 2012 წელს კოსტა კონკორდიას ტრაგედიაში 32 ადამიანის სიცოცხლე იმსხვერპლა.

აქედან გამომდინარე, 2015 წლის 1 იანვრიდან ყველა სამგზავრო გემმა უნდა გაიაროს სპეციალური სწავლებები უსაფრთხოების ტექნიკასთან მიმართებაში, მათ შორის სამაშველო ნავში ჩასხდომის პროცედურები, გემის პორტიდან გასვლისას.

იმისათვის, რომ გამოგვეკვლია სამგზავრო გემის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული პრობლემები, რომლებიც კვლავ ხდება ზღვაზე, ჩვენ შევეცადეთ შეგვესწავლა სამგზავრო გემზე მომხდარი საზღვაო ინციდენტები (2014 წ.) და შედეგებმა გვიჩვენა, რომ ხშირ შემთხვევაში (24 შემთხვევიდან) ნაკლოვანება ეხება ეკიპაჟის წევრების უუნარობას აწარმოონ ეფექტური კომუნიკაცია გემზე მიმდინარე წვრთნების დროს.

სწორედ ამიტომ, ჩვენ მივმართეთ ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემიის უცხო ენათა დეპარტამენტის უფროსს, პროფესორ ზურაბ ბეჟანოვს, რომელმაც თავის მხრივ მოგვცა რჩევა კვლევაში ჩაგვეერთო ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემიის საკრუიზო ტურიზმის მენეჯმენტის მაშინდელი (2016 წელი) III კურსის სტუდენტი ნინო გუჯაბიძე, რომელთან ერთადაც ჩავუტარეთ თეორიული და პრაქტიკული ტრენინგი აკადემიის სტუდენტებს, საჭირო კომუნიკაციური უნარ-ჩვევების ჩამოსაყალიბებლად.

აღნიშნული ტრენინგისათვის ჩვენ გამოვიყენეთ IMO-ს სტანდარტული საზღვაო საკომუნიკაციო ფრაზები, რომლებიც ეხმარება სამგზავრო გემების და სამგზავრო ბორანის კაპიტნებს, უფროს თანაშემწეს და ეკიპაჟის წევრებს, უსაფრთხოების შესახებ ინფორმაცია მიაწოდონ მგზავრებს და ამასთანავე, საგანგებო სიტუაციის შემთხვევაში შეძლონ შექმნილი სიტუაციის კონტროლი.

ჩვენ მივაწოდეთ სტუდენტების ჯგუფს კომუნიკაციური უნარ-ჩვევები, რომელთა მეშვეობითაც ისინი შეძლებდნენ თავის მხრივ მიეწოდებინათ მგზავრებისთვის ინფორმაცია გემზე ქცევის შესახებ.

სტუდენტებს აგრეთვე, მიეწოდა სპეციალური სამეტყველო უნარ-ჩვევების გასაუმჯობესებელი ლექსიკა, შეისწავლეს ადგილები სადაც მგზავრებს ეკრძალებათ ყოფნა, ასეთი ადგილებია:

- Navigating bridge - სანავიგაციო ხიდურა
- Engine room - სამანქანე განყოფილება
- Maneuvering areas at the front and back end of the vessel - გემის წინა და უკანა ნაწილებში მანევრირების ადგილები
- Cargo rooms and compartments - სატვირთო ოთახები და კუპე
- Service rooms - პერსონალისთვის განკუთვნილი ოთახი
- All areas and spaces marked "Crew only"- ყველა ოთახი და ადგილი, რომელსაც აქვს სპეციალური ნიშნული „მხოლოდ პერსონალი“
- All closed, sealed or roped off areas, spaces and rooms - ყველა დახურული თუ დალუქული ოთახი და ადგილი
- Car decks when the vessel is at sea- საავტომობილო გემბანი, როდესაც გემი ზღვაშია.

შემდეგ გავნაგრძეთ სტუდენტებისთვის იმ ინფორმაციის მიწოდება, რაც ეხმარება კაპიტნებს, თანამემწეებს და ეკიპაჟის წევრებს მგზავრებისთვის უსაფრთხოების ნორმების გაცნობასა და უსაფრთხოებასთან დაკავშირებულ ყველა ასპექტში.

სტუდენტებმა შეისწავლეს ისეთი გამაფრთხილებელი ინფორმაცია, რომელიც ეკიპაჟის წევრებმა უნდა მიაწოდონ მგზავრებს, როგორცაა:

- Enter the lifeboat / life raft only when ordered by an officer / life boatman - გამოიყენეთ სამაშველო ნავი, მხოლოდ უშუალოდ ოფიცერის მიერ გაცემული ბრძანების შემდეგ
- Clear the entrance of the lifeboat / life raft immediately after entering - გაათავისუფლეთ სამაშველო ნავის შესასვლელი ნავზე ასვლისთანავე.
- Not to push each other when entering the lifeboat/life raft - არ უბიძგოთ ერთმანეთს სამაშველო ნავზე ასვლისას
- Hold on to ropes or to their seat when lowering/hoisting - ჩაეჭიდეთ თოკს ან მის ბოლოს ჩაშვებისას

- Keep their lifejackets on - მუდმივად გეცვეს უსაფრთხოების ჟილეტი
 აღნიშნული საკომუნიკაციო უნარ-ჩვევების გამოყენებით მარტივია აუხსნა მგზავრს, რომ ავარიული სიგნალიზაციის ჩართვისას, რომელიც მოიცავს 7 მოკლე სიგნალს და 1 გრძელ სიგნალს, ყველა მგზავრმა უნდა აიღოს თავისი უსაფრთხოების ჟილეტები, ჩაიცვან თბილი სამოსი, გრძელი შარვალი და მაისური, ფეხსაცმელი და ჩაფხუტი.
 შესრულებული წვრთნების და ანალიზის გათვალისწინებით, შეიძლება დავასკვნათ, თუ რა აუცილებელი და საჭირო გზებს უნდა მივმართოთ ინციდენტის თავიდან ასაცილებლად:
- სამგზავრო გემის ეკიპაჟს უნდა გააჩნდეს შესაბამისი უნარ-ჩვევები და კარგად იყოს გათვითცნობიერებული IMO-ს სტანდარტული საზღვაო საკომუნიკაციო ფრაზების ერთ კონკრეტულ ნაწილში: „მგზავრთა უსაფრთხოება“.
- გემზე ეკიპაჟის უსაფრთხოების ტრენინგები უნდა ტარდებოდეს რეგულარულად, მულტინაციონალური ეკიპაჟის წევრებს უნდა უტარდებოდეთ მუდმივი ტრენინგები, რათა არ მოხდეს კომუნიკაციაში გაუგებრობა.

დასკვნა

ჩვენს მიერ კვლევის დასაწყისში დასახული მიზნებიდან და ამოცანებიდან გამომდინარე, სამეცნიერო ლიტერატურაზე დაწყდნობითა და ემპირიული მასალის კვლევის საფუძველზე, კვლევის შედეგები შემდეგი დებულებების სახით შეგვიძლია ჩამოვაყალიბოთ:

1. კომუნიკაციის ორგომპონენტებიანი - ერთი მხრივ ლინგვისტური შემადგენლის, მეორე მხრივ კი ეროვნულ-კულტურული არსის ურთიერთმიმართების კვლევა განსაკუთრებულ დატვირთვას იძენს ისეთ პროფესიულ საქმიანობაში, როგორცაა საზღვაო კომუნიკაცია - ერთგვარ დახურულ, შემოსაზღვრულ სივრცეში შერეული (სხვადასხვა ეროვნების) შერეული ეკიპაჟის შემთხვევაში. განსაკუთრებით კი დღეს, როცა საქართველოში პროფესიული ურთიერთობის ეროვნულ საფუძველზე ხდება გადასვლა, დღის წესრიგში განსაკუთრებული სიმბაზრით დგება საზღვაო ფრაზარიუმისა და ტერმინოლოგიური ბაზისის ჩამოყალიბების საკითხი, რომლებიც უზრუნველყოფენ პროფესიონალთა წარმატებულ კომუნიკაციას;
2. მიუხედავად საერთო სამუშაო, პროფესიული ენისა, საერთო სამუშაო სივრცისა და მიზნების ერთობისა, რაც, თითქოსდა, გაგების გამარტივების გარანტია, საზღვაო კომუნიკაციაში, კომუნიკანტთა მრავალეროვნულობის გათვალისწინებით, საქმე გვაქვს ერთი ენის ფარგლებში განხორცილებულ მრავალკულტურულ ინტერკულტურულ კომუნიკაციასთან. ისეთი კომუნიკაციის ლინგვო-კულტუროლოგიურ შემადგენელთა ბუნებისა და მათი ურთიერთმიმართების გათვალისწინება და მეცნიერული კვლევა, როდესაც, შესაძლოა კომუნიკანტთა რაოდენობა წარმოდგენილ კულტურათა რიცხვს ემთხვეოდეს, განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია;
3. საზღვაო კომუნიკაციის როგორც კულტურათაშორისი ურთიერთობის სპეციალიზირებული (კოდიფიცირებული) სახის წარმატებას ან წარუმატებლობას ისეთივე ხარისხით განაპირობებენ მისი ვერბალური და არავერბალური არხები და მათი (კომუნიკანტთა, რომლებიც ამ ენების, კულტურების მატარებლები და რეპრეზენტატორები არიან) ეროვნული და ინტერნაციონალური ასპექტები;

4. კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროების ფრაზარიუმის ჩამოყალიბება, მისი დინამიკის აღწერა/შეფასება მნიშვნელოვანია მთარგმნელობითი თვალსაზრისითაც. რადგან კომუნიკაციური ინტერაქციის სფეროები, შესაძლოა, ვითარდებოდნენ პარალელურად, მაგრამ სხვადასხვა ეროვნულ-კულტურულ სივრცეში. საზღვაო მიზნებით გამოყენებული ენობრივი ინსტრუმენტარიუმი კი ოპტიმალურ (რომ არ ვთქვათ, მაქსიმალურ) თანხვედრაში უნდა მოვიდეს ერთ საერთო, ინტერკულტურულ კოდთან, ამავდროულად ეროვნული საწყისების შენარჩუნების პირობებში.

5. გემი, როგორც მულტიკულტურული პროფესიული გარემო, სოციალური იერარქიითა თუ სხვა ურთიერთმიმართებით განპირობებული საზღვაო კომუნიკაციის სპეციფიკური ნაირსახეობაა. მისი ეფექტური ნაოსნობა დამოკიდებულია ერთის მხრივ წარმატებულ პროფესიულ საქმიანობაზე, ხოლო მეორეს მხრივ კომუნიკაციის ენობრივ უზრუნველყოფაზე, წარმატებულ კომუნიკაციაზე. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საუბარი წარმატებულ კომუნიკაციაზე, როდესაც საქმე გვაქვს მრავალეროვან ეკიპაჟის წევრებთან, სხვადასხვა ენაზე მოსაუბრე, სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლებთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. თ. გამყრელიძე, ზ. კიკნაძე, ი. შადური, ნ. შენგელაია, თეორიული ენათმეცნიერების კურსი, თბილისი, 2003.
2. თამარ დიასამიძე, ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაცია ეტიკეტურ ფორმულებში, 2012 https://bsu.edu.ge/text_files/ge_file_3508_1.pdf
3. სვეტლანა როდინაძე, “ინგლისურენოვანი მარინისტული ტექსტები და მათი ინგლისურენოვანი მარინისტული ტექსტები და მათი თარგმანის როლი ქართული საზღვაო ტერმინოლოგიის ფორმირების პროცესში”, 2012 (https://bsu.edu.ge/text_files/ge_file_3501_1.pdf)
4. ფერდინანდ დე სოსიური, „თეორიული ენათმეცნიერების კურსი“, 1931
5. ჯერომ სელინჯერი – ბანანათევზის ამინდი; 2011
6. ჯოლია გ. ბიზნეს-ეტიკეტი და მოლაპარაკების ხელოვნება, ინოვაცია, თბ., 2006
7. Adelman... 1993: Adelman, Mara B and Levine Deena R. “Beyond Language: Cross-Cultural Communication”, Prentice Hall Regents, New Jersey.
8. Deena R. Levine & Mara Beth Adelman, Beyond Language: Cross-Cultural Communication, 1993
9. Fernandez . J.W. “Tolerance in a Repugnant world and other Dilemmas in the Cultural Relativism”, New York. 1992
10. Geoffrey Leech, Philosophy and Rhetoric 9 (1):61-63, 1976
11. Gudykunst, W. B. (1998). Interpersonal commtexts, Vol. 3. Bridging differences: Effective intergroup communication (3rd ed.). Sage Publications, Inc
12. Larry A. Samovar, Richard E. Porter. Wadsworth Pub., 1991
13. Malinovski 1923: Malinovski, V. The problem of Meaning in primitive Languages”. London

14. Mehrabian, A. (1972). Nonverbal communication. Aldine-Atherton
15. Paul Grice, Logic and Conversation 1999
16. Tyler, V. Lynn, Intercultural Interacting, 1987
17. Tyler, V. Lynn, The intercultural style hypothesis: L1 and L2 interaction in requesting behaviour, 2003
18. Георгий Почепцов, ТЕОРИЯ КОММУНИКАЦИИ, 1998
19. Гойхман О.Я. Надеини Г.М. “Речевая коммуникация”, 2005
20. Гумбольдт, Избранные труды по языкознанию, сборник работ 1984
21. Ионин Л. Г. Культура и социальная структура // Социологические исследования. 1996. № 3. С. 31
22. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс, 2004
23. Караулов, Соотношение язык и личность: к вопросу о построении синтезирующей модели 1987
24. Колесов В. В. «Жизнь происходит от слова...». - СПб.: Златоуст, 1999
25. Колшанский, Коммуникативная функция и структура языка, 1984
26. Леви-Строс, Структурна антропология II, София: Христо Ботев, 1995
27. Макаров М.Л. Интерпретативный анализ дискурса в малой группе. Тверь, 1998
28. Макаров М. Л. Основы теории дискурса.— М.: ИТДГК «Гнозис», 2003
29. Маслова В. Лингвокультурология, 2001
30. Назарян Арманд, Фразеология современного французского языка, 1976

31. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. 1993
32. С. Г. Тер-Минасова язык и межкультурная коммуникация, 2000
33. С. Г. Тер-Минасова, Язык и межкультурная коммуникация, 2002
34. Соколов Э.В. Культурология. Очерки теории культуры: Пособие для учащихся. М., 1994
35. Сорокин П.А. Социологические теории современности : Специализир. информ. по общеакад. прогр. «Человек, наука, общество: комплекс. исслед.», 1992
36. Уорф Б.Л. Отношение норм поведения и мышления к языку // Новое в лингвистике. Вып.1. — М., 1960
37. Хайдеггер М. - Разговор на проселочной дороге, 1991
38. Ю. Д. Апресян Идеи и методы современной структурной лингвистики 1966
39. Якобсон, Р. Язык и бессознательное. 1996

ინტერნეტ-წყაროები

1. <http://www.works.bepress.com/why-theres-no-point-being-with-somebody-who-blowshot-cold/> მოძიებული 2012/05/13.
2. <http://www.bizjournals.com/sanjose/news/cupertino-s-ghost-mall-vallco-may-be-besthope-for.html> მოძიებული 2012/05/16. 169

3. <http://www.deadlinedetroit.com/article/NEWS/140319872/online-news-outlet-deadlinedetroit-to-lay-off-all-staff-reorganize/> მოძიებული 2012/05/16.
4. <http://www.telegraph.co.uk/finance/commodities/Commodities-Gold-prices-headinghigher-as-Modi-eyes-change-to-Indias-import-rules.html/> მოძიებული 2014/01/11.
5. http://doc.atsu.edu.ge/geo/sadoqtoro%20disertacia/disertacia_dzagnidze.pdf
6. <http://www.thedearsurprise.com/the-nautical-origins-of-everyday-sayings/>
7. <http://www.phrases.org.uk/meanings/nautical-phrases.html>
8. <http://cheloveknauka.com/morskaya-frazeologiya-russkogo-i-angliyskogo-yazykov>
9. <http://www.imo.org/en/OurWork/Safety/Regulations/Pages/PassengerShips.aspx>
10. <http://passengershipsafety.com/conference-agenda.php>
11. <http://passengershipsafety.com/>
12. <http://www.nplg.gov.ge/dlibrary/collect/0002/000065/Disertacia.pdf>
13. <http://www.anbg.gov.au/flags/signal-meaning.html>
14. <https://www.shippingandfreightresource.com/international-code-of-signals-and-its-application-in-the-maritime-industry/>

ლექსიკონები, ენციკლოპედიები, საზღვაო კონვენციები:

1. ჭაბაშვილი, მიხეილ, უცხო სიტყვათა ლექსიკონი / შეადგინა [და წინასიტყვ. დაურთო] მიხეილ ჭაბაშვილმა. - მე-3 შესწ. და შევს. გამოც. - თბ. : განათლება, 1989.
2. გვარჯალაძე თ., გვარჯალაძე ი., ინგლისურ-ქართული და ქართულ-ინგლისური ლექსიკონი, თბილისი, 1999.
3. ოშიაძე ვ. ტექნიკური ტერმინოლოგია, თბილისი. 1942.
4. საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა <http://www.nplg.gov.ge/>
5. gwdict/index.php?a=term&d=6&t=4752
6. Standard Marine Navigational Vocabulary – SMNV. 1977 / 1985

7. საქართველოს კანონი „მეზღვაურთა განათლებისა და სერტიფიცირების შესახებ“
http://www.economy.ge/uploads/kanonmdebloba/transporti/mezgvaurta_ganatileba_da_sertificireba.pdf
8. Oxford .....1983: “Oxford Student’s Dictionary of Current English ”, Hornby A.S
Oxford, Oxford University Press. 30)
9. ISM 2006: ISM CODE, London.
10. MARPOL 2003: MARPOL, London.
11. STCW 2001: STCW, London.
12. Standard .....1997: “Standard Marine Communication Phrases” Санкт Петербург. 53)
Oxford..... 2001: “Advanced Learners Dictionary of Current English”, Hornby A.S,
Oxford University Press. Edited by Sally Wehmeier .
13. www.dictionary.ge
14. www.enebi.ge
15. www.imo.org
16. www.thefreedictionary.com
17. <http://dictionary.cambridge.org>
18. <http://www.macmillandictionary.com>
19. <http://www.ldoceonline.com>
20. <http://oald8.oxfordlearnersdictionaries.com>
21. <https://glosbe.com/en/ka>

22. SOLAS

[http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-for-the-Safety-of-Life-at-Sea-\(SOLAS\),-1974.aspx](http://www.imo.org/en/About/Conventions/ListOfConventions/Pages/International-Convention-for-the-Safety-of-Life-at-Sea-(SOLAS),-1974.aspx)

23. კანონი მეზღვაურთა განათლებისა და სერტიფიცირების შესახებ.

http://www.economy.ge/uploads/kanonmdebloba/transporti/mezgvaurta_ganatileba_da_sertificireba.pdf

24. საქართველოს

საზღვაო

კოდექსი.

http://www.economy.ge/uploads/kanonmdebloba/transporti/Sazgvao_kodeqsi.pdf